

proletarska tribuna

ZA PROLETARSKO UNIVERZO!

ZA ZVIŠANJE ŠTIPENDIJ!

ska univerza

uvodnik

ŠTUDENTJE DELAVCI!

**ZA PROLETARSKO UNIVERZO!
ZA ZVIŠANJE ŠTIPENDIJ!
ŠTUDENTJE DELAVCI!**

S to izredno številko Tribune se bomo dodatno oborožili! Kako? Oborožili se bomo s poznavanjem svojih pravic in mehanizmov, ki nam bodo omogočili uveljavljanje naših zahtev! To nam je bilo dosedaj onemogočeno ne le zaradi „napake“, ki ni bila napaka, pač pa tudi zaradi mistificiranih in kompliciranih ukrepov na področju štipendiranja, kar najbolj bistveno vpliva na naš družbeno-ekonomski položaj, za katerega nam gre. Ne slepimo se! Zahteve študentov, katerih objektivni družbeno-ekonomski položaj meji s težkim in mizernim položajem delavstva v razmerah splošne gospodarske krize, so jasne:

BOJ ZA BOLJŠE ŽIVLJENJSKE POGOJE IN S TEM BOJ ZA VIŠJE ŠTIPENDIJE!

To so zahteve naše organizacije — Univerzitetne konference Zveze socialistične mladine Slovenije, zahteve naših osnovnih organizacij zveze komunistov, zahteve klubov študentov in klubov štipendistov!!! Toda za izbojevanje teh zahtev je potreben boj, ki mora povsem konkretno potekati na dveh frontah, ki sta pravzaprav ena sama:

PRVA FRONTA je nov samoupravni sporazum o štipendijski politiki za leto 1981. Tu ga ponujamo kot orožje. Opremljenega z razlago, vendar ne razlago kar tako, pač pa z razlago, ki nas bo oborožila in nam omogočila uveljavljanje vseh pravic, ki nam gredo in ki so nam bile dosedaj na različne načine zamoščane!

DRUGA FRONTA je politična akcija za izboljšanje življenjskih pogojev in s tem za zvišanje vseh štipendij skladno z naraščajočimi življenjskimi stroški. To je izredno pomembna naloga ZSMS!

Tako boj za dosledno uveljavljanje vseh določil novega samoupravnega sporazuma, ki je postal „nov“

šele s predlogom Izvršnega odbora skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju, ko so bile štipendije zvišane za 18,6 %, kakor tudi politična akcija za zvišanje štipendij skladno z naraščajočimi življenjskimi stroški, potekata na isti FRONTI — ZA IZBOLJŠANJE ŽIVLJENJSKIH POGOJEV ŠTUDENTOV!

Zahteva za boljšimi življenjskimi pogoji študentov, ki se reducira v bistvu na zahtevo za višjimi štipendijami, je tako ekonomska kakor tudi politična zahteva, ki pravzaprav temelji v enaki zahtevi delavstva ZA IZBOLJŠANJEM ŽIVLJENJSKIH POGOJEV DELAVSKEGA RAZREDA, kar se najbolj pogosto kaže v zahtevi ZA VIŠJIMI PLAČAMI! Delavci čisto zanesljivo vedo, da se jim bodo v fazah krize in zastojev, kakršna sta slovenska in jugoslovanska kriza in zastoj, znižale plače. Delavci vedo, da je to dejstvo zapisano v srce produkcijskega načina v družbi prehodnega obdobja, kakršna je naša. Prav tako vedo, da so v razmerah, ko torej ne morejo kontrolirati niti pogojev svoje lastne reprodukcije, reprodukcije svoje lastne delovne sile — še toliko dalj od vodenja in kontrole celotnega produkcijskega in produkcijskega procesa v družbi. Revolucionarna zahteva delavskega razreda se v perspektivi boja za KOMUNIZEM postavlja kot zahteva za tem, da delavski razred obvlada celotno družbeno produkcijo in reprodukcijo. Ta zahteva se v razmerah splošne gospodarske krize, kakršna je ta, postavlja tudi skozi zahtevo ZA IZBOLJŠANJEM ŽIVLJENJSKEGA STANDARDA DELAVSKEGA RAZREDA, ZA ZVIŠANJEM PLAČ! Ko delavstvo postavlja to svojo zahtevo nasproti vladajočim razmeram, v katerih postaja njihov družbeno-ekonomski položaj, ravno obratno, vedno bolj mezdní položaj, se upira samo razvrednotenju svojega dela, svoje delovne sile in slabitvi svojega rodu, v kar ga peha mezdní sistem, ki slabi njegove revolucionarne potence.

Hkrati in sploh ne glede na splošno tlako, ki jo vključuje mezdní sistem, ne sme pa delavski razred precenjevati končnih učinkov teh vsakdanjih bojev. Ne sme

pozabiti, da se bori proti učinkom, ne pa proti vzrokom teh učinkov; da sicer gibanje navzdol zaustavlja, ne spreminja pa mu smeri; da uporablja blažilna sredstva, ki pa bolezní ne zdravijo. Ne sme se torej izgubljati izključno v teh neogibnih praskah, katere nenehoma izzivajo nasilje kapitala, ki mu ni kraja, ali spremembe na trgu. Razume ti mora, da ustvarja sedanji sistem, kljub vsej bedi, v katero ga peha, tudi materialne pogoje in družbene oblike, ki so potrebne za ekonomsko preosnovo družbe. Namesto konservativnega gesla „Poštena dnevna mezda za pošteno dnevno delo!“, mora napisati na svojo zastavo revolucionarno geslo „Proč z mezdnim sistemom!“

Enako konsekvantne morajo biti tudi naše zahteve glede štipendijske politike, ki morajo v osnovi izhajati iz tega, da bo vzgojno-izobraževalni sistem zagotavljal to, kar je Engels zapisal v pozdravnem pismu mednarodnemu kongresu socialističnih študentov, ki je bil leta 1893 v Ženevi: „Meščanske revolucije so v preteklosti zahtevale od univerz samo advokate kot najboljšo surovino za politike; osvoboditev delavskega razreda pa potrebuje nakaj več, zdravnike, inženirje, kemike, agronome in druge strokovnjake; gre namreč za to, da ne prevzamemo v roke le vodstva politične mašinerije, temveč tudi vse družbene produkcije, in tu je namesto visokodonečih fraz potrebno solidno znanje.“

Sedanja štipendijska politika ne omogoča niti enostavne reprodukcije študentskih sposobnosti študentov. Z drugimi besedami: nepoznavanje načina za uresničevanje študentskih zahtev na eni in splošna usmeritev štipendijske politike na drugi strani ter univerzitetni vzgojno izobraževalni sistem največkrat ponujajo „visokodoneče fraze“ namesto „solidnega znanja“! BOJ ZA BOLJŠE ŽIVLJENJSKE POGOJE IN S TEM BOJ ZA VIŠJE ŠTIPENDIJE JE ZATO REVOLUCIONAREN BOJ, KI JE SESTAVNI DEL BOJA ZA PROLETARSKO UNIVERZO!

Živela proletarska univerza!

Uredništvo Tribune

proletarska proletarska

STALIŠČA IN USMERITVE REPUBLIŠKE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE SPREJETA NA SEJI DNE 13. MARCA 1981

Socialni položaj učencev in študentov

1. V zvezi s štipendijsko politiko in še posebej s kadrovskim štipendiranjem republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije podpira stališča republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ki zahteva, da organizacija združenega dela in ustrezni družbeni dejavniki ocenijo ter sprejmejo ukrepe za ustrezno povečanje oziroma usklajevanje štipendij učencev in študentov.

2. Medtem, ko štipendije iz združenih sredstev vsaj deloma sledijo strmemu naraščanju življenjskih stroškov, pa to ne drži za kadrovske štipendije, katerim se je po novem samoupravnem sporazumu in s prerazporeditvijo točk zelo znižala vrednost. Takoj pri teh štipendijah priča nevzdržnemu pojavu, ko se mora ZSMS zavzemati celo za izplačevanje stare vrednosti štipendij, ki v nekaterih primerih, ko se ne upošteva določila o izplačilu ugodnejših štipendij, pomeni večjo štipendijo po starem kot po novem samoupravnem sporazumu o štipendiranju.

Republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije zato zahteva:

- da se kadrovske štipendije valorizira s 1. 1. 1981 in zaostanek čimprej izplača, saj so bile te štipendije nazadnje valorizirane pred 15 meseci in nikakor ne dosegajo naraščajočih življenjskih stroškov, ki se bodo 1. 9. 1981, ko je predvidena valorizacija za zadnjih 20 mesecev, še povečali.
- da se pristopi k spreminjanju tistih določil družbenega dogovora in samoupravnega sporazuma o štipendiranju, ki določajo, da se kadrovska štipendija valorizira zgolj skladno z odstotkom povečevanja osebnih dohodkov, ne pa tudi z naraščajočimi življenjskimi stroški, kot to velja za štipendije iz združenih sredstev. S tem v zvezi zahtevamo, da se še enkrat preveri zgolj 18,4 % valorizacija kadrovskih štipendij, kar se nam ob naraščajoči stopnji inflacije in življenjskih stroškov zdi nesprejemljivo.
- da se še enkrat preveri lestvica ocen in točk, ki jo vsebuje 10. člen samoupravnega sporazuma o štipendiranju in jo skladno z ukinitvijo dveh dodatkov (za hitrost študija in nerazvite občine) uskladi tako, da v skupnem izračunu ne bo pomenila zmanjšanja vrednosti štipendije glede na določila starega samoupravnega sporazuma.
- da se v predhodnem obdobju, ko še niso zvišane kadrovske štipendije, skladno z našo zahtevo na vsak način zagotovi, da ne bo prišlo do izplačevanja manjših štipendij kakor tudi, da ne bo prišlo do vračanja zneskov odtegnjenih za meseca januar in februar, ker je to v nasprotju s sprejetim dogovorom o izplačevanju ugodnejših štipendij. Za izpolnjevanje omenjene zahteve in dogovora je potrebno skrajno zaostriiti osebno odgovornost pristojnih organov v organizacijah združenega dela, družbenih organih in organizacijah.
- da se stanarine v domovih za učence in študente ne zvišajo vse dotlej, dokler ne bo rešeno vprašanje štipendijske politike, ker se v nasprotnem samo zaostriuje socialni položaj učencev in študentov, pri čemer se najbolj prizadeva te, ki že živijo v težkih življenjskih pogojih.

3. Republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije ob tem nalaga vsem občinskim konferencam ZSMS, da se na ravni občin aktivno vključijo v določanje deficitarnih poklicev, za katere se bo tudi po novem samoupravnem sporazumu izplačevalo dodatke na štipendije, da se ne bi ponovile razmere izpred let, ko se je deficitarnost in suficitarnost poklicev določala brez opravljenih analiz in programov razvoja. Istočasno pa naj občinske konference ZSMS storijo vse, da seznanijo učence in študente štipendiste s tem, da lahko uveljavljajo zahtevo po razliki h kadrovskim štipendijam, če dohodek na družinskega člana ne presega 4.066,00 dinarjev.

4. Ugotavljamo, da obstoječi sistem zagotavljanja sredstev za gospodarjenje in za dejavnosti v študentskih, zlasti pa še v domovih za učence, predstavlja deformacijo sistema svobodne menjave dela, ki bi moral v čim večji meri odpravljati vpliv socialnih razlik na možnosti za šolanje ne pa da ta vpliv še povečajo. Ta sistem poleg tega ruši sistem štipendiranja, saj obstoječi način „usklajevanja“ rasti stanarin oziroma oskrbnin z rastjo štipendij samo še znižuje realno vrednost štipendij.

Zato menimo, da je nujno potrebno, da se naraščajoči razkorak med stanarinami in štipendijami v čim krajšem času kompenzira z prerazporeditvijo sredstev, ki jih ima na razpolago Republiška izobraževalna skupnost, in da se takoj začne obravnavati možnost za sistemsko ureditev tega vprašanja, ki bi omogočilo, da bi samoupravne interesne skupnosti v mnogo večji meri krile stroške delovanja študentskih in dijaških domov, zlasti pa še stroške celotnega vzgojnoizobraževalnega programa in stroške zaposlovanja osebja v domovih.

POROČILO IZ DELA PREDSEDSTVA

OO ZSMS VTO KEMIJA IN KEMIJSKA TEHNOLOGIJA

V TEDNU OD 15. DO 20. MARCA JE PREDSEDSTVO OO ZSMS IZPELJALO ANKETO MED ŠTUDENTI VSEH LETNIKOV KEMIJE IN KEMIJSKE TEHNOLOGIJE. Z ANKETO SO ČLANI PREDSEDSTVA UGOTAVLJALI, KOMU JE BILA PO NOVEM SAMOUPRAVNEM SPORAZUMU O ŠTIPENDIRANJU IZPLAČANA MANJŠA ŠTIPENDIJA, KOT JO JE PREJEMAL V PRETEKLEM LETU. UGOTOVILI SO, DA JE VEČINA ŠTUDENTOV, KI PREJEMAJO ŠTIPENDIJE, PREJELA ŠTIPENDIJO ENAKE VIŠINE KOT V PRETEKLEM LETU, ALI PA JIM ŠTIPENDIJE NJIHOVI ŠTIPENDITORJI ŠE NISO NAKAZALI. NIŽJO ŠTIPENDIJO STA DOBILA ŠTUDENTA TRETJEGA LETNIKA KEMIJE: MARKO ŽLIČAR IN SIMONA PODERGAJS, OBA ŠTIPENDISTA „CELJSKE CINKARNE“. MARKO ŽLIČAR JE PREJEL V MARCU ŠTIPENDIJO V VIŠINI 2300 DINARJEV, KAR JE ZA 1000 DINARJEV MANJ KOT JO JE PREJEMAL PRED MESECEM MARCEM. SIMONA PODERGAJS JE PREJELA V MARCU ŠTIPENDIJO V VIŠINI 2940 DINARJEV, KAR JE PRAV TAKO ZA 1000 DINARJEV MANJ KOT V PREJŠNJIH MESECIH. KO JE SIMONA PODERGAJS PROSILA ZA OBRAZLOŽITEV TEGA

NENAVADNEGA ZNIŽANJA ŠTIPENDIJE, SO JI V „CINKARNI“ RAZLOŽILI, DA JI TA VSOTA PRI-PADA PO NOVEM SAMOUPRAVNEM SPORAZUMU O ŠTIPENDIRANJU, DA PA NAJ JE TO NIKAKOR NE SKRBI, SVOJIH „STO JURJEV“ BO ŽE ŠE DOBILA, ČE SE BO SAMOUPRAVNI SPORAZUM SPREMENIL.

TRIBUNA, ŠTUDENTSKI ČASOPIS
Izdaja UK ZSMS, LJUBLJANA
Trg osvoboditve 1/II, soba 86

UREDNIŠTVO: Mitja MARUŠKO — glavni urednik; Bojan KORSIKA — odgovorni urednik; Tomaž KRAŠOVEC — univerza; Bojan KORSIKA, Igor BAVČAR — teorija; Rudi PODGORNİK, Dušan TURK — naravoslovje; Andrej DRAPAL — materpoetika; Mojca DOBNIKAR — tajnica; Marjetka ŠUŠTERŠIČ — lektorica; Danilo ANTONI — likovna in tehnična oprema; Matjaž HRIBAR — distribucija; Franc MILOŠIČ — posebne naloge. Stalni sodelavci: Ivo GULIČ, Miha KOVAČ, Jože NOVAK.

IZDAJATELJSKI SVET: Bojan KLENOVŠEK, Primož HAINZ, Mile ŠE-TINC, Silvin LESNIK, Samo HRIBAR, Tomaž KRAŠOVEC, Jože PETROV-ČIČ (predsednik), Igor BAVČAR, Boja KORSIKA, Franc MILOŠIČ, Mitja MARUŠKO.

URADNE URE so vsak dan od 10. do 13. ure v prostorih uredništva. DE-ŽURSTVA posameznih uredništev: ponedeljek — materpoetika, torek — univerza, sredo — prodaja in likovna oprema, četrtek — naravoslovje, petek — teorija; glavni in odgovorni urednik — vsak delovnik. Redni JAVNI SE-STANKI uredništva so vsak četrtek ob 17. uri. Rokopisov ne vračamo in pisem uredništvu ne honoriramo. Pisma uredništvu ne smejo presegati 7,5 strani (pol avtorske pole). Celoletna naročnina je za dijake 50 din, za ostale 100 din. Številka žiro računa: 50101-678-47303, z obveznim pripisom: za TRIBUNO. TISK: Tiskarna Ljudska pravica v Ljubljani. Priprave za tisk: IBM Dnevnik. Oproščeni temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/70 z dne 22. januarja 1973.

za predsedstvo OO ZSMS
VTO KEMIJA IN KEMIJSKA TEHNOLOGIJA
Dušan Turk

NAJ ŽIVI PROLETARSKA REVOLUCIJA!

proletarska proletarska

kako do štipendij?

29. 4. 1981 je bil v Uradnem listu SRS, št. 11 objavljen družbeni dogovor o štipendijski politiki v SR Sloveniji kot posledica spoznanja, da so štipendije:

- pomembna oblika uresničevanja kadrovske politike in njen sestavni del
- ena od oblik izenačevanja materialnih možnosti za vzgojo in izobraževanje mladih generacij
- sestavni del vlaganja v družbeno reprodukcijo
- vzpodbuda za boljše učenje in boljši študij.

Družbeni dogovor opredeljuje temeljna načela, enotna izhodišča in kriterije za štipendiranje mladih v usmerjenem izobraževanju ter naloge, obveznosti in pravice pri oblikovanju in izvajanju štipendijske politike.

1. Temeljna načela

- Temeljna načela družbenega dogovora so:
 - štipendiranje je sestavni del letnih, srednje-ročnih in dolgoročnih planov kadrov OZD
 - štipendiranje se mora sprotno prilagajati družbeno-ekonomskim odnosom
 - delavci v ZD morajo imeti v odločanju vpliv na oblikovanje in uresničevanje štipendijske politike in na uporabo sredstev za štipendiranje.

2. Enotna izhodišča in kriteriji štipendiranja

- Družbeni dogovor temelji na stališču:
 - da mora vsaka podeljena štipendija temeljiti na kadrovskih potrebah; to pomeni, da mora štipenditor štipendistu po končanem šolanju zagotoviti delovno mesto, saj ga je s tem namenom tudi štipendiral.
 - da je upoštevan socialni vidik, tako da je omogočeno šolanje tistim, ki imajo za to nagnjenje in učne sposobnosti in se brez štipendije ne bi mogli šolati. Pri izenačenih pogojih imajo prednost otroci iz delavskih in kmečkih družin.

Temeljna oblika štipendiranja so kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo OZD, druge samoupravne organizacije in skupnosti v skladu s kadrovskimi potrebami. Socialni vidik je sedaj upoštevan tudi pri kadrovskih štipendijah, saj 6. člen družbenega dogovora določa, da lahko zanj zaprosi le-tisti, kateremu dohodek na družinskega člana ne presega 85 % povprečnega netto OD SRS — uradno ugotovljenega za preteklo leto (povprečni OD v letu 1980 je bil 8767,00 din, 85 % pa pomeni 7451,95 din). Izjema je le v primeru, ko za določeno smer študija ni dovolj kandidatov.

Kot prehodna oblika štipendiranja v obdobju, ko nosilci kadrovske politike še ne zagotavljajo kadrovskih štipendij v obsegu, ki ga terjajo srednjeročne in dolgoročne kadrovske potrebe, se podeljujejo štipendije iz združenih sredstev. To so sredstva, ki jih združujejo OZD v višini do 0,5 brutto OD. Iz teh se plačujejo tudi razlike h kadrovskim štipendijam, uporabljajo se za solidarnostno prelivanje v občine, v

Fri izračunu štipendije se šteje, da znaša prispevek staršev k pokrivanju življenjskih stroškov udeležencev v usmerjenem izobraževanju:

a) če znaša mesečni dohodek na družinskega člana (vključno z otroškim dodatkom)

50,1	-	55 %	povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto
45,1	-	50 %	"
40,1	-	45 %	"
35,1	-	40 %	"
30,1	-	35 %	"
25,1	-	30 %	"
20,1	-	25 %	"
pod		20 %	"

b) znaša delež staršev od dohodka na družinskega člana a

1. če se šola učenec oz. študent v kraju stalnega bivanja	2. če se šola učenec oz. študent izven kraja stalnega bivanja
75 %	50 %
70 %	45 %
65 %	40 %
60 %	35 %
55 %	30 %
50 %	25 %
40 %	15 %
0 %	0 %

kažerih združena sredstva ne zadoščajo za štipendiranje, ter za štipendiranje iz Titovega sklada in iz sklada Borisa Kraigherja. Pogoj, da lahko nekdo zaprosi za štipendijo in razliko h kadrovski štipendiji iz združenih sredstev, je, da dohodek na družinskega člana ne presega 55 % povprečnega OD v SRS (to je ne več kot 4821,85 din na družinskega člana).

Podrobneje so temeljna načela, izhodišča in kriteriji iz tega dogovora opredeljeni v samoupravnem sporazumu o štipendiranju, ki ga v občinah podpisujejo delavci in delovni ljudje v OZD in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih.

1. Kadrovske štipendije

Novi samoupravni sporazum določa za povprečno oceno 150 točk več oz. 230 točk več za povprečno oceno 9,4 — 10,0 (glej tabelo 1) in dodatek za 200 točk za izrazito deficitarne poklice v posameznih občinah. Sklep o tem, kateri poklici so deficitarni, sprejme skupščina podpisnikov sporazuma o štipendiranju v občini. Ni pa več dodatka za hitrost študija (do 250 točk) in dodatka za študente iz nerazvitih občin (do 200 točk).

Število točk za posameznega štipendista se določa vsako leto na novo glede na učni uspeh v preteklem letu, razen za študente prvega

letnika, ki imajo vsi enotno, ne glede na učni uspeh, 650 točk. Vrednost točke, ki trenutno znaša 3,26 din, se bo ob začetku vsakega šolskega leta usklajevala z gibanjem OD v SRS.

Štipendist, ki bo prejemal kadrovsko štipendijo, bo lahko uveljavljal, iz združenih sredstev v občini stalnega bivališča, pravico do razlike med najnižjo kadrovsko štipendijo (za študente 600. točk ali 1956,00 din, če je točka vredna 3,26 din) in višino štipendije, ki bi mu pripadla iz združenih sredstev.

2. Štipendije iz združenih sredstev

Medtem ko je višina kadrovskih štipendij odvisna od gibanja OD, so podlaga za določitev višine štipendij iz združenih sredstev življenjski stroški prosilca. Štipendija iz združenih sredstev obsega:

- osnovno štipendijo, ki znaša za študente največ 30 % povprečnega OD, če se štipendist šola v kraju stalnega bivališča. Višina osnovne štipendije se bo za vsako šolsko leto usklajevala z uradno ugotovljeno višino porasta življenjskih stroškov v SRS.
- dodatek k osnovni štipendiji, ki znaša največ 25 % povprečnega netto OD, če se šola izven kraja stalnega bivališča.

1. Študijski uspeh

TABELA 1

učni uspeh	točke	din	prejšnji SS		novi SS		% povečanje
			točke	din	točke	din	
6,0 - 6,5	450	1.467	600	1.956	33,3		
6,6 - 7,2	500	1.630	650	2.119	30,0		
7,3 - 7,9	570	1.858	720	2.347	26,3		
8,0 - 8,6	650	2.119	800	2.608	23,1		
8,7 - 9,3	750	2.445	900	2.934	20,0		
9,4 - 10,0	850	2.771	1080	3.521	27,1		

TRENTUTNO RAZMERJE ŠTUDIRAJOČIH V SLOVENIJI

„Občani imajo pravico, da pod enakimi, z zakonom določenimi pogoji pridobivajo znanje in strokovno izobrazbo na vseh stopnjah izobraževanja, v vseh vrstah šol in v drugih izobraževalnih zavodih.“ (165. člen USTAVE SFRJ) 1*

Vsečina tega prispevka bo temeljila predvsem na nekaterih statističnih podatkih, ki nam bodo poskušali podati plastično predstavbo o trenutni situaciji študirajočih v Sloveniji (Maribor, Ljubljana). Večina statističnih obdelav je vzeta iz prispevka, objavljenega v Časopisu za kritiko znanosti (glej pod op. 1/), nekaj pa jih je priredil (beri preračunal) tudi avtor tega prispevka na podlagi rezultatov Centra za razvoj univerze (UK ZSMS).

V trenutni situaciji, ko gre za vprašanje (z eksistenčnega vidika) „študirati ali ne študirati“, ne sme ostati neprizadet noben „zaveden“ študent. Stanovajska problematika skupaj s štipendijsko politiko je za sedaj eden izmed najbolj perečih problemov študirajočih. Številke govorijo (so govorile, bodo govorile), da je število študentov, prosilcev za sprejem v študentske domove, večje od števila ležišč (situacije ne omilijo nikakršni ilegalci, pogoji bivanja v že funkcionirajočih domovih niso povsod enaki, interval pogojev bivanja se giblje od neprimerne do primernejšega).

Ce vzamemo število dejansko študirajočih na Univerzi E. Kardelja, potem vidimo, da je le-teh 18050, od tega je 14251 rednih (na služenju vojaškega roka naj bi bilo 2390 bodočih študentov), to je tistih, ki se neposredno srečujejo s študijskim procesom, s problemi, ki se ne tičejo le prehrane, štipendij, ampak tudi bivanja. Gre za preprosto (očitno neznano) dejstvo, da morajo ljudje, v tem primeru študentje, najprej jesti, piti, stanovati, se oblačiti, preden se lahko ukvarjajo s študijem, oz. sploh lahko reproducirajo svoje fizične zmoglosti.

TABELA
Šol. leto 1980/81 (velja za redne študente)
DOMOVI PRI ZASEBNIKIH V KRAJ ŠOLANJAA)

abs. 3919 4988 5344 35 37,5
% 27,5

Šol. leto 1979/80 (ilustrativno samo v %)
17,00 35 DOMA (28), VOZILLO (20) = 40

Številke lahko varajo, v tem primeru je tako, saj gre v tem letu za 10,5 % povečanja študentske populacije v študentskih domovih, kar bi bilo seveda razveseljivo, sprememba pa je le navidezna, saj ne gre za dejansko

povečanje ležišč oz. številčnejšo gradnjo domov v preteklih letih, ampak ima prste vmes tudi novi vojaški zakon, ki vpliva na manjše število dejansko študirajočih populacije. Seveda je to letos izjemoma in bo potem ta številka zopet padla, odvisno pač od števila študirajočih in pa od pospešene ali nepospešene gradnje novih študentskih domov.

V prispevku gre za vprašanja, hipotezo, na podlagi analize „občinske in socialne strukture študirajočih ugotoviti, v kolikšni meri nereseno stanovanjsko vprašanje študirajočih, poleg drugih dejavnikov, selekcioniira študente podprivilegiranih družbenih skupin pred in med izobraževalnim procesom v slovenskem visokem šolstvu. Gre za predpostavko, da visokošolski izobraževalni sistem kot zaključni del celotnega izobraževalnega sistema fiksira obstoječo „stanje“ družbene strukture in je tako le zrcalna podoba obstoječih socialnih razmerij. V tem smislu študij predstavlja „pripravo“ mladih na določen družbeni položaj, ki se legalno določa skozi študij, določen pa je že z „biološkim aktom“ rojstva v določenem (v našem primeru „privilegiranim“) družbenem razredu. Za preliminarno dokazilo gornje predpostavke podaja

avtor tabelo, ki prikazuje strukturo študentov slovenskih višjih in visokošolskih ustanov glede na izobrazbo očeta.

TABELA 1

V tabeli 1 razdelimo najprej izobrazbene kategorije na dve osnovni skupini:
— na kategorijo neizobraženih (podprivilegirani)
— na kategorijo izobraženih (privilegirani) TABELA 2

Iz tabele je jasno razvidno, da so študentje, ki izhajajo iz podprivilegiranega družbenega razreda (ročno delo), bistveno „podprezentirani“ v socialni strukturi študirajočih. Še posebej je ta podprezentiranost opazna na ljubljanskih fakultetah in na VŠTK: čeprav predstavlja družbeni razred, iz katerega izhajajo, 65,7 % glede na strukturo moškega prebivalstva, pa so v celotni strukturi rednih študentov zastopani le z 19,2 %.

Na osnovi analize podatkov iz tabel 1 in 2 se izkaže, da višje in visoko šolstvo reproducira obstoječo družbeno strukturo in razmerja med posameznimi družbenimi razredi.

Ob pogledu na tabelo 3, se lahko vprašamo, ali je pomanjkanje študentskih ležišč eden od vzrokov ali celo najpomembnejši vzrok v socialni selekciji v višjem in visokošolskem izobraževalnem sistemu — ali pa je to pomanjkanje indic obstoječih razmerij socialne selekcije podprivilegiranih v izobraževalnem sistemu in s tem to selekcijo tudi utrjuje.

Gre za pravilnost zadnje variante, kajti tudi če bi kakorkoli (glede na realne razmere je dejansko nemogoče) zgradili zadostno število domov, s tem ni mogoče preprečiti selekcije v osnovnem in srednješolskem izobraževalnem sistemu. Pomanjkanje študentskih stanovanj je po eni strani samo izraz tržnih zakonov, ki selekcionirajo študirajoče, po drugi strani pa nemogoča kakršnokoli sprememba obstoječega stanja.

V procesu selekcije podprivilegiranih v višjem in visokošolskem izobraževalnem sistemu pa nereseno stanovanjsko vprašanje nastopa kot tisti „dodatni“ element, ki študentu, ki izhaja iz podprivilegiranega razreda, ki ni iz Ljubljane ali bližje okolice, ki je navadno obiskoval slabšo srednjo šolo in ki ima „nižje aspiracije“ (čimprej končati šolo in postati ekonomsko „neodvisen“ — od tod tudi večji vpis študentov iz podprivilegiranih družbenih slojev na višje šole), dejansko onemogoča izobraževanje in ga izvrže iz višješolskega in visokošolskega izobraževalnega procesa. Pomembno je tudi opazovati in analizirati regionalne strukture študirajočih, ugotoviti prekrivanje med socialno in regionalno strukturo in iz tega izvesti ugotovitve, v kolikšni meri nereseno stanovanjsko vprašanje študirajočih vpliva na njihovo socialno selekcijo.

Znano je, da se visokošolske institucije formirajo v tako imenovanih „urbanih centrih“, kjer so skoncentrirane vse pomembnejše funkcije (t.i. „urbane funkcije“), ki po svojem obsegu in značaju „presejajo“ vsakodnevno dejavnost manjših lokalnih enot. V ekonomskem smislu so centri izraz prostorske koncentracije presežne vrednosti, tako z neposredno obkrožujočega urbanega zaledja kot tudi s podeželja.

Temu ustreza je tudi socialna struktura prebivalstva urbanih centrov in neposrednega zaledja: prevladujejo izobraženi industrijski delavci ter strukture z višjo in visokošolsko izobrazbo, torej tiste kategorije, ki pošiljajo daleč največ študentov na univerzo. Social-

(Nadaljevanje s 4. strani)

temu položaju študirajočih se torej pridružuje še prostorska bližina (ki tu ne nastopa kot fizična, temveč kot izrazito družbena kategorija), kar pomeni, da se študirajočemu ni potrebno navajati na novo socialno in urbano okolje, iskanje stanovanja, predem pa so življenjski stroški nižji.

Prostorska mobilnost študirajočih je izredno nizka, eden od vzrokov pa je tudi pomanjkanje študentskih stanovanj.

Iz konceptualizacije razmerja „periferija–center“ izhaja torej naslednje: čim bolj je neka občina prostorsko oddaljena od nekega urbanega centra, tem manj je tudi družbeno-ekonomsko razvita, tem manjši je delež privilegiranih družbenih slojev v celotni strukturi prebivalstva in

1. v strukturi študirajočih je zastopana z manjšim številom študentov;

2. ti študentje izhajajo v večji meri iz nižjih izobrazbenih kategorij kot v urbanih centrih (čeprav so tudi tu podprivilegirani);

3. za te študente se tem bolj pojavlja nereseno stanovanjsko vprašanje kot dejavnik socialne selekcije. Zanimiva je tudi struktura študentov fakultet ljubljanske Univerze glede na občine, iz katerih izhajajo. Hipoteza je sledeča: čim bolj je neka občina oddaljena od urbanih centrov, tem manj je družbeno-ekonomsko razvita, tem nižjo izobrazbeno strukturo ima in s tem manjšim številom je zastopana v celotni strukturi študirajočih. Torej to pomeni, da občine, ki so najbolj razviti urbani centri v SRS, dajejo največ študentov na fakultete ljubljanske Univerze. Ugotavlja se tudi, da se razlike med razvitimi in nerazvitimi občinami glede števila študentov povečujejo in ne zmanjšujejo.

Dejstvo je, da če povežemo primerjavo socialne strukture moškega prebivalstva s socialno strukturo študirajočih po občinah, lahko izpeljemo hipotezo o pomanjkanju študentskih stanovanj pri selekciji študentov in podprivilegiranih družbenih skupin. Glejmo razlog, ki pripelje hipotezo do pravičnega. Kot je navedeno, so srednje šole distribuirane po celi Sloveniji (res da neenakomerno, vendar za večino občin obstaja možnost prevoza), tako da del mladine, ki izhaja iz podprivilegiranih družbenih skupin, lahko nekako zaključi šolanje na srednjih šolah. Poleg tega pa iz podatkov o izobrazbeni strukturi prebivalstva izberemo, da je v teh občinah znatno manj srednjega šolstva (višje izobrazbene kategorije), kar zmanjšuje konkurenco pri vstopu v srednje šolstvo. Drugače povedano, pri vstopu v srednje šolstvo je položaj mladine iz podprivilegiranih družbenih skupin v manjših in manj razvitih mestih ugodnejši, kot pa je položaj njihovih vrstnikov v večjih urbanih središčih (Ljubljana, Maribor, Kranj). Slednje namreč prevladuje razred v mestih izriva iz srednjih šol. Čim večje je mesto, tem manj študirajočih iz podprivilegiranih družbenih skupin pošilja na univerzo. Pri vstopu v višje šolstvo pa se položaj diametralno spremeni; je položaj mladine iz podprivilegiranih družbenih skupin iz Ljubljane, Maribora, Kranja dosti boljši od položaja njihovih vrstnikov iz manjših in bolj oddaljenih mest in podeželja. Položaj zadnjih poslabša predem dejstvo višjih življenjskih stroškov, kar že tako oslabšuje njihov slab ekonomski položaj, vpliva pa tudi na „aspiracije“, ki se pri študirajočih iz te kategorije izteče v maksimum: čim hitreje postati ekonomsko neodvisen.

Struktura študirajočih na višješolskih in visokoskopskih institucijah torej izraža zrcalno podobo celotne družbene strukture, njene razdelitve na privilegirane in podprivilegirane, na izobražene in neizobražene; in to družbeno strukturo tudi ohranja in utrjuje s tem, da zagotavlja reprodukcijo obstoječih razmer med privilegiranimi in podprivilegiranimi. Struktura študirajočih izraža samo teh razmerij, izraža tudi vsa druga protislovja, ki so značilna za sedanjo stopnjo družbenega razvoja, kakor protislovje med mestom in podeželjem.

Na osnovi dosedanje analize se je potemtakem izkazalo, da pomanjkanje študentskih stanovanj prizadeva prav tiste študente, ki izhajajo iz „perifernih“ in manj razvitih predelov, ki izhajajo iz podprivilegiranih družbenih skupin. Če smo rekli, da mladina iz podprivilegiranih družbenih skupin v perifernih in

TABELA 1:

STRUKTURA ŠTUDENTOV PO IZOBRAZBI OČETA – REDNI ŠTUDENTJE

Štud.leto		7.razr.	8.razr.	Pokl.	Sred.str.	Gimn.	Višja	Visoka	Neznano	SKUPAJ
1974/75		in manj		šola	šola		šola	šola		
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Višje šole	abs.	205	348	620	470	72	214	205	84	2218
Ljub.univ.	%	9,2	15,7	28,0	21,2	3,2	9,6	9,3	3,8	100
Umet.akad.	abs.	22	35	57	64	14	34	68	33	327
Lj.univ.	%	6,7	10,7	17,4	19,6	4,3	10,4	20,8	10,1	100
Fakultete	abs.	639	1384	2438	2803	487	1536	2465	415	12167
in VŠTK	%	5,8	11,4	20,0	23,0	4,0	12,6	20,3	3,4	100
UNIVERZA	abs.	866	1767	3115	3337	573	1784	2738	532	14712
Ljubljana	%	5,9	12,0	21,2	22,7	3,9	12,1	18,6	3,6	100
UNIVERZA	abs.	227	607	1017	910	114	349	261	182	3667
Maribor	%	6,1	16,6	27,7	24,8	3,1	9,5	7,2	5,0	100
SLOV.VIS.	abs.	1093	2374	4132	4247	687	2133	2999	714	18379
ŠOL.1974/75	%	5,9	12,9	22,5	23,1	3,7	11,6	16,3	3,9	100
SLOV.VIS.	abs.	1205	2458	4595	4621	724	2217	2999	714	18379
ŠOL.1975/76	%	6,3	12,9	24,1	24,3	3,8	11,6	15,7	1,3	100
Prebivalstvo SRS										
Moški nad 35 let	%	27,4	38,3	22,2	4,8	1,4	1,6	3,6	2,7	100

manj razvitih občinah relativno lažje pride v srednje šole kot njeni vrstniki v mestu, pa je pri vstopu v višjo in visokošolsko študij njihov položaj dosti težji. Tu se problemom socializacije v novo okolje, dejstvu, da se obiskovali slabše šole, da imajo slabše ocene, pridružuje kot centralni problem stanovanje.

V tej točki nastopa pomanjkanje študentskih stanovanj kot dejavnik selekcije podprivilegiranih v višješolskem in visokošolskem izobraževalnem sistemu. Nereseno vprašanje stanovanja onemogoča študij in študent, ki stanovanja nima, „izpade“ iz izobraževalnega sistema že v prvem letniku.

Latentno pomanjkanje stanovanj za študente je torej po eni strani izraz obstoječih (in že analiziranih) razmer v visokošolskem izobraževalnem sistemu, po drugi strani pa v točki, ki smo jo opisali, nereseno stanovanje eksplicitno nastopa kot dejavnik selekcije pri podprivilegiranih v višjem in visokem šolstvu.

Dejstvo pomanjkanja študentskih stanovanj in odsotnost (učinkovitega) družbenega usmerjanja v stanovanjski gradnji za študente pomeni, da je stanovanje, kakor tudi študij, privatna stvar posameznika in kot taka odvisna od njegovega položaja v družbeni strukturi.

IVO GULIČ

1/ Menim, da je ta izveček iz USTAVE SFRJ primeren kot predlog k obravnavi o „Stanovanju kot dejavniku socialne selekcije študentov iz podprivilegiranih družbenih skupin v visokošolskem izobraževalnem sistemu“ (naslov in vsebina v drugi polovici tega teksta je vzeta iz prispevka P. Gantarja, objavljenega v Časopisu za kritiko znanosti, udk 3 1977, št. 19–20). Zakaj, boste izvedeli iz teksta samega.

2/ Tabeli „Struktura študentov po izobrazbi očeta – redni študentje“ (1,2) kažeta podatke za šol. l. 1974/75, se pravi, da so stari 6 let, vedeti pa je treba, da je potrebno za „negacijo“ obstoječega stanja precej več let (vzemi za primer gradnjo študentskih, dijaških domov). Trdim lahko, da se situacija v teh 6 letih ni ne vem kako korenito spremenila.

TABELA 2.

STRUKTURA ŠTUDENTOV PO IZOBRAZBI OČETA – REDNI ŠTUDENTJE

Štud. leto	abs.	neizobr.	izobraženi	neznano	skupaj
Ljub. univ.	%	(1)+(2)	(3) do (7)	(8)	(9)
Višje šole	abs.	553	1581	84	2218
Ljub. univ.	%	24,9	71,3	3,4	100
Umet.akad.	abs.	57	237	33	327
Ljub. univ.	%	17,4	72,5	10,1	100
Fakultete + VŠTK	abs.	2023	9729	415	12167
	%	17,2	79,9	3,4	100
UNIVERZA	abs.	2633	11547	532	14712
Ljubljana	%	17,9	78,5	3,6	100
UNIVERZA	abs.	834	2651	610	3667
Maribor	%	22,7	72,3	5,0	100
Slov. visoko	abs.	3467	14198	714	18379
šolstvo 74/75	%	18,8	77,2	3,9	100
Slov. visoko	abs.	3663	15156	714	18379
šolstvo 75/76	%	19,2	79,5	1,3	100
Prebivalstvo SRS					
moški nad 35 let	%	65,7	33,6	0,7	100

darsko ali negospodarsko dejavnost ali njihova združenja, ki pristopajo k temu sporazumu in imajo enake obveznosti in pravice kot ostali udeleženci sporazuma.

3. člen

V letnih, srednjeročnih in dolgoročnih planih kadrov organizacij združenega dela ter samoupravnih in družbenopolitičnih skupnosti bomo udeleženci opredelili, koliko in kakšne kadre si bomo zagotavljali s štipendiranjem. S tem bomo prispevali k usklajevanju izobraževanja s kadrovskimi potrebami združenega dela, k usmerjanju mladine pri izbiri poklica in k racionalni uporabi sredstev.

Zavzemali se bomo za sprotno prilagajanje sistema štipendiranja razvoju družbeno ekonomskih odnosov, družbenim potrebam in vzgojno izobraževalnemu sistemu.

Pri izvajanju štipendiranja uveljavljamo poklicno usmerjanje in svetovanje tako, da bodo nagnjenja in sposobnosti mladine, ki se odloči za nadaljnje izobraževanje v vzgojno izobraževalnih programih, usklajena s kadrovskimi potrebami, opredeljenimi v razvojnih planih organizacij združenega dela in družbeno političnih skupnosti.

4. člen

Pri določanju štipendijske politike in podeljevanju kadrovskih štipendij in štipendij iz združenih sredstev bomo zagotavljali, da bodo vse štipendije temeljile na kadrovskih potrebah, da bo upoštevan socialni vidik, tako da omogočamo šolanje tistim, ki imajo nagnjenja

in učne sposobnosti in se brez štipendije ne bi mogli šolati.

Zato bomo udeleženci zagotavljali, da bodo štipendije:

- sestavni del vlaganj v družbeno reprodukcijo,
- instrument kadrovske politike organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti,
- usmerjevalni dejavnik pri vključevanju mladine v usmerjenem izobraževanju,
- oblike povezovanja in vzpostavljanja razmerij udeležencev v usmerjenem izobraževanju z nosilci štipendiranja v skladu z njihovimi kadrovskimi potrebami in hkrati stimulacija mladine za takšno povezovanje,
- spodbuda mladini za boljše učenje,
- ena izmed oblik izenačevanja materialnih možnosti mladine za šolanje.

5. člen

Temeljna oblika štipendiranja so kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti v skladu s kadrovskimi potrebami, opredeljenimi s kadrovskimi in razvojnimi plani tistim udeležencem v usmerjenem izobraževanju, ki se izobražujejo po vzgojnoizobraževalnih programih oziroma smereh, za katere so neposredno zainteresirane.

Razlike h kadrovskim štipendijam se lahko podelijo štipendistom, katerih kadrovska štipendija, izračunana

(Nadaljevanje na 7. strani)

PREDLOG SAMOUPRAVNE GA SPORAZUMA O ŠTIPE NDIRANJU

Da bomo v skladu z interesi združenega dela čim bolj učinkovito uresničevali temeljna načela štipendijske politike v SR Sloveniji, opredeljene v družbenem sporazumu o kadrovski politiki in v družbenem dogovoru o štipendijski politiki v SR Sloveniji delavci in Slovni ljudje v organizacijah združenega dela in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih na območju občine sprejemamo

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O ŠTIPENDIRANJU V OBČINI

I. TEMELJNA NAČELA

1. člen

S tem samoupravnim sporazumom se udeleženci sporazuma o pravicah, obveznostih in odgovornosti pri oblikovanju in izvajanju štipendijske politike v občini, o enotnih merilih in kriterijih pri podeljevanju in določanju višine štipendij, o uveljavljanju solidarnosti med organizacijami združenega dela in drugimi

samoupravnimi organizacijami in skupnostmi v SR Sloveniji, o organih udeležencev tega samoupravnega sporazuma in o drugih zadevah, pomembnih za učinkovito uresničevanje dogovorjenega štipendijske politike.

2. člen

Delavci in delovni ljudje v organizacijah združenega dela in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih smo nosilci štipendijske politike, zato je naša pravica in dolžnost, da se pri oblikovanju štipendijske politike neposredno zavzemamo za uresničevanje načel, določenih v družbenem dogovoru in za smotno uporabo sredstev, namenjenih za štipendiranje. Zaradi tega bomo zagotovili, da bodo pravice, obveznosti in odgovornosti, kriteriji in merila ter druge zadeve, ki jih urejamo s tem samoupravnim sporazumom, uveljavljene v naših samoupravnih splošnih aktih.

Udeleženci tega sporazuma so tudi občani, ki z osebnim delom in lastnimi sredstvi opravljajo gospo-

„PROBLEMI NAŠI VSAKDANJI!“

Stanovalci študentskih domov v Mariboru smo po zakonu tretirani ot koristniki stanovalskih uslug, ki h družba preko uprave. Študentskih domov nudi pripadnikom najnižjih socialnih kategorij, t. j. tistim študentom, ki izhajajo iz družin, v katerih je povprečni dohodek na družinskega člana najnižji v Sloveniji. Tega načela se uprava v študentskih domovih resnično drži, saj v SD danes resnično prebivajo študentje, ki bi brez možnosti stanovanja v SD verjetno morali študij

prekiniti.

Iz takega vidika je SD dejansko socialna ustanova vse dotlej, dokler svojim stanovalcem omogoča bivanje pod finančno omejenim bremenom. Tega pa žal ta trenutek več ne počne. Skratka, stanarina, ki bi jo morali plačevati študentje — stanovalci, je po sedanjem proračunu tako visoka, da je ne moremo več sprejemati.

Podajmo sedaj krajši pregled o tem, kako so stvari pretehtali. V januarju so nas predstavniki delav-

cev doma obvestili o tem, da jim je računica pokazala potrebo po dvigu cen prehrane in stanarin. O predloženem izračunu za prehrano, ki ji je cena zrasla od 48 na 53 dinarjev, je bila delegatska konferenca stanovalcev obveščena. O tem smo obvestili tudi celotno bazo, ki je ugotovila, da so kalkulacije realne, vendar jih ni sprejela, ker smatra, da to preveč bremeni njihove denarnice. Tako stališče smo delegati prenesli na svet Študentskih domov.

C) Investicijsko vzdrževanje v domskem sektorju

Za investicijsko vzdrževanje se predvideva v letu 1981 naslednje:

1. zamenjava tal in preureditev telovadnice v mes. juliju cca 800.000,00 din
2. ureditev fasade na depandansi cca 200.000,00 "
3. zamenjava kabin in gen.popravilo dvigal cca 300.000,00 "
4. zamenjava obrob in delno kritje strehe II. dom cca 400.000,00 "

Plan investicij zajema naslednje:

1. preureditev vratarških lož v domovih Tyrševa 23, I.II.III. cca 120.000,00 "
2. preureditev bojlerv v Tyrševi 23 v vseh domovih na el.gretje cca 100.000,00 "
3. nabava 5 kos študelnikov 30.000,00 "
4. Nabava 1 komplet garnit.za avtogeno varjenje z jeklenkami cca 50.000,00 "
5. Nabava aparata za zamrzovanje cevi za centralno kurjavo cca 160.000,00 "
6. Nabava pisalnega stroja za potrebe domaškega sektorja 20.000,00 "

IPRAVA ŠTUDENSKIH DOMOV — GNOJIŠČE NESAMOU-RAVNEGA OBNAŠANJA

Vse kaže, da odgovorni delavci uprave mariborskih študentskih domov nimajo kljub vsem dosedajšim kritikam namena svojega delovanja postavljati v okviru pri nas akonitega samoupravnega poslovanja in da imajo pred očmi le neko astno, čim krajšo pot za dosego astnih interesov.

Kaj so storili tokrat? 1. februarja stos je bil sklican Svet Študentskih lomov, ki naj bi predstavljal odločilno mesto samoupravnega dogo-arjanja med študenti, Upravo in JPO Maribora. Na dnevnem redu a bilo tudi vprašanje o dvigu cen tudentske menze. O tem vpraša-ju smo stanovalci razpravljali z pravo MSD že v delegatski

konferenci, kjer smo bili zadolženi seznaniti o predlogu podražitve študentsko bazo. To smo v ustreznem roku — še pred sklicom Sveta — tudi storili. Mnenje študentov je bilo glede podražitve negativno. To stališče smo delegati tudi izrazili na Svetu. Sledil pa je »moralni nauk« »tovariša« Cizlja, predstavnika DPO, češ da smo študentje smešni, brez stabilizacijske zavesti in da smo delegati dolžni preslišati tako mnenje svoje baze in podražitev kar potrditi. Ko taka prepričevanja niso zalegla, je »tovariš« Cizelj izjavil: »Mi (???) poslujemo po starem statu-tu in nam je potrebna večina glasov prisotnih za sprejetje sklepa!«

Roke je dvignilo za podražitev deset delegatov, proti pa so bili štirje. Glej čudo, en študent se je glasovanja celo vzdržal. Ne glede na to, da je bila naša partita proti,

se je sklep zapisal v zapisniku kot sprejet in sedaj študentje lahko jemo le po novih cenah. Glej čudo še enkrat — v zapisniku je bilo na koncu celo več glasov kot prisotnih delegatov ...

Kaj pa pravi stari statut, na katerega sta se »tovariš« Cizelj in uprava Študentskih domov tako sklicevala? Stirinosemdeseti člen narekuje postopek usklajevanja, ki, če ni uspešno, zahteva reševanje v širšem družbenopolitičnem merilu in pri samoupravnem pravobranilcu. Torej, s katerim zakonom lahko ostali dve partiti opravičita svoj »sklep«? Z NICEMER! !!

Študentje bomo napeli vse sile, da bi ta novi izziv usmerili na demokratične tire in krivce poklicali na odgovornost. To ni obljuba, ampak tisto, kar se bo zgodilo!

Študentje so s tem seznanjeni, vendar bo soba, ki je prej stala 1.020,00 dinarjev, dražja za 250,00 dinarjev, to pa je strošek, ki ga povprečni stanovalec študentskih domov ne zmore, v čemer tudi tiči razlog stališča, da študentje ne bomo plačali novih cen, čeprav so »ekonomsko« upravičene. Takega bremena naša denarnica kljub »stabilizacijski zavesti« ne prenese. To je postalo jasno tudi upravi Študentskih domov in kaj kmalu so pozabili na dosedanje spore, ko se je začelo šušljati, da bomo študentje »šli na ulice«. Takega stanja pa seveda ni kriva uprava Študentskih domov, ampak širša družba, ki dovoljuje Študentskim domovom status »običajne delovne organizacije«. Složno z upravo smo torej pohiteli iskati rešitev v širšem družbenopolitičnem merilu.

Sestali smo se z odgovornimi predstavniki komunistov, SZDL, ZSMS v univerzitetnem, občinskem in mestnem merilu in jim pojasnili svojo stisko. Študentje smo seveda zahtevali trajno sistematično rešitev problema, preko dotacij, ki bi se naj odslej dajale Študentskim domovom.

Najprej so nas »mestni očetje«

skušali potolažiti s tem, da se bodo štipendije v kratkem dvignile za tistih »ušvih« 25 % in da bo s tem vse lepo in prav. Od študentov, ki stanujejo v Domu pa je le približno polovica takih, ki prejemajo štipendijo. Kaj pa ostali? Torej, še enkrat DOTACIJA.

Nekateri so nam celo svetovali naj več delamo preko Študentskega servisa in naj krepimo svojo stabilizacijsko zavest. Kdo bo pa študiral namesto nas?

Povdariti je treba, da če nas že pred razpito stabilizacijo smo finančno jemali preveč velikodušno, je nemogoče od nas pričakovati kako bistveno znižanje izdatkov. Študentje smo s finančnega vidika gledano itak eden najnižjih slojev, ki stabilizaciji lahko pripomoremo le tako, da recimo pokadimo le pol škatle cigare na dan in jemo v bodoče le riž in krompir. Seveda so ob takem stanju tudi izjeme, toda te sedaj ne dvigujejo svojega glasu, saj jih situacija bistveno ne bremeni.

Kakorkoli že, z »mestnimi očetji« smo se dogovorili, da z dnevnega reda razprav umaknemo točko o dvigu stanarin vse dotlej, dokler ne bodo družbeno-politične organiza-

cije proučile možnosti za realno rešitev tega nasprotja.

UK ZSMS kot osnovna politična linija študentov pa je pristopila k reševanju problemov zadnji hip, žal le kot opazovalka. Mestna konferenca ZSMS bo v najkrajšem roku »status študentskih domov« postavila na dnevni red RK ZSMS in tako postala nosilca interesov svoje baze. Želimo jim vso srečo.

UK ZSMS v svojih programih nima niti z besedico omenjene problematike študentskih domov in status študentov naspih. Mogoče bo sedaj le resneje pristopila k dolgoročnim nalogam, ki so potrebne za izboljšanje okamenega položaja študentov. Žal UK tudi nima direktnih stikov z ljubljanskimi mladinci, ki se trenutno nahajajo v isti kaši. Prav ta složnost bi nam sedaj še kako potrebna, kar bo treba v prihodnje trajneje rešiti.

Študentje v Študentskih domovih lahko še nekaj časa mirno spimo na račun starih, že itak previsokih stanarin, in čakamo, da se »vrhovi« malo pobrigajo za naše težave. Zaupamo v izjavo tovariša Alojza Vindiša: »Komunisti se bomo pobrigali za to!«

No, pa se dajte!

V letu 1981 predvidevamo naslednjo realizacijo obrokov:

Vrsta storitve	Realiz. 1980	Plan 1981
zajtrk	187	-
malice T - H	365493	400000
kosilo	65269	66000
večerje	9117	10000

Za posamezne obroke planiramo naslednji porast cen:

Vrsta storitev	1.2. - 1.6.1981	1.6. - 31.12.1981
zajtrk	-	-
malice	29	31
kosila	45 - 50	48-53
večerja	30 - 35	-

V bifejski dejavnosti planiramo gledati pramet s posameznih obratih:

Obrat	Realizacija 1980	Plan 1981
201-ŠD II	1,022,549,00	1,100.000,00
202 VEKŠ	1,324.347,40	1,350.000,00
203 VTŠ	911.590,00	950.000,00
204 PA	2,232.117,00	2,300.000,00

Kar se tiče stanarin pa je bil postopek povsem pravičen. Študentska delegacija je sodelovala pri

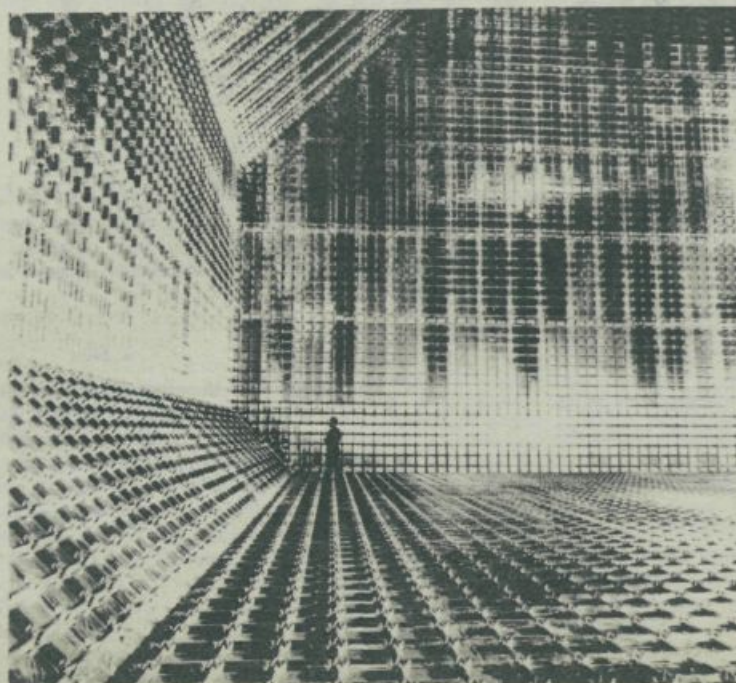
izdelavi kalkulacij in skupaj z delavci uprave ugotovila, da je potrebno za

nemoteno poslovanje uprave stanarine dvigniti za 25 %.

b) Stanarine

Predlagamo, da se stanarine na podlagi doseženih rezultatov poslovanja in drastičnega zvišanja na račun energije - vode, mazuta, elektrike zvišajo za 25 % s tem, da razmerje med domovi ostane enako. Po kalkulacijah glede na stroške iz leta 1980 bi znašala stanarina za domove:

DOM	Sedanja stanarina	Predvidena stan.1981
I. in II	750,00 din	940,00
III.	800,00	1.000,00
IV. V.	870,00	1.090,00
Enopost.soba	1.020,00	1.270,00
depandansa	960,00	1.200,00

(Nadaljevanje s 5. strani)

o osnovah in merilih tega samoupravnega sporazuma, ne dosega zneska, ki bi štipendistu pripadal v primeru, da bi prejel štipendijo iz združenih sredstev.

Štipendije in razlike iz združenih sredstev so predna oblika štipendiranja v obdobju, ko nosilci kadrovske politike še ne zagotavljajo kadrovskih štipendij v obsegu, ki ga terjajo srednjeročne in dolgoročne kadrovske potrebe.

6. člen

Udeleženci tega samoupravnega sporazuma kot ustanovitelji Titovega sklada v SR Sloveniji se obvezujejo, da bomo še nadalje razvijali štipendiranje družno aktivnih in nadarjenih mladih delavcev in otrok delavcev v okviru tega sklada. V ta namen bomo zagotavljali sredstva iz združenih sredstev za to štipendiranje. Sodelovali bomo pri oblikovanju politike in upravljanju sklada ter enakopravno z organi tega sklada odločali o merilih in kriterijih za podeljevanje štipendij iz Titovega sklada.

7. člen

Udeleženci tega samoupravnega sporazuma bomo spirali štipendiranje raziskovalnih kadrov v skladu z merili združenega dela v okviru sklada Borisa Kraigherja s tem, da bomo prispevali del sredstev za štipendiranje po kriterijih in merilih tega sklada ter da smo po svojih delegatih sodelovali pri oblikovanju politike in pri upravljanju sklada.

8. člen

Višino sredstev, ki jih bomo udeleženci združevali v Titov sklad in sklad Borisa Kraigherja, bo za vsako leto določila skupščina udeležencev samoupravnega sporazuma o štipendiranju na ravni republike na podlagi predloženega programa in finančnega načrta sklada.

KRITERIJI IN MERILA ZA PODELJEVANJE ŠTIPENDIJ IN DOLOČANJE VIŠINE ŠTIPENDIJ

9. člen

Udeleženci smo sporazumni, da se poleg načel iz 4. člena tega samoupravnega sporazuma pri podeljevanju štipendij upoštevajo tudi učne sposobnosti in uspehi kandidatov za izbrani poklic, ki omogočajo uspešen študij ter njihov socialno-ekonomski položaj, da lahko zaprosijo za kadrovske štipendije udeleženci v usmerjenem izobraževanju, katerih dohodek na družinskega člana v družini proslca ne presega 85 % povprečnega mesečnega osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto. Kadrovske štipendije se lahko podeli mimo navedene omejitve, če za vključevanje v posamezne vzgojno izobraževalne programe glede na ugotovljene potrebe ni dovolj ustreznih kandidatov, o čemer se bomo sporazumeli udeleženci samoupravnega sporazuma v občini.

Za štipendije in razlike iz združenih sredstev lahko zaprosijo kandidati, katerih dohodek na družinskega člana v družini proslca ne presega 55 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto.

V okviru meril iz prvega in drugega odstavka tega člena imajo prednost proslci z nižjim dohodkom na družinskega člana, ob enakem socialno-ekonomskem položaju pa imajo prednost otroci iz delavskih in občin družin.

Kadrovske štipendije

10. člen

Udeleženci smo sporazumni, da se bo višina kadrovskih štipendij določala po naslednjih merilih:

za učenca	
z zadostnim uspehom	400 točk
z dobrim uspehom	480 točk
z prav dobrim uspehom	590 točk
z odličnim uspehom	720 točk

za študenta

z povprečno oceno 5,0 – 6,5 oz.

5,0 – 2,4

z povprečno oceno 5,6 – 7,2 oz.

5,5 – 2,9

z povprečno oceno 5,7 – 7,9 oz. 3,0 – 3,4

z povprečno oceno 5,8 – 8,6 oz.

5,5 – 3,9

z povprečno oceno 5,7 – 9,3 oz.

5,0 – 4,4

z povprečno oceno 5,4 – 10 oz.

5,4 – 5

Število točk za posameznega štipendista bomo določali vsako leto na novo, tako da bomo upoštevali razne učne uspehe v preteklem šolskem letu, razen učencev in študentov v prvem letniku, za katere bomo število točk za štipendijo pri učencih 480 točk in pri študentih 650 točk.

Štipendija se lahko poveča do 200 točk za tiste učence, v katerih kadrov izrazito primanjkuje in za katere se bomo udeleženci samoupravnega sporazuma sporazumeli v skupščini delegatov v občini pred razpisom štipendij.

Štipendistu, ki bo predčasno uspešno končal študij, bomo izplačala štipendijo kot enkratna nagrada na podlagi sklenjene pogodbe o štipendiranju za čas, ko mu pripadala po pogodbi.

s 11. člen

Ob začetku vsakega šolskega leta se bo vrednost štipendije iz prejšnjega člena usklajevala z gibanji osebnih dohodkov zaposlenih v SR Sloveniji. Vrednost točke štipendije določila skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma na ravni republike.

12. člen

Štipendist, ki bo prejel kadrovske štipendije, bo upoštevaljiv iz združenih sredstev v občini stalnega bivališča pravico do razlike med najnižjo štipendijo iz 8. člena in je:

za učenca 400 točk

za študenta 600 točk

Višino štipendije, ki bi mu pripadala (če ne bi imel kadrovskih štipendij) iz združenih sredstev po 17. in 18. členu tega sporazuma.

Štipendist, ki ima stalno bivališče izven SR Slovenije, bo lahko uveljavljal pravico do razlike v občini, ki jo sedež štipenditorja.

13. člen

Kadrovske štipendije se podeljujejo za dobo šolanja, za posamezne vzgojno izobraževalne organizacije

določena s predpisi. Izplačujejo se do roka, ko je štipendist dolžan skleniti delovno razmerje s štipenditorjem. Štipendiranje se praviloma začne na začetku šolanja.

14. člen

Štipendist, ki prejema kadrovske štipendije in ponavlja letnik ali se zaradi ponavljanja ali drugih razlogov vpiše v drugo šolo ali smer, v naslednjem šolskem letu ne more prejemati štipendije niti razlike iz združenih sredstev, razen v upravičenih primerih, ki jih oceni štipenditor.

15. člen

Udeleženci smo sporazumni, da si medsebojno ne bomo prevzemali štipendistov, razen v primeru, če se bosta tako sporazumela štipenditor in organizacija združenega dela ali drugi, ki bo imel interes pridobiti štipendista in če bo štipendist s tem soglašal.

16. člen

Kadrovka štipendija in osebni dohodek iz delovnega razmerja, se medsebojno izključujeta.

2. Štipendije iz združenih sredstev

17. člen

Podlaga za določitev višine štipendije iz združenih sredstev so življenjski stroški udeležencev v usmerjenem izobraževanju.

Štipendija iz združenih sredstev obsega: – osnovno štipendijo, ki upošteva življenjske stroške udeležencev v usmerjenem izobraževanju, ki se šolajo v kraju stalnega bivališča in ki sme dosežati za učenca največ 25 % ter za študenta največ 30 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto;

a) če znaša mesečni dohodek na družinskega člana (vključno z otroškim dodatkom)

50,1 – 55 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto
45,1 – 50 %
40,1 – 45 %
35,1 – 40 %
30,1 – 35 %
25,1 – 30 %
20,1 – 25 %
pod 20 %

b) znaša delež staršev od dohodka na družinskega člana

1. če se šola učenec oz. študent v kraju stalnega bivanja	2. če se šola učenec oz. študent izven kraja stalnega bivanja
75 %	50 %
70 %	45 %
65 %	40 %
60 %	35 %
55 %	30 %
50 %	25 %
40 %	15 %
0 %	0 %

19. člen

Učenci in študenti, ki dosegajo prav dober oziroma odličen uspeh, so upravičeni do posebnega dodatka (stimulacije) za dosežen učni uspeh.

Učencem in študentom, ki so dosegli prav dober ali odličen uspeh v preteklem šolskem letu, se izplačuje dodatek v naslednji višini:

a) učencem: za prav dober uspeh 5 % od povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto za odličen uspeh 10 % od povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto
b) študentom: s povprečno oceno 8 do 8,6 oz. 5 % od povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto 8,7 do 10 oz. 4 do 5 10 % od povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto

Dodatek k štipendiji za učni uspeh ne pripada učencem in študentom prvih letnikov.

20. člen

Pri presoji dohodkov morajo biti upoštevanis vsi dohodki družine, ki se štejejo za dohodek po predpisih in prispevkih in davkih občanov, vključno z otroškimi dodatki.

Katastrski dohodek v družini proslca se pri uveljavljanju pravic iz tega samoupravnega sporazuma upošteva po enakih kriterijih, kot se uporablja za uveljavljanje pravice do otroškega dodatka, in to le pri proslcih, pri katerih družina plačuje prispevke in davke iz katastrskega dohodka. Merila, po katerih se upošteva katastrski dohodek, opredeli ob vsakem razpisu štipendij iz združenih sredstev skupščina udeležencev samoupravnega sporazuma na ravni republike.

Za presajo upravičenosti do štipendije bo štipenditor po potrebi pridobil tudi mnenje krajevne skupnosti in skrbstvenih služb oziroma skupnosti ter mnenje Zveze socialistične mladine Slovenije v krajevni skupnosti in vzgojno izobraževalnih organizacij.

21. člen

Kandidati, ki bodo zaprosili za štipendijo iz združenih sredstev, se bodo dolžni hkrati prijaviti tudi na razpis kadrovskih štipendij, če bodo te razpisane za izobraževanje po vzgojno izobraževalnih programih oziroma smereh, v katerih se bodo izobraževali.

22. člen

Pravico do štipendije iz združenih sredstev bodo imeli učenci in študenti, ki bodo izpolnjevali pogoje iz 2. odstavka 9. člena in ki se bodo prijavili na razpisno kadrovske štipendije za izobraževanje po vzgojno izobraževalnih programih oziroma smereh v katerih se bodo izobraževali, pa jim te ne bodo podeljene ter učenci in študenti, ki se bodo izobraževali za izobraževanje po vzgojno izobraževalnih programih oziroma smereh, za katere so v družbenem planu občine izražene dolgoročne potrebe, vendar kadrovske štipendije za nje niso bile razpisane.

Štipendist, ki bo po oceni štipenditorja iz neutemeljenih razlogov odklonil kadrovske štipendije, bo izgubil pravico do štipendije iz združenih sredstev.

23. člen

Štipendist, ki bo ponavljal letnik ali se zaradi ponavljanja ali drugih razlogov vpisal na druge vzgojno izobraževalne programe oziroma smeri, v naslednjem šolskem letu ne bo mogel prejemati štipendije, razen v upravičenih primerih, ki jih bo ocenil štipenditor.

– dodatek k osnovni štipendiji za povečane stroške za čas šolanja zunaj kraja stalnega bivališča (staršev, skrbnikov ali zakonitih zastopnikov), ki znaša največ 25 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto;

– dodatek za stroške prevoza v šolo, ki presega 3 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto. Upošteva se samo stroški prevoza v medkrajevnem prometu.

Dodatka iz prejšnjega odstavka se med seboj izključujeta.

Višina štipendije, izračunana po merilih iz drugega odstavka tega člena, se zmanjša za prispevek staršev v višini, določeni v 18. členu tega samoupravnega sporazuma, s tem da celotna štipendija ne sme presegati 55 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto.

Skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma na ravni republike bo za vsako šolsko leto usklajevala višino osnovne štipendije iz združenih sredstev z uradno ugotovljeno višino porasta življenjskih stroškov v SR Sloveniji in osebnih dohodkov, vendar največ do višine 55 % povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SR Sloveniji.

Če izračunana štipendija znaša do 4 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v SR Sloveniji, ugotovljenega za preteklo leto, se štipendija ne podeli.

18. člen

Pri izračunu štipendije se šteje, da znaša prispevek staršev k pokrivanju življenjskih stroškov udeležencev v usmerjenem izobraževanju:

primeru, če so v tej občini podpisniki tega samoupravnega sporazuma vse organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti.

IV. POGODBE

35. člen

Medsebojne pravice in obveznosti učencev oziroma študentov, ki prejemajo štipendijo in organizacijo združenega dela in drugo samoupravno organizacijo in skupnostjo, ki daje štipendijo, se podrobno uredijo s pogodbo o štipendiranju. Pogodba o štipendiranju vsebuje zlasti naslednja določila:

- obveznost štipendista do štipenditorja glede šolanja,
- določila o višini štipendije,
- čas, ko mora štipendist šolanje končati in začeti z delom pri štipenditorju,
- obveznosti štipenditorja, da redno nakazuje štipendijo in da štipendistu zagotovi zaposlitev najkasneje dva meseca po zaključku šolanja; v nasprotnem primeru ima štipendist pravico zaposlitve se po lastni izbiri in druge obveznosti,
- obveznost štipendista, da vrne štipendijo, če ne izpolni pogodbenih obveznosti, razen v primeru, ko zaradi daljše bolezni, trajne nezmožnosti za delo ali drugega opravičljivega razloga, ni mogel izpolniti pogodbenih obveznosti,
- morebitna druga določila, s katerimi podrobneje urejamo razmerja med štipendistom in štipenditorjem.

Štipendisti iz združenih sredstev v posamezni občini s pogodbo prevzemajo obveznost, da se bodo po končanem šolanju zaposlili v organizaciji združenega dela ali drugi samoupravni organizaciji ali skupnosti na območju občine, v kateri so prejeli štipendijo.

V. RAZPISI

34. člen

Udeleženci bomo zagotavljali dosledno uresničevanje načela javnega razpisovanja štipendij. To bomo uresničevali tako, da bomo vsako leto skladno z roki vpisov v šolo v usmerjenem izobraževanju objavili skupen razpis vseh kadrovskih štipendij in štipendij iz združenih sredstev v SR Sloveniji.

Razpisni postopek in podelitev kadrovskih štipendij morata biti zaključena do 15. septembra, za štipendije iz združenih sredstev pa najkasneje do 30. septembra tekočega leta.

Praviloma ni mogoče podeljevati štipendij iz združenih sredstev, dokler niso v občini podeljene vse kadrovske štipendije, razpisane za poklice oziroma smeri, za katere se kandidati za štipendije iz združenih sredstev izobražujejo.

VI. ORGANI UDELEŽENCEV SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA

35. člen

Udeleženci samoupravnega sporazuma bomo oblikovali skupščino delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma, izvršne organe in organe samoupravne kontrole v občini in republiki, preko katerih bomo zagotavljali neposreden in odločen vpliv delavcev v združenem delu na uresničevanje štipendijske politike v skladu s tem sporazumom in na smotno gospodarjenje s sredstvi, ki jih združujemo. Mandatna doba teh organov traja štiri leta.

1. SKUPŠČINA DELEGATOV UDELEŽENCEV SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA

36. člen

Skupščino delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma v občini sestavljajo delegati udeležencev. Temeljne organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti udeležencev tega sporazuma bomo oblikovale konference delegacij, ki delegirajo delegate v skupščino udeležencev samoupravnega sporazuma. Te konference delegacij se organizacijsko oblikujejo enako kot konference delegacij, ki delegirajo delegate v zbor združenega dela v občini. Delegata v konferenco delegatov imenuje delavski svet ali njemu ustrezen organ upravljanja udeležencev samoupravnega sporazuma.

37. člen

V skupščini delegatov udeležencev v občini imajo po eno delegatsko mesto tudi občinska konferenca SZDL, občinski svet zveze sindikatov, občinska konferenca zveze socialistične mladine Slovenije in skupščina skupnosti za zaposlovanje v občini.

38. člen

- Skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma v občini opravlja zlasti naslednje naloge:
 - spremlja, analizira in skrbi za izvajanje štipendijske politike v občini s tem, da na podlagi ugotovitev o stanju spodbuja in organizira družbeno politično dejavnost za uresničevanje tega samoupravnega sporazuma,
 - razpisuje in podeljuje štipendije iz združenih sredstev in odloča o izplačevanju razlik v skladu z 12. členom tega sporazuma,
 - obravnava in oblikuje stališča k predlogu meril za solidarnostno prelivanje sredstev in k drugim vprašanjem, ki jih zastopajo njihovi delegati v skupščinah udeležencev v republiki,
 - sodeluje z drugimi dejavniki v občini, ki s svojo dejavnostjo lahko vplivajo na oblikovanje in uresničevanje štipendijske politike v občini, zlasti z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami, službo poklicnega usmerjanja itd.,
 - najmanj enkrat letno poroča udeležencem o uresničevanju štipendijske politike, o uporabi združenih sredstev in o rezultatih štipendiranja iz združenih sredstev,
 - obvezno obravnava pripombe, mnenja in predloge organov upravljanja udeležencev k poročilu iz prejšnjega alineje,
 - ugotavlja kršitve samoupravnega sporazuma in izreka sankcije,
 - oblikuje predloge in daje pobudo skupščini delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma na ravni republike za usklajeno akcijo obravnave in sprejemanja predlaganih sprememb in dopolnitev,
 - voli predsednika in namestnika predsednika skupščine delegatov ter predsednika in člana izvršnega odbora skupščine na predlog občinske konference SZDL,
 - voli delegate v skupščino Titovega sklada za štipendiranje in zastopa Titov sklad v občini v skladu s pravili tega sklada,
 - sprejema poslovnik o delu skupščine delegatov v občini in njenega izvršnega odbora,
 - ugotavlja izvolitev samoupravne kontrole pri skupščini udeležencev v občini, ki jo na podlagi občinskih

(Nadaljevanje na 8. strani)

(Nadaljevanje s 7. strani)

ske konference SZDL izvolijo udeleženci samoupravnega sporazuma v občini neposredno, opravlja druge naloge, za katere je zadolžena ali jo zanje pooblasti udeleženci samoupravnega sporazuma.

39. člen

Skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma v občini se sestaja po potrebi, vendar najmanj dvakrat letno. Sejo skupščine sklicuje in vodi predsednik skupščine. Predsednik skupščine je dolžan sklicati sejo skupščine, če to zahteva najmanj petina udeležencev sporazuma v občini ali občinska konferenca SZDL. Če predsednik skupščine ne skliče seje skupščine v 20 dneh po prejemu predloga, jo lahko skliče predlagatelj.

40. člen

Skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma je sklepčna, če je navzoča večina delegatov. Sklepi skupščine so veljavni, če zanje glasuje večina vseh delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma.

2. IZVRŠNI ORGANI

41. člen

Izvršni odbor skupščine delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma v občini spremlja in skrbi za izvajanje samoupravnega sporazuma v skladu s smernicami skupščine delegatov udeležencev, pripravlja predloge za podeljevanje štipendij in razlik, skrbi za uresničevanje sklepov skupščine delegatov udeležencev sporazuma, pripravlja gradivo za sejo skupščine delegatov udeležencev in opravlja druge naloge, za katere ga pooblasti skupščina.

42. člen

Izvršni odbor skupščine delegatov udeležencev v občini šteje najmanj 7 članov, izvoljenih izmed delegatov udeležencev. V izvršni odbor delegirajo po enega delegata tudi občinska konferenca SZDL, občinski svet zveze sindikatov, občinska konferenca ZSMS in skupščina skupnosti za zaposlovanje v občini. Mandatna doba izvršnega odbora je štiri leta.

43. člen

Seje izvršnega odbora skupščine delegatov udeležencev v občini sklicuje in vodi predsednik. Seje sklicuje po potrebi. Predsednik izvršnega odbora je dolžan sklicati sejo, če to zahteva skupščina delegatov udeležencev, predsednik skupščine delegatov udeležencev, tretjina članov izvršnega odbora ali občinska konferenca SZDL.

44. člen

Predsednik izvršnega odbora skupščine delegatov udeležencev v občini na podlagi sklepov skupščine delegatov udeležencev podpisuje pogodbe o štipendiranju iz združenih sredstev, je odredbodajalec za sklad

združenih sredstev, skrbi za izvrševanje sklepov izvršnega odbora ter v zvezi s tem daje naloge strokovni službi in opravlja druge naloge v okviru sklepov skupščine in izvršnega odbora.

45. člen

Strokovno tehnične in administrativne naloge v zvezi z uresničevanjem tega samoupravnega sporazuma in zagotavljanje pogojev za normalno delo organov upravljanja udeležencev tega samoupravnega sporazuma bo opravljal strokovna služba pri skupnosti za zaposlovanje v občini.

3. ORGANI SAMOUPRAVNE KONTROLE

46. člen

Udeleženci v občini bomo oblikovali odbor samoupravne kontrole, ki bo nadzoroval:

- uresničevanje samoupravnega sporazuma pri udeležencih samoupravnega sporazuma na pobudo skupščine delegatov udeležencev, izvršnega odbora skupščine delegatov udeležencev sporazuma, družbenega pravobranilca samoupravljanja in na lastno pobudo,
- uresničevanje sklepov skupščine delegatov udeležencev in izvršnega odbora skupščine udeležencev sporazuma
- uresničevanje kriterijev in meril pri podeljevanju štipendij in določanju višine štipendij in opravlja druge naloge, potrebne za dosledno uresničevanje samoupravnega sporazuma.

47. člen

Odbor samoupravne kontrole v občini šteje 7 članov. Kandidate za predsednika, namestnika predsednika in člane bo predlagala občinska konferenca SZDL izmed neposrednih proizvajalcev iz organizacij združenega dela s področja materialne proizvodnje.

Odbor samoupravne kontrole bodo imenovali organi upravljanja udeležencev samoupravnega sporazuma za mandatno dobo štirih let.

VII. JAVNOST DELA IN EVIDENCA PODATKOV

48. člen

Udeleženci se sporazumno, da bomo zagotavljali javnost pri podeljevanju kadrovskih štipendij in štipendij iz združenih sredstev.

Samoupravnim organom udeležencev bomo posredovali podatke za spremljanje uresničevanja dogovorjene štipendijske politike. Podatki bodo podlaga za sprejemanje odločitev o usmerjanju in uporabi združenih sredstev v skladu s potrebami združenega dela in za programiranje družbene aktivnosti za uresničevanje načel, kriterijev in meril iz tega samoupravnega sporazuma.

Sklepi skupščine udeležencev in izvršnega odbora udeležencev samoupravnega sporazuma v občini se pošljejo vsem udeležencem v štirinajstih dneh po seji.

49. člen

Udeleženci bomo posredovali strokovni službi skupnosti za zaposlovanje, ki bo opravljal strokovno tehnične naloge za samoupravne organe udeležencev naslednje podatke:

- predvideno število kadrovskih štipendij, ki jih bomo razpisali na posameznih smereh in stopnjah šolanja v tekočem letu,
- podatke za skupen razpis kadrovskih štipendij,
- pregled podeljenih kadrovskih štipendij, ki so bile razpisane v tekočem letu in podatke o štipendistih,
- pregled razpisanih kadrovskih štipendij, za katere ni bilo prijavljenih kandidatov in zato niso bile podeljene,
- pregled vseh štipendistov, ki prejemajo kadrovske štipendije,
- druge podatke, ki se nanašajo na štipendiranje in so v skupnem interesu, če se bomo tako dogovorili udeleženci samoupravnega sporazuma.

50. člen

Skupščina delegatov udeležencev v občini je ob koncu leta dolžna dati udeležencem podatke o podeljenih štipendijah iz združenih sredstev.

Iz navedenih podatkov mora biti razvidno zlasti:

- število podeljenih štipendij,
- socialna struktura štipendistov,
- število štipendistov po posameznih smereh in stopnjah šolanja,
- podatki o štipendistih, ki prejemajo razlike h kadrovskim štipendijam

VII. KRŠITVE SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA IN SANKCIJE ZOPER KRŠILCE

51. člen

Udeleženci samoupravnega sporazuma o štipendiranju in skupščine delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma o štipendiranju imajo pravico predlagati uvedbo postopka za ugotovitev kršitve samoupravnega sporazuma. Za kršitve samoupravnega sporazuma štejejo:

- Če udeleženec prevzame štipendista brez soglasja prejšnjega štipenditorja in štipendista,
- Če udeleženec ne razpiše štipendij v skladu z ugotovljenimi potrebami,
- Če udeleženec daje napačne podatke, ki se nanašajo na štipendiranje,
- Če udeleženec ne pošilja pravočasno podatkov ustreznim službam,
- Če ne izpolnjuje obveznosti, ki izhajajo iz pogodb o štipendiranju in samoupravnega sporazuma o štipendiranju,
- Če podeljuje štipendije mimo meril in kriterijev,
- Če nenamensko uporablja združena sredstva,
- Druge kršitve, ki jih ugotovijo udeleženci samoupravnega sporazuma o štipendiranju v občini.

52. člen

Udeleženci bomo uveljavljali moralne sankcije proti tistim udeležencem samoupravnega sporazuma, ki ne bodo spoštovali dogovorjenih pravic in obveznosti.

53. člen

O izreku ukrepa udeležencu, ki ne izpolnjuje samoupravnega sporazuma, bomo odločali udeleženci na seji skupščine udeležencev v občini.

Če bo skupščina ugotovila, da kateri od udeležencev ne izvaja določil samoupravnega sporazuma, lahko sprejme naslednje ukrepe:

- da ugotovi kršitev sprejetih obveznosti in to ugotovitev pošlje organu upravljanja udeležencev samoupravnega sporazuma, da o njej razpravlja in ukrepa,
- od udeležencev zahteva, da o ugotovitvi o neizpolnjevanju sprejetih obveznosti razpravljajo na zboru delavcev,
- da izreče udeležencu opomin, ki se skupaj z obzlogitvijo objavi v sredstvih javnega obveščanja.

VIII. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

54. člen

Ta sporazum začne veljati z dnem, ko ga podpisajo dve tretjini organizacij združenega dela, samoupravni organizaciji in skupnosti na območju občine in veljata podpisnik.

55. člen

Evidenco udeležencev tega samoupravnega sporazuma vodi praviloma kadrovska oziroma druga služba občinske skupščine.

56. člen

Spremembe in dopolnitve tega samoupravnega sporazuma lahko predlaga vsak udeleženec samoupravnega sporazuma o štipendiranju ter skupščina delegatov udeležencev v občini. Predlog sprememb je sprejel, ko ga sprejmejo vsi udeleženci samoupravnega sporazuma in ko to ugotovi skupščina delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma o štipendiranju v občini.

57. člen

Ko začne veljati ta sporazum, sedanje skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju na ravni občine najkasneje v treh mesecih izvedejo postopke za izvolitev in konstituiranje vseh samoupravnih organov po tem samoupravnem sporazumu.

58. člen

Ko skupna komisija podpisnikov veljavnega samoupravnega sporazuma o štipendiranju ugotovi, da dve tretjini organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti na območju občine podpisalo ta samoupravni sporazum, se preneha uporabljati sedaj veljavni samoupravni sporazum o štipendiranju učencev in študentov.

VI. ORGANI UDELEŽENCEV SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA

35. člen

Udeleženci samoupravnega sporazuma bomo oblikovali skupščino delegatov udeležencev samoupravnega sporazuma, izvršne organe in organe samoupravne kontrole v občini in republikah, preko katerih bomo zagotavljali neposreden in odločilen vpliv delavcev združenem delu na uresničevanje štipendijske politike v skladu s tem sporazumom in na smotrno gospodarenje s sredstvi, ki jih združujemo. Mandatna doba te organov traja štiri leta.

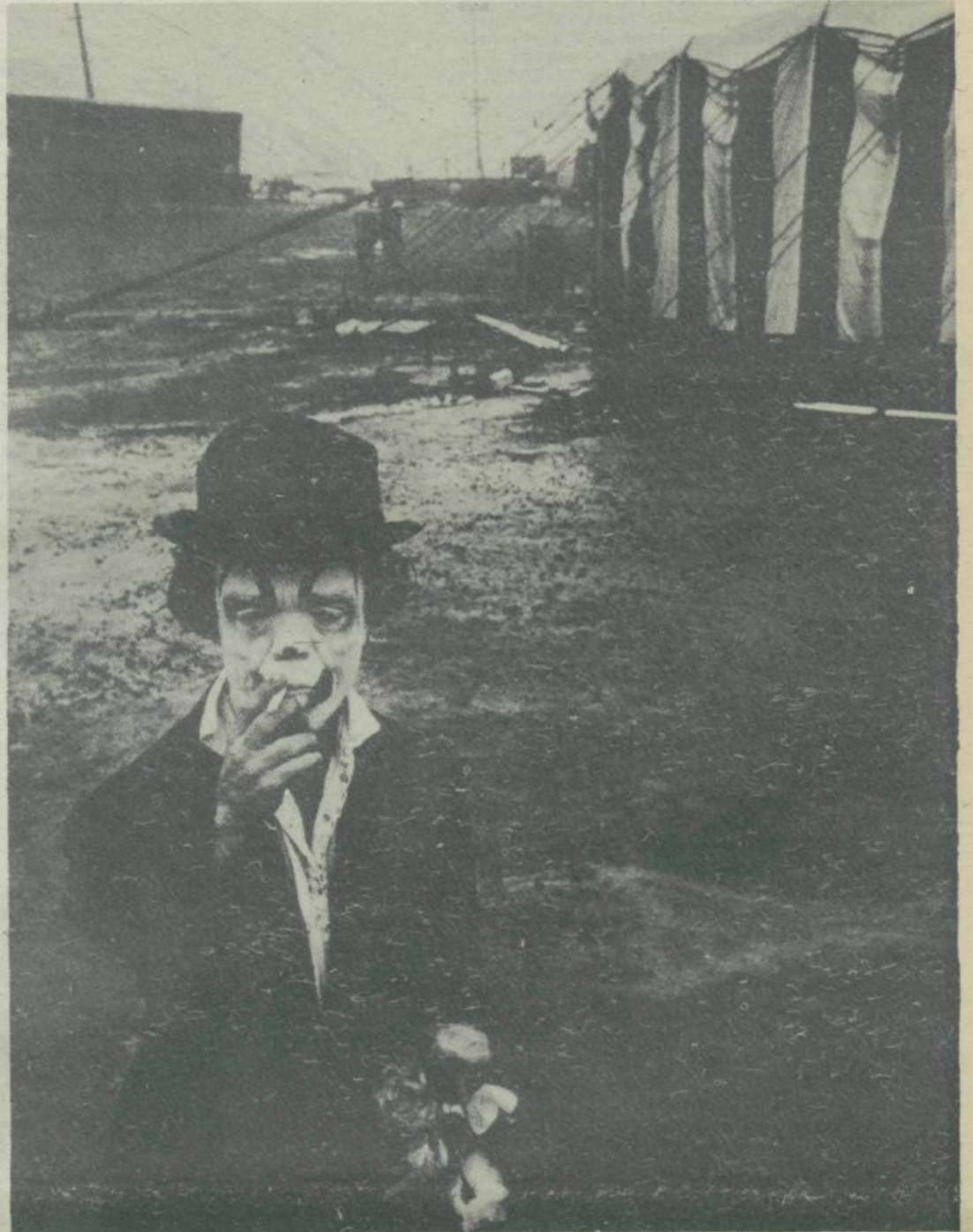
živela proleta

NEKAJ MISLI O VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

»TEMELJI MARKSIZMA«

IN VLOGI

PREDMETA

Za ukvarjanje s problematiko predmeta 'temelji marksizma' se mi zdi potrebno, da izhajam iz temeljev procesa vzgoje in izobraževanja, se pravi od tam, kjer se mlad človek (bodoča celovita osebnost!) srečuje s temelji družboslovnega izobraževanja, ki je zajeto v različnih obdobjih oz. stopnjah vzgoje in izobraževanja v različnih predmetih, kot so DMV (družbeno, moralna vzgoja), STM (samoupravljanje s temelji marksizma), filozofski temelji marksizma itd. V teh stopnjah gre seveda za, v nekaterih stičiščih, podobno problematiko, ki pa se tako po kvaliteti kot kvantiteti razlikuje. Seveda pa to še ne pomeni, da so zaradi tega boljši tudi metodološki prijem in pa oblika organizacije dela.

Mogoče nekoga moti ta primerjava, vendar pa bo moje razmišljanje (ne preveč globoko, pa tudi ne preveč površinsko) marsikoga prepričalo, da sedanja praksa vzgoje in izobraževanja sloni na vzročni — posledični povezanosti vzgojnoizobraževalnih pojavov. Pomeni samo to, da imajo še tako nepomembni pojavi ali dogodki svoj vzrok, ki ima potem v določenem času take ali drugačne posledice. Konkretna posledica na višjih, visokošolskih ustanovah vzgojnoizobraževalnega procesa so danes na dlani. Gre za t.i. družboslovno oz. marksistično izobrazbo študentov (bodočih brucov, diplomantov in tistih vmes), ki je slaba in fragmentarna, pri nekaterih pa je tako poenostavljena, da že sama lahkotnost formalističnega oz. pozitivističnega znanja in mišljenja ne samo privlači in zavaja, temveč tudi utrjuje takšen način mišljenja.

Se en argument v prid komparativne metode je, da lahko govorimo o posebnih procesih vzgoje in izobraževanja, se pravi, da lahko govorimo o stanju med posamičnim in splošnim. Gre za to, da so isti problemi, to pa so smotri, metodologija, oblike in vsebina dela pri predmetu (DMV, STM, temelji marksizma) skupni, ter da so povezani.

Upravičeno se lahko sprašujemo, ali ima naša družba v zavesti dejstvo, da je moralno odgovorna, če za združeno delo proizvaja delavca, uradnika (birokrata), tehnika (tehno krata). Ali hočemo skozi vzgojnoizobraževalni proces res doseči osnovni smoter, to je celovito osebnost, ki bo dejansko nositeljica svobodne reprodukcije družbenih odnosov. Osebnost posameznika se razvije v kontekstu družbe in kulture, je tako potemtakem družbeno in kulturno proizvedena. Bistvo človeka je glede na posameznika ekscentrično v skupku družbenih odnosov, kot je zapisal Marx v svoji šesti tezi o Feuerbachu. Dejstvo je, da osebnost ne bi smela biti neposreden proizvod ekonomske in družbene baze, bila naj bi le njen integralni del. Hočem navesti na vsebino in povedati, da se v posamezniku razvije neka osebnostna struktura, ki je v svojih dejavnostih oz. dilemah (če o teh sploh lahko govorimo) omejena. Gre za to, da naj bi vzgojnoizobraževalni proces vzgajal in izobraževal tako, da bo posameznik zmožen spreminjati okoliščine, da bo sam vzgajal.

To pa je tudi eden izmed osnovnih problemov današnjega procesa vzgoje in izobraževanja, kajti v bistvu gre le za izobraževanje. Zanimiva je igra oz. primerjava obeh 'etimoloških' pojmov. Lahko bi rekli, da gre za neko dialektično nasprotje: vzgojnoizobraževalni proces ima v sebi različne težnje, ki so si med seboj v nasprotju, vendar pa ti nasprotujoči si strani tvorita bistvo samega procesa. Vendar pa opredelimo le tisto, kar je prisotno, tukaj in sedaj. Dejstvo je, da, kdor kljub izobrazbi in (ali) družbeni funkciji ne zna postavljati in reševati problemov, je lahko samo dober uradnik, ki zna samo izvajati direktive 'višjih' in dajati direktive 'nižjim'.

Sedaj pa konkretna analiza stanja, ki se tiče predmeta 'temelji marksizma'. Naj za začetek povzamem nekaj splošnih zaključkov, ki jih je z analizo v osnovnih in srednjih šolah ugotovila delovna skupina KMVI pri MK ZSMS, v kateri imam tudi sam čast sodelovati.

Že vrabci na vejah čivkajo (kaj jim sedaj drugega še preostane), da bo moralo v usmerjenem izobraževanju predvsem družboslovno izobraževanje igrati pomembno vlogo. Ob dejstvu, da bo učni program predmeta STM (v srednjih šolah) skrčen s 105 na 70 ur, se še posebej postavlja vprašanje metodologije, vsebinskega obsega predmeta, kvalitete kadrov. Naj informiram študente (seveda, če tega niso tudi sami doživeli), da je obstajalo (tudi še obstaja) načelo, da se lahko 'samoupravlja' samo pri predmetu STM, se pravi pri tistem, ki v osnovah uči malce drugače. Slej ko prej bo treba v vzgojnoizobraževalnem procesu odpreti vprašanje integralnega obravnavanja osnov marksizma, kajti učni programi pri predmetu STM ne pokrivajo vseh vprašanj, če pa jih že, se ne obravnavajo zaradi 'nocije' časa. Samoupravljanje naj bo predstavljen kot celovit, kompleksen družbeni odnos in proces, kot revolucionarna praksa.

DMV v osnovni šoli naj bi mlademu človeku dala določeno predstavo o nekaterih izhodiščih socializma, etike, humanosti. V učnem načrtu DMV se mora, po našem mišljenju, uveljavljati predvsem induktivni pristop, kar pomeni, da mora DMV postati predmet, ki vodi učenca od 'bližnjega k daljnemu', ki naj narekuje, kaj učenec mora poznati in kaj je primerno, da se pozna. Tu so mišljenji med drugim tudi samoupravni odnosi v razredu, šoli.

Kadrovske težave v osnovnih in srednjih šolah najbolj izstopajo ravno pri predmetu DMV in STM. Vzrok tiči verjetno v sorazmerni mladosti obeh predmetov. DMV npr. služi ponekod kot predmet za dopolnitev šolskih ur oz. za dopolnjen delavnik učiteljev. Gre za princip 'Volk sit, koza čez', ki se kaže v 'futranju' človeka z nako 'primitivno duševno hrano', ki ga nasiti v 45 minutah. Kakšne so posledice? Če že govorimo o posledicah, potem se le-te kažejo v ne dovolj trdni osnovi za takojšnje vključevanje v rednejšolsko, kasneje pa tudi visokošolsko raven, ker se posledice verizno prenašajo.

Na podlagi idejno-političnih in strokovnih ocen o marksistični zasnovanosti vzgoje in izobraževanja sta Marksistični center pri CK ZKS in Zavod SRS za šolstvo v letih 1972 in 1973 sprejela med vrsto ukrepov za nadaljnji razvoj marksistične vzgoje in izobraževanja učencev tudi program za poseben predmet — samoupravljanje s temelji marksizma, ki je bil po vsestranski obravnavi leta 1974 uveden v vse slovenske srednje šole.

Da bi učenci vseh srednjih šol čimbolj temeljito spoznali temelje našega družbenega sistema, posebno značilnosti razvoja samoupravljanja, ter da bi si pridobili temeljna znanja iz marksizma, ki je idejna osnova tega razvoja, ima učni načrt predmeta dva dela: samoupravljanje in osnove marksizma. Vsebinska predmeta je zasnovana tako, da bi hkrati oblikovala učencem marksistični pogled na svet in ustrezna stališča, ki bi jim omogočila neposredno vključevanje v socialistične samoupravne odnose, ter jih usposobila za aktivne samoupravljalce po zaključenem šolanju.

'Izobraževalni program je bil zasnovan induktivno: izhaja iz izkušenj in vsebin, ki so učencem blizu, vse to pa prežema in podgrajuje z marksizmom kot revolucionarno teorijo delavskega razreda. To je vsebinska podlaga za uresničitev temeljnega smotra, tj. oblikovanja celovitega marksističnega pogleda na svet in družbo, podlaga za uvajanje učencev v razumevanje našega družbenega razvoja in podlaga za neposredno, zavzeto in ustvarjalno vključevanje v naš prihodnji razvoj ter v prizadevanja za ustvarjanje novega in progresivnega.'

To so 'zgodovinska' dejstva, ki pričajo o začetkih uvajanja STM v vzgojnoizobraževalni proces. Smotri in namen so jasni, sedaj pa noramo ugotoviti, kaj se je od teh želja uresničilo in kaj ne. Na to, kakšne pomanjkljivosti so se pokazale v teh 6 letih, oz. kakšen je danes razkorak med želenimi in doseženimi učnovzgojnimi smotri predmeta STM, je v grobem odgovorila tudi problemska konferenca MK ZSMS.

Povzemam samo najvažnejše ugotovitve:

...marksizem mora predstavljati osnovo vseh predmetnih področij ter življenja in dela na šoli. Glede na obstoječe stanje ocenjujemo, da je potrebno posebno pozornost nameniti vključevanju dialektičnega materializma v naravoslovne predmete...

Smotri, vsebina in metoda dela pri predmetu predstavljajo povezano in med seboj odvisno celoto. Osnovna pomanjkljivost uresničevanja koncepta STM je nedodelanost in nepovezanost metod in oblik dela. To pa pogojuje omejenost vsebine in onemogoča uveljavljanje smotrov predmeta. Obstoječa učbenika sta za pouk pri STM neustrezna in neprimerna, ker nimata nadgradnje pri sami učni uri. Same definicije in opisi ne vplivajo na zavest. Lahko pa se jih je naučiti in torej 'obvladati' samoupravljanje s temelji marksizma; primanjkuje marksistične literature, katero bi učenec lahko uporabljal... treba je preseči dosedanje nepovezanost teorije in prakse, ki omejuje marksizem in samoupravljanje le na teorijo, preseči je treba dogmatski marksizem...

Potrebno je izdelati okvirni učni načrt, po katerem si bosta učitelj in učenec samoupravno določala vsebino in pogoje svojega dela, samoupravljanje se ne sme omejiti le na ocenjevanje...

Pri pouku STM bi moral sodelovati človek s praktičnimi izkušnjami s področja, ki ga teoretično obdela učitelj...

Negativne pojave, kot so birokratizem, liberalizem, tehnokratizem, etatizem, je potrebno približati učencu tako, da se bo znal v svoji samoupravljalški praksi, ki se prične že pri sami učni uri, boriti proti tem pojavom, da jih bo znal odkrivati in odpravljati v konkretnih odnosih, v katerih sam živi in deluje.

Kar zadeva vprašanje 'temelja marksizma' na visokošolskih (višjih) ustanovah, je treba poudariti, da se je le-to uveljavilo v zadnjih treh letih, predvsem po zaslugi Marksističnega centra. Največ napora je bilo vloženo v ustrezne spremembe učnih načrtov in v iskanje ustreznega učiteljskega kadra. Obče je osvojeno, da je treba pridobiti stalne učitelje in ustanoviti na vseh nedružboslovnih visokih šolah družboslovne katedre, ki se bodo še vnaprej tesno strokovno povezovale z matičnimi oddelki. Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Filozofska in Ekonomska fakulteta pa so zadolžene za vzgojo in razvoj novega učiteljskega kadra. Na osnovi naporov vseh omenjenih dejavnikov je bilo doseženo, da se je predmet v šolskem letu 1978/79 prvič predaval na celotni ljubljanski Univerzi vsaj v minimalnem obsegu.

Ugotovili smo že, da na visokošolskih ustanovah ni mogoče dvigniti teoretične ravni proučevanja in delo usmeriti na najbolj odprte probleme socialističnega samoupravljanja, probleme so-

cialističnih družbenoekonomskih in političnih odnosov, predvsem zaradi pomanjkanja temeljnega, poglobljenega znanja. Dokler pa ne bo takih generacij, ostaja naloga vzgojnoizobraževalnega procesa na visokošolskih ustanovah razsvetliti najbolj elementarne pojave v družbi, družbenih procesih in družbenih zakonitostih.

Splošni problem je tudi s kvalitetskimi učitelji, saj so rezultati vzgoje in izobraževanja odvisni od metodoloških oblik dela. Gre predvsem za t.i. problemsko integralen način obravnavanja snovi, za celovit problemski pristop, da se marksizem prikaže kot celovitost teorije, revolucionarne prakse in vizije.

Dejstvo je, da so diplomantova znanja s področja družbeno-ekonomskega in družbeno-političnega sistema preskromna, to se pokaže predvsem v stiku s prakso. Sicer pa nam mora biti jasno, da vzgojnoizobraževalni proces ne more dati v 'prakso' popolne osebnosti, v tem primeru samoupravljalca. Tako kot to velja za strokovno usposabljanje, velja tudi za samoupravno usposobljenost. Vzgojnoizobraževalni proces daje lahko le podlago za samoupravno delo; samoupravljanje se ne da naučiti, saj gre za živ družbeni odnos, katerega opredeljuje konkretna praksa. Ravno odnos do prakse je še prav posebej aktualno vprašanje na visokošolskih ustanovah. V praksi srečamo pri učiteljih različne relacije in intenziteto odnosa teorija — praksa. Učitelj ostaja v sferi čiste teorije, ki je tudi čista znanost, medtem ko je zanj praksa pragmatizem, zadeva vsakodnevne politike. Študent dobi idealno predstavo o družbi, dobi model 'čistih' socialističnih kategorij in odnosov. V šali lahko rečemo, da se teorija kaže kot pravljica, kjer samoupravljanje, kot dobro, zmeraj zmaga nad zlim (birokracijo, tehnokracijo). Posameznik potemtakem v praksi nima kaj iskati, saj je praksa drugačna, ne ustreza njegovim predstavam. Stanje skuša (kot v pravljici) hitro spremeniti, je Don Kihot v boju z mlino na veter. Njegova akcija nič ne spremeni, resignira.

Diplomant visokošolske ravni mora obvladati predvsem dialektično metodo, sposoben bi moral biti za razumevanje družbenih procesov, poznati bi moral teoretske podlage posameznih družbenih pojavov, videti bi moral približne smeri razvoja itd. Pomeni, da mora biti metodologija dela takšna, da bo študent — učenec kot subjekt vzgoje in izobraževanja skozi metodo dela doživel učno-vzgojne smotre predmetnega področja. Gre za takšno metodologijo dela, ki mladega človeka izobražuje, razvija in usposablja za samostojno osebnost socialistične družbe. Takšen pristop k omenjeni problematiki pa pomeni osvoboditi se pretekle metodologije, sicer ne v celoti, temveč v njej povzeti napredno in graditi novo iz zahtev, ki jih postavlja predmetno področje.

Razmerje med teorijo in prakso moramo obravnavati v sklopu njune enotnosti, v smislu komunistično-humanistične vizije, v smislu komunizma kot cilja in kot gibanja za dosego smotra brezrazredne družbe.

V razpravah o revolucionarnih možnostih, viziji, nalogah mladih ljudi, ki naj v sodobnih pogojih grade socializem in samoupravljanje, je treba izpostaviti predvsem vso grobost dileme, da bo 'bodočnost ali komunizem ali barbarstvo'.

IVO GULIČ

Literatura, kjer nekaj piše o teh stvareh:

- Metode vzgojnoizobraževalnega dela pri predmetu samoupravljanje s temelji marksizma (Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani)
- TIP (revija za družbeno vprašanja), 1980, let. XVII, št. 1

ZSMS NA UNIVERZI — od maja do danes

Obdobje po zadnji seji UK ZSMS (22. maja 1980) je bilo izredno dinamično; ekonomski položaj gospodarstva je bistveno vplival na politično situacijo ali drugače: zaostreni pogoji gospodarjenja so razgalili razredni boj v naši družbi. Te razmere so postavljale (in še postavljajo) pred družbeno-politične organizacije vsak dan nove naloge in odgovornosti. V teh pogojih so se še jasneje pokazale pomanjkljivosti in napake, na katere smo prej le opozarjali, naredili pa bolj malo. V te razmere je vpeta tudi univerzitetna organizacija ZSMS in glede na dosegani razvoj položaja ter vloge ZSMS v njem je nujno potrebno sprotno ocenjevanje našega dela, učinkovitosti organizacije tako v smislu mobilizacije mladih za akcijo kot tudi v smislu uspešnega reševanja problemov in jasne strategije o razrednem boju. Skozi lastno delo se moramo učiti, kajti le na ta način se lahko uspešno in učinkovito borimo za nadaljnji (konkretni) razvoj socialističnega gibanja, za delavsko samoupravljanje in s tem za tiste pogoje, ki bodo omogočili odmiranje razredne družbe. To je tudi glavna usmeritev univerzitetne organizacije, ki smo jo ponovno potrdili na seji konference 22. maja. Osnovna prelomnica v tej usmeritvi je bila „Ocena sedanjega trenutka na univerzi z aspekta UK ZSMS“ v decembru 1979. V tem dokumentu smo jasno poudarili:

- 1) da ZSMS na univerzi ne more obstajati le zase in se ukvarjati sama s sabo;
- 2) da se mora UO ZSMS, če hoče opravičiti svojo vlogo, aktivno in angažirano (ne le načelno) vključevati v reševanje vseh obstoječih problemov tako, da je nosilec akcij;
- 3) da je potrebna tesna povezava dela z ZK, predvsem preko komunistov študentov;
- 4) da mora intenzivno izgrajevati teoretično bazo (marksizem), na podlagi katere deluje;
- 5) da obstaja jasna povezava med socialno-ekonomskim položajem študentov in celotno družbeno problematiko in
- 6) da študentje niso nobena nadrazredna sociološka kategorija.

Ta ocena je bila osnova za seminar članov OO ZSMS na univerzi, ki smo ga združili s sejo UK ZSMS decembra 1979 v Portorožu. Oceno smo sprejeli in poudarili, da mora biti težišče akcije ZSMS na problematiki sprotne študije in usmerjenega izobraževanja, stanovanjskih pogojih študentov, štipendijski politiki in zaposlovanju ter teoretičnem izobraževanju. Skratka problematika, ki je splošno družbena in se ne tiče le študentov kot posameznikov. Orožje v tem boju naj bi predstavljal samoupravni politični sistem.

V februarju in marcu 1980 smo skupaj z UK ZKS imeli razgovore z vodstvi OO ZK in OO ZSMS na fakultetah, aprila je bila končana javna razprava o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju in maja smo na volilno-programski seji UK ZSMS ugotovili, da se položaj od decembra skoraj da ni spremenil, da je ZSMS razen v krizni situaciji v študentskem centru stala ob strani, oz. da je odgovorela pri konkretnih problemih, kjer se ni opredelila, niti poskušala angažirati študente za usmerjeno akcijo, ki bi problem odpravila. Aktivnost je bila zadovoljiva le ob širših problemih (zakon o usmerjenem izobraževanju in angažiranje študentov okoli gradnje HE na Soči) ki pa neposrednega vpliva na položaj in vlogo študentov niso imeli. Manjkali je tisti del, ki bi radikalnost in upravičenost splošnega prenesli do konkretizacije v osnovnih sredinah po fakultetah. Program, ki smo si ga na konferenci zastavili do maja 1981, je ponovno izpostavil bistvene točke nadaljnjega dela, predvsem pa poudaril povezavo med splošnimi opredelitvami in širokimi akcijami v konkretnih problemih. Na kratko povedano je program zastavljen tako, da bi z akcijami preko posameznih delovnih skupin odpravljali forumsko delo predsedstva UK ZSMS in njegovih organov ter okrepili vlogo ZSMS z angažiranim pristopom OO ZSMS in delovnih skupin.

I. SPLOŠNA OCENA POLOŽAJA ŠTUDENTOV IN POLITIČNE SITUACIJE V OBDOBJU PO KONFERENCI:

V Oceni sedanjega trenutka na univerzi decembra 1979 smo na podlagi analize opozorili, da se bo socialno-ekonomski položaj študentov v naslednjem letu še zaostрил. Razvoj dogodkov je dokazal pravilnost naše trditve. Spomladi (pred konferenco) se je kritično zaostрил položaj študentov v študentskih domovih, predvsem v ŠC. Administrativni ukrepi na ravni republike in federacije so potisnili ŠC v nemogoč položaj, ker so pomanjkljive delne in časne rešitve zadnjih let odločale.

Študentje so bili postavljeni ob zid z zahtevo po 53 % povišanju stanarin, ogrožena je bila celotna obštudijska dejavnost na univerzi, ker je ŠC hotel (in tudi morali) kriti izgubo iz ustvarjenega dohodka študentskega servisa. Položaj je bil za del študentov kritičen — tik pred izpitnimi roki je bila ogrožena njihova eksistenca in s tem možnost študija. PUK je ob sodelovanju UK ZKS, OK ZKS Vič-Rudnik, RK ZSMS in CK ZKS pristopilo k reševanju tako, da je preteči požar začasno pogasilo in zastavilo reševanje za naprej:

- 1) gašenje: dvig kadrovske štipendije za 25,2 % namesto predlaganih 16 %, zavrgli predlagano podražitev za 53 % in sprožili nove kalkulacije, po katerih se je stanarina dvignila za 25 % od 1.9. 1980 dalje, neposredna politična in strokovna odgovornost vodilnih delavcev ŠC.
- 2) dolgoročno: urediti samoupravni in ekonomski položaj ŠC v družbi s svobodno menjavo dela in solidarnostjo, na tej podlagi spremeniti in konkretizirati vse samoupravne akte ŠC, urediti odnose v ŠC tako, da se bo uveljavilo samoupravno odločanje.

Dilje od teh sklepov akcija še ni prišla, kar je povzročilo delno razočaranost študentov, v ŠC, vendar se je njihova aktivnost v samoupravnih organih vseeno povečala, kar pa ne zagotavlja samo po sebi, da bo situacija v ŠC kmalu urejena. V tem primeru smo aktivirali vse razpoložljive moči, tako na PUK ZSMS, kot na univerzi in drugih organih. Aktivno so se vključile tudi obe DPO med študenti v ŠC. V tej „mobilizaciji“ se je pokazalo, da povsod sloni delo le na majhnem številu posameznikov, ki med vsemi študenti doseže komaj kaj več kot en procent! Ta 1 %, ki predstavlja motor delovanja, je uspel aktivirati približno 30 % vseh stanovalcev v ŠC, pri tem pa je potrebno upoštevati, da so to študenti, ki so najbolj ogroženi in da se niti ti ne vključujejo v akcije ZSMS (70 % se jih ne!), kar dovolj pove o vplivu ZSMS med študenti in njenem dosežanju dela. Ob tej problematiki se je mesto ZSMS še najbolj jasno pokazalo, drugje je slika bolj zamegljena.

Problematika ŠC se neposredno veže na širši sklop celotne socialno-ekonomske problematike študentov. Med najbolj perečimi je stanovanjska problematika skupaj s štipendijsko politiko.

Od cca 15000 rednih študentov v Ljubljani jih živi 4000 v študentskih domovih, preko 6000 pa kot podnajemniki. Tu se srečujemo z dvojnimi problemom:

- 1) zagotoviti zadostno število sob v študentskih domovih, kjer smo uspeli skupaj z drugimi dejavniki na univerzi in RK ZSMS zagotoviti v srednjeročnem planu 1981 — 1985 izgradnjo cca 1500 postelj v Ljubljani, kar gre zaenkrat še iz stanovanjskega uinanj, in
- 2) zagotoviti primerne pogoje bivanja v študentskih domovih, kar pomeni, da je treba že obstoječe domove krepko popraviti in obnoviti, gradnjo spremljajočih objektov kot npr. restavracije in prostori za obštudijsko dejavnost. Iz prej navedenih razlogov (pri ŠC) tu nismo naredili bistvenega koraka naprej. Edino pri Univerzitetnem svetu je uspelo, da je sprejel sklep, s katerim se je obvezal, da bo pri občinskih skupščinah zagotovil lokacijo teh objektov ob bodočih domovih.

ment on that point. It may be made at intervals in this stroboscopic effect as ach images could be of different the image must needs be could be made on single paper, which is then treated with some fixed contact negative taped to gram objects placed on it

Neposredna akcija za izboljšanje pogojev bivanja podnajemnikov ni mogoča, kot ocenjujemo že nekaj let. Podnajemniški odnosi se formirajo in so neposredno odvisni od tržnih zakonitosti in najbolj razgaljeni obliki, podnajemniki pa direktno od stanovanjskih rentnikov. Če bi poskušali nadzorovati kvaliteto podnajemniških sob in cene zanje z odloki, zakoni in podobnimi ukrepi, bi se precej teh podnajemnikov naenkrat znašlo na cesti. Njihov položaj lahko rešujemo le s študentskimi domovi, tem pa je bila naša akcija tudi usmerjena.

V SR Sloveniji smo pred nekaj leti označili štipendije kot glavna sredstva za odpravljanje socialnih razlik med šolajočo se mladino. Torej bi morali s štipendijami zagotoviti materialne pogoje za normalen študij (stanarina, hrana, študijski pripomočki, ostali življenjski stroški). Ta opredelitev je neposredno povezana s kadrovskimi potrebami družbe in zato so kadrovske štipendije poglavitna usmeritev štipendijske politike, štipendije iz združenih sredstev (socialne) pa le začasna prehodna oblika. Pri štipendijski politiki so zato pri nas najvažnejša vprašanja:

- 1) višina štipendije (ali je realno izračunana glede na stroške)
- 2) ali je po končanem študiju zagotovljeno delovno mesto
- 3) ali štipendije (kadrovske) ne poglobljajo socialnih razlik, glede na to, da njihova višina ni odvisna od socialnega položaja študenta.

Štipendijsko politiko smo v tem obdobju obdelovali z več aspektov, predvsem pa glede na njihovo višino. V zadnjem letu štipendije ne dosegajo več rasti življenjskih stroškov in zaradi tega je to vprašanje postalo aktualno. Povzhu vsega je v nevarnosti še družbeni dogovor o štipendiranju, ker večina podpisnikov še ni podpisala samoupravnega sporazuma, rok pa je konec decembra 1980. Štipendije iz združenih sredstev so valorizirali za 28,8 % od 1.9., v kolikor pa je v skladu združenih sredstev dovolj denarja, se bodo dvignile še za 9 % z veljavnostjo od 1. 9. 1980. To pomeni, da bi v tem primeru bila najvišja možna štipendija enaka minimalnemu osebnemu dohodku (430 din) in da bi se v naprej tudi spreminjala s tem zakonsko določenim OD. To je seveda le trenutno reševanje situacije, zato že deluje posebna skupina (od decembra) v okviru P UK ZSMS, ki pripravlja materiale za nadaljnje akcije pri štipendijski politiki v smislu sistemskega reševanja protislovij predvsem med kadrovskimi štipendijami in štipendijami iz združenih sredstev tako da zagotovimo že prej omenjene bistvene elemente štipendiranja in da tudi kadrovske štipendije dobijo večji socialni pomen.

Na področju socialne problematike je ravno sedaj v teku še ena akcija: zdravstveno varstvo študentov. Od 1. 1. 1981 stopi v veljavo nov zakon o zdravstvenem varstvu, ki pomeni bistvene premike v organiziranosti zdravstvene službe in tudi načinu uveljavljanja zdravstvenega varstva. Ker obstajajo precejšnje možnosti, da bi tudi zdravstveno varstvo študentov urejala vsaka občina po svoje. Zato se je predsedstvo UK ZSMS intenzivno vključilo v akcijo, katere nosilec je univerza, da mora biti zdravstveno varstvo študentov enako za vse študente — torej solidarno. Iz vsega že navedenega je predsedstvo UK ZSMS večkrat ugotovilo, da je socialno-ekonomski položaj študentov ogrožen. To potrjuje tudi neprestano naraščanje števila študentov, ki delajo preko študentskega servisa. Te dejavnosti v tem obdobju nismo spreminjali, ker večjih problemov ni bilo, celovito reševanje pa bi potrebovalo toliko časa, da bi izpadli drugi, bolj kritični problemi.

Neurejen socialno-ekonomski položaj študentov je dodatno zaostroval (in še zaostrojuje) razmere v sprotne študiju.

V oceni sedanjega trenutka na univerzi decembra 1979 smo opozorili na protislovja uresničevanja sprotne študija, ki so se pokazala zelo realna in stopajo v takšne okvire, ki utegnejo resno ogroziti usmerjeno izobraževanje, oz. vplivati nanj v takšni meri, da se bodo uveljavile vse tiste nevarnosti na katere smo opozarjali med javno razpravo o usmerjenem izobraževanju. Predvsem gre za naslednje sklepe:

1.) vsebina študijskih programov in njihova obsežnost, ki se v zadnjih letih dobesedno kaotično spreminjajo, da bi ugodili zunanjim (dostikrat administrativno določenim) zahtevam in tako prišli do potrebnih sredstev. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da so posamezne VDO in VTO vezane tudi na svoj raziskovalni program in opremo, ki pa imajo navadno od študijskega procesa ločene usmeritve. To je objektivna prepreka učinkovitemu spreminjanju in prilagajanju programov preko noči. Posledice so jasne: temeljna znanja se krčijo, specialnosti širijo brez materialne osnove in tako specialno, ozko znanje je le ozko uporabno, kar pa podražuje študijski proces. Protislovje se pogloblja s širšimi družbenimi tendencami ki so uspelo v študijske programe vse VDO vključiti družboslovne predmete, v tem študijskem letu pa uvažajo vse VDO še osnovne naravoslovne predmete. Družbena akcija, usmerjena proti „fahidiotizmu“, se je obrnila v svoje nasprotje — ti predmeti so postali večinoma balast, ki še bolj krči (zaradi denarja mora krčiti) temeljne strokovne predmete, kvaliteta vseh pa pada, še posebej družboslovnih. Delovanje in aktivnost na tem področju teče v ZSMS stalno, vendar je nepovezana in si pogosto nasprotuje v osnovnih vsebinskih usmeritvah, kar kaže na nezadostno, ponekod pa ne-kvalitetno delo komisij za IPD, po drugi strani pa tudi neangažiranost osnovnih organizacij ZK pri tej problematiki. Nekoliko bolje glede skupnih izhodišč je pri drugem sklopu:

2.) Organiziranost sprotne študija, ki v osnovi zahteva sprotno opravljanje vseh oblik izobraževalnega procesa, kar v povezavi z vsebinsko natrpanostjo in materialno nepovezanostjo pomeni dodatno intenzivno obremenitev tako študentov kot pedagoških delavcev. Ta obremenitev seveda povratno vpliva na vsebino programov, ki se poenostavljajo. V tem pada kvaliteta znanja, narediti pa na tem področju ni mogoče kaj drugega, kot opozarjati na probleme. Čas študija se je v celoti skrajšal, s tem pa tudi pocenil. Spremembe, ki ne bodo ogrožale kvalitete študija ne njegove dolžine (da se torej ne vračamo na staro), so možne le z radikalno spremembo celotnega procesa vzgoje in izobraževanja in načina, kako je vpet v družbeno realnost.

3.) Študijska literatura se v sklopu sprotne študija postavlja kot izredno važen moment. Pomembni so predvsem naslednji aspekti: dostopnost, kvaliteta in cena. Ti momenti vsekakor neposredno vplivajo tako na možnost sprotne študija, njegovo kvaliteto in socialno ekonomski položaj študentov. Za vse tri posledice ocenjujemo, da vplivajo slabo, saj literature večinoma primanjkuje in je neprimerno draga. Pri vsej tej problematiki je bistven materialni položaj celotne univerze in njenih članic, ki pa je odvisen predvsem od družbenoekonomskih odnosov. Pri uvažanju svobodne menjave dela na področju vzgoje in izobraževanja na eni in raziskovanja na drugi strani se je pokazalo, da je še vedno močno prisotno proračunsko (sistemsko — administrativno) financiranje, kar dokazuje vsakoletno indekso povečanje sredstev in občasna intervencijska

sredstva. Kjer pa so se ti odnosi spremenili, gre za menjavo dela — toda ne za svobodno menjavo! Svobodna ni (in v teh pogojih dela tudi ne more biti), ker to menjavo ne določajo oz. se ne dogovarjajo posamezni uporabniki in izvajalci na podlagi svojih pobud in usmerjenosti (politične), temveč jim oblike in pogoje menjava določajo ekonomski zakoni administrativno kontroliranega tržišča. V sedanjih zaostrenih pogojih gospodarjenja so posledice takih družbeno ekonomskih odnosov jasne. Sredstva za vzgojno izobraževalni proces se krčijo, še bolj za bazične raziskave, ki neposredno ne višajo produktivnosti in tako dejansko ni denarja za druge dejavnosti, kot so obšedijaska — razne kulturne aktivnosti, šport, vsa društva kot Marolt, Tomšič, ŠKUC in za Radio študent, Tribuno. Situacija je praktično enaka za dejavnosti študentskega standarda, torej za socialno-ekonomsko področje — domovi in spremljajoči objekti, štipendije itd.

Na kratko lahko ocenimo, da se pogoji študija neposredno vežejo na zmeraj bolj zaostrene ekonomske pogoje tako za študente kot za celotne institucije in da to ob vseh, manjših možnostih zaposlovanja povzroča dodatno intenzivno diferenciacijo študentov in igra pomembno vlogo pri selekciji. Vse to se odraža tudi na aktivnosti študentov predvsem v samoupravnih organih VTO, pa VDO in univerze, PIS-i pa še niso polno zaživi.

V teh pogojih je delovala (in še deluje) mladinska organizacija na univerzi. Specifične oblike dela iz prejšnjih obdobij so ostale, problemi, s katerimi smo se srečevali znotraj organizacije, pa zaostri. Slednje je predvsem kadrovska problematika in aktivnost članstva.

DELO UNIVERZITETNE ORGANIZACIJE ZSMS PO PODROČJIH:

Delovanje ZSMS je bilo tudi v tem obdobju precej forumsko in to na vseh nivojih. To dejstvo je še toliko bolj zaskrbljujoče, ker moramo upoštevati konkretne okoliščine, v katerih je ZSMS delovala. Celo v teh razmerah ZSMS ni uspela potegniti za seboj študentov, tako imenovane baze. Trditve, da so študentje apolitični in se zato ne vključujejo v ZSMS, so večinoma le izgovori. Skozi pregled dela se jasno vidi, da ZSMS ni dovolj opravičila svoje vloge, ki jo ima kot družbenopolitična organizacija. Predvsem se ni dovolj angažirala ob problemih, ki so vsak dan bolj jasni in razgaljajo svojo razredno naravo. Večinoma se ZSMS do teh problemov opredeljuje le s sklepi, da jih je treba rešiti in izpostaviti, dejanske konkretne aktivnosti pa ni oz. upada z večanjem ostrine problemov. To ne pomeni nič drugega, kot da se dejanskemu angažiranju in opredelitvam izogibamo in je s tem v naših vrstah ali bolje v naši politiki močno pristen oportunizem in se udarna moč ZSMS razvoden v socialno demokratske pozicije. Jasnih usmeritev politike ZSMS na univerzi, ki so izrazito prisotne v zadnjem letu, še torej nismo uspeli uveljaviti v konkretnih akcijah (glej uvod) in zato ZSMS ni uspela okrepiti svojih pozicij med študenti. Ti do organizacije večinoma sploh niso opredeljeni, ker je preveč mlačna in neopazna. Posamezne akcije so bile precej odmevne in so potegnile sorazmerno veliko študentov, vendar so bile premalo koordinirane in sorazmerno redke, tako da te linije študentje še niso priznali kot osnovne usmeritve ZSMS. Zato so v tem obdobju aktivnosti usmerjene predvsem v poenotenje idejne, teoretične baze organizacije in v tesnejše povezovanje. Aktivnost v tem obdobju teče od oktobra dalje, ker je bila prej „mrtva sezona“ treh poletnih mesecev.

A. Delo po OO ZSMS:

Formalno se v univerzitetno konferenco ZSMS združuje 4100 ZSMS. Vendar se nekatere le redko, ali pa sploh nikoli ne povezujejo s konferenco, predsedstvom UK in njegovimi organi in je njihovo delo zato slabo poznano. To so predvsem nekatere osnovne organizacije filozofske fakultete, ki so jih ustanovili lani (germanistika, romanistika, filozofija, etnografija), nekatere biotehniške fakultete (gozdarstvo, veterina, živilnoredja, lesarstvo) in akademije (akademija za glasbo, ALU), med tem ko so druge vsaj občasno prisotne. Večina vseh OO deluje v izredno težki kadrovski situaciji (večinoma 10 — 20 aktivnih članov) in komaj uspevajo s sprotno aktivnostjo preprečevati konfliktno situacije v delegatskem sistemu svojega okolja in se aktivirajo ob posameznih problemih sprotne študija. Nosilec akcije je večinoma en letnik in od tod tudi nihanja v aktivnosti posameznih OO. Tam, kjer opazimo večjo aktivnost in tudi sposobnost

OO, da za sabo potegnejo vsaj del študentov pri posameznih akcijah, je značilno (za razliko od drugih), da so akcije temeljito pripravljane in da so situacije tudi analizirali. Večinoma gre pri teh akcijah za široko zastavljeno problematiko organiziranosti in vsebine sprotne študija (FSPN, živilska tehnologija, EF, medicina, FE), medtem ko socialno-ekonomske problematike skoraj ne obravnavajo, čeprav so vključeni v delo teh OO tudi študentje stanovalci domov (najbolj ogroženi). Zelo redko prisotno je idejno politično delo in izobraževanje, ki se večinoma izgublja v lastnih komisijah in so te komisije skoraj po pravilu debatni krožki. Zelo se čuti tudi nepovezanost z delom UK ZSMS, zato akcije dostikrat izzvenijo v prazno, ne glede na to, kdo jih je začel (ali OO ali UK), prav tako pa še ni dovolj povezano delo OO ZK in OO ZSMS, predvsem niso usklajeni programi. Ti so celo tako različni, kakor da bi obe organizaciji delovali v popolnoma drugih okoljih. In celo komunisti študentje ne delujejo več v mladinski organizaciji (imamo več članov ZK kot pa aktivnih članov ZSMS s temi člani ZK vred!). Kakšne obšedijdske dejavnosti po fakultetah skorajda ni, edino kar se občasno razvija so tiste kulturne dejavnosti, ki zahtevajo malo stroškov in so odvisne od malih skupin entuziastov, saj ni niti primernih prostorov niti denarja. Nekaj bolje je s športno aktivnostjo, ki pa je iz istih razlogov večinoma omejena na enkratne turnirje itd., nekatere OO pa organizirajo tekmovanja tudi na ravni cele univerze. V nekaterih sredinah je še močno prisotno neodgovorno delo, ki se kaže ob organizaciji in udeleževanju nekaterih „iad“ (ne vseh!), ki so predvsem zabavnega značaja. In to neglede na načelno sprejemanje sklepov!

B. Delo predsedstva UK ZSMS in njegovih organov:

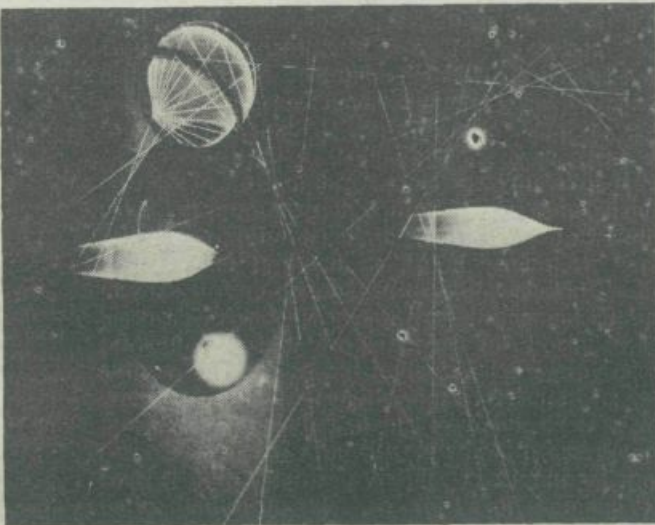
Vloga in način dela sta bila v splošnem podana že v prejšnjem delu — splošni oceni, je še dopolniti in bolj konkretno prikazati nekatere sklope:

1) Delo je bilo še zmeraj forumsko in dejansko v rokah le nekaterih članov predsedstva in komisij. Ti so se sicer držali okvirov, ki jih je postavila konferenca, vendar delo preko delovnih skupin ni najbolje steklo.

2) Po poletnem obdobju je bilo novo predsedstvo dobesedno zdesetkano (predvsem zaradi sprotne študija) in smo komaj lovili sklepčnost. Potrebno pa je opozoriti, da tudi odgovornost posameznikov do zadolžitve ni bila vedno na nivoju, tako da smo zamujali roke, ki smo jih postavili sami, nekatere akcije pa sploh niso bile izpeljane.

3) Delo samo je bilo usmerjeno predvsem v pripravo gradiva in analizo razmer, da bi omogočili učinkovito delo ZSMS z upoštevanjem razrednih odnosov. Tu sta svoje delo opravila le Radio študent in Tribuna, drugje pa je delo še v pripravi. Obenem smo sprotno delovali predvsem na področju socialno-ekonomske problematike, problemi sprotne študija pa so nam ušli iz rok — delo na tem področju se je začelo šele decembra. Kar se tiče teoretičnega izobraževanja, smo organizirali le en seminar, ki pravkar teče. Pripravljen je dobro predvsem s strani predavateljev, udeležba pa je več kot skromna — 15 — 20 udeležencev.

Poseben problem so predstavljale posamezne komisije. Edino socialno-ekonomska komisija je začela delati v oktobru, druge pa še pozneje. Komisija za IPD se ni uspela formirati, prav tako ne športna komisija, kjer smo zaprosili za pomoč fakultetne delavce s tega področja, kultura je začela delovati šele, ko smo po osebnih poznanstvih dobili človeka, ki je delo speljal. Komisija za MDA se šele formira, ker se je delo začelo povsem na novo, zaživel pa ni tudi Center za obveščanje in propagando, kjer nosijo del krivde predsedniki drugih komisij, ker niso pripravljali poročil. Edini, ki so stalno delali, so Klub študentov raziskovalcev, ki pravkar ustanavlja klube po posameznih fakultetah in Koordinacijski odbor za mednarodno izmenjavo študentskih praks. Njegovo delo je potrebno podrobneje predstaviti, ker je doslej deloval za večino članov ZSMS bolj v senci.

I. Izmenjava v letu 1980 — številčni obseg

1. Številčni obseg izmenjave študentov v letošnjem letu in njegov razpored po državah sta razvidna iz priložene tabele. Ta prikazuje celotno izmenjavo študentov na praksah v tujini na obeh univerzah v Sloveniji.

Po številu študentov iz drugih držav, ki so pri nas opravljali strokovno prakso, je ta obseg približno na nivoju iz lanskega leta. Število naših študentov na praksah v tujini pa je za 10 % pod lanskoletnim, s tem da znaša ta upad v Ljubljani 3 % in v Mariboru 30 %.

Razlogov za sorazmerno zmanjšanje števila izmenjave naših študentov v tujini je več:

a) že dlje časa beležimo določeno krizo v teh organizacijah, ki je predvsem strukturalne in organizacijske narave. Posledice se kažejo v stagnaciji izmenjave v mednarodnem merilu, pri čemer je Jugoslavija, ki v teh krogih v splošnem ne kotira kot „zelo važna“ država, še toliko bolj prizadeta.

b) v letošnjem letu je bilo dosti odjav praks s strani naših študentov, in sicer zaradi nenadnega močnega povišanja cen transporta, ki je sledilo devalvaciji.

2. Preko specializiranih mednarodnih organizacij (AIESEC, IAESTE, IFMSA) smo realizirali približno 60 % vse izmenjave (60 % pri tujih študentih in 65 % pri naših študentih). To pomeni, da se počasi uresničuje načelo, da pri izmenjavi ne smemo ostati vezani le na mednarodne organizacije.

Tako je bila v letošnjem letu realizirana izmenjava skupin po 10 študentov geologije na osnovi pogodbe o sodelovanju med univerzama v Ljubljani in Minsku (SZ). Drugih stikov s Sovjetsko zvezo nismo imeli.

Pet študentov različne smeri (farmacija, germanistika) je opravljalo prakso v Leverkusnu (ZRN), v okviru sodelovanja. ki poteka na osnovi pogodbe o prijateljstvu in sodelovanju med mestoma Ljubljano in Leverkusnom. V naslednjih letih nameravamo takšne oblike študentskih izmenjav še obogatiti in razširiti še na druga sodelujoča mesta.

Sorazmerno dobre rezultate daje tudi zavestna usmeritev študentov medicine, da bi z navezovanjem stikov s študenti posameznih univerz v tujini zagotovili možnost direktne izmenjave študentov brez posredovanja mednarodne organizacije. Dobro se razvijajo tovrstni stiki s klinikami na Irskem, kjer sta bila letos dva naša študenta, v naslednjem letu pa jih bo lahko že 10, ter s Poljsko, Egiptom in še nekaterimi.

Organizirali smo tudi prakse za sedem študentov iz zamejstva v naših organizacijah združenega dela.

3. Posebno pozornost pri mednarodni izmenjavi študentov na praksah dajemo vsebinski plati te dejavnosti. Naloga študentov, ki pripravljajo in izvajajo posamezne akcije s tem v zvezi ni samo v mehaničnem posredovanju formularjev. Potrebno je, da se stalno izobražujejo za razumevanje mednarodnih odnosov ter da razne oblike tega izobraževanja organizirajo tudi za svoje kolege na fakulteti, še posebej tiste med njimi, ki se nameravajo udeležiti prakse v tujini.

Uresničevanje tega koncepta je dolgoročnejši proces, skozi katerega nekdanji pododbori mednarodnih študentskih organizacij preraščajo v komisije za mednarodne odnose. Zaradi tega se na tem področju tudi še srečujemo s številnimi problemi, a tudi načelnimi nejasnostmi, ki jih bomo morali razjasniti v okviru UK ZSMS.

Uspešnejši smo pri pripravih programov za študente iz tujine med njihovim bivanjem in opravljanjem prakse pri nas. Ta program je že tradicionalno dobro zastavljen ter tudi sorazmerno uspešen pri svoji osnovni funkciji je to oblika informiranja, ki pa jo je potrebno stalno izpopolnjevati in prilagajati novim razmeram.

II. Druga dejavnost

Poleg povezovalne vloge za ožje področje izmenjave praks ima KOMISP tudi druge naloge, ki so bile še posebej izpostavljene v letošnjem letu. To so predvsem: preobrazba mednarodne izmenjave praks v usmerjenem izobraževanju, podružbljanje mednarodne dejavnosti na univerzi in prizadevanja, da bi mednarodno izmenjavo praks enotno opredelila v svojih programskih dokumentih tudi konferenca ZSMJ.

1. Osnovni namen preobrazbe mednarodnega sodelovanja na področju strokovnih praks študentov je v tem, da visokošolske TOZD sprejmejo to dejavnost v svoje učne programe. Predvsem zaradi novosti, ki se obetajo v sistemu organizacije usmerjenega izobraževanja in njegovega financiranja je takšna usmeritev dolgoročno edino možna.

Vsekakor bo v novem srednjeročnem obdobju težišče na takšnem obravnavanju te dejavnosti, ki bo iskala svoje mesto v neposrednem dialogu z zainteresiranimi uporabniki znotraj svetov VTO/VDO, v rednih stikih, ki jih VTO združujejo z institucijami v tujini ipd. Na ta način se bo močno približala samoupravljalcem, kar lahko smatramo kot podružbljanje te dejavnosti.

Radio študent in Tribuna sta v specifičnem položaju. Na njima sloni informacijska moč celotne UK ZSMS in jo tudi zelo dobro opravljata, tako da vnašata v svoj koncept marksistično misel. Vendar je sistemsko financiranje obeh še neurejeno. Kljub velikim naporom stvari tudi letos nismo uspeli premakniti z mrtve točke. Kvaliteta obeh medijev raste, istočasno pa komaj zagotavljamo njun obstoj tako, da stalno iščemo dodatne začasne finančne „injekcije“.

V podobnem položaju je večina ostalih društev, ki skupaj z Radiom študent, Tribuno in Časopisom za kritiko znanosti porabijo več denar fakultet za obšedijdske dejavnosti. Ta sredstva predstavljajo le 10 % vseh potrebnih, ob tem pa ne ostaja niti za paro sredstev za to dejavnost na fakultetah. Opozoriti je potrebno, da je velik del teh društev (AFS Marolt, APZ Tomšič, Plesni klub), že krepko preraslo univerzitetni okvir in da tudi odnosi med njimi zaradi financ in prostorov niso razčiščeni.

Tako je v okviru KO—DO—S, ki se s tem ukvarja, močno prisotno rivalstvo, kar seveda negativno vpliva na nadaljnji razvoj te dejavnosti.

V okviru UK ZSMS delujeta še Klub mednarodnega prijateljstva in Klub zamejskih študentov. KMP normalno deluje že več let. Združuje tuje študente, ki študirajo v Ljubljani in je brez večjih problemov razen kadrovskih — vključuje premalo naših študentov. Klub zamejskih študentov usmerja predvsem v akcijo za pridobitev novih prostorov in ta večletna potreba bo kmalu uresničena z začasnim najemom enega od bolniških prostorov v študentskih domovih za Bežigradom. Druga njihova poglobljena usmeritev je akcija za nosterifikacijo diplom v Italiji, Avstriji in na Madžarskem.

Pri delu UK ZSMS je potrebno omeniti še našo povezavo z drugimi organi, ki je precej uspešna pri RK ZSMS Mestni konferenci ZSMS, UK ZKS Univerza E. K. in z ZAMTES—om. Ni pa še uspela povezava z UK ZSMS Maribor (vsaj ne dovolj vsebinska), kjer je vzrok predvsem obremenjenost z delom obeh UK in z občinskimi konferencami ZSMS v Ljubljani. Ta povezava je najbolj vprašljiva pri OO ZSMS.

Odbor za varstvo okolja po lanskoletni obsežni akciji okoli javne razprave o gradnji HE pri Kobaridu deluje nekoliko v senci in je njegovo delo še preveč zastavljeno in premalo vključeno v celotni program dela UK ZSMS.

Opisani položaj in delo ZSMS na univerzi jasno kaže na potrebne spremembe, ki smo jih začrtali že pred enim letom. Pri nadaljnjem delu moramo izhajati iz obstoječih razmer, vendar ne zgolj z nadaljevanjem sedanjega dela in apeli na zavest, temveč pa s striktnim bojem proti oportunizmu v naših vrstah, kar konkretne razmere od nas tudi zahtevajo.

[illegible][illegible]

10000

Za marksistično kritiko, kakršno pije naš pisec, so padé vsi lahosovski problemi (borbene tudi vsi drugi, ki bi se lahko še prikazali) že vnaprej razrešeni v Santa Csa „pravda“ marksizma, in zumljalistični teoretič ima lahko delo, da vse, kar ga strši, ker mu ne pade pod kopirto, razglasi za deviacijo in jo spjele na tiste, ki in je kritiziral Marx: v Lcaanu tako bera Feuerbacha, Prodhoma, Baueya, Dühringja itn. Stehmertovskij nasprotnikov, utrudljivj posel, da bi se mu sesula njegova milicija eksplicitana teoretika pozl- nica, za katero od nas blagohotno zahteva, da jo pri njem predpostavljamo.

katoliške Francoise Dollo, namreč katoliško. Zanimanje predpostavlja, materialistična teorija znanstvenca je danes že zadostna, da ne morejo več nikogar preslepiti, pa tudi Tribunali bralci ne imajo težavh obli brskanje če žlaavo zadošti. Le kaj bi maj pri Lacanu bila "neobičajna frustriranost seksualne razmerja"? se posebej, če jo imamo pred seznanim z "nemoznostjo ljubezni" (pri čem sam pisek majalnemestansko leutobrazostjo) — prvi av slovi Nasilh razgledoval — sentimentalizac Lacane, da mi pri Lacanu ljubezen se kako možna, saj je prav "odgovor" Lacanu nemožnost seksualnega razmerja). Toda denimo, grozom ta, da "nemnozost spolnega razmerja" abso ljutitaz kot nekega, kar pripada spodnji razliki kot taki, kamesto da bi jo dojel kot formo artikulacije oz. pri-kamovanja dejanske zgodovinsko konstituirane in v drugem vihi temelječe odločitve. Neperdostno bi lahko postavil s frazo, ki nadomestja konkretno analizo (ega, kakok je "nemnozost spolnega razmerja", kot jo of je razliki s frazo, ki nadomestja konkretno analizo (ega, kakok je "nemnozost spolnega razmerja", kot jo of je razliki s frazo, ki nadomestja konkretno analizo (ega,

[illegible][illegible][illegible]

tom "jezik".
Tukajšnja zastavitev je nemara videti nekoli-
kizka, a je vendarle najvišja, kar jih omogoča omeniti
pričestek: nekaj humanistične paritve je v tem, kako
empiristično osedek žrtve okrutnih simbolov meze nad
nopolniza žrtve povrh, prav kolikor je – oaj –
stis, po česar je danes brzokome odvisnost od teorije
zastavesterebna, saj bi nemara njej še zlasti prav prišlo

„Pred dobrim stridesetimi leti je Slovence povabil
psihonanalizist psihiater dr. Senko, počez in poprek po je
kritiziral, me da bi jo bil kaj dosti razumel; pred
slabim tednom smo o „Tribunu“ opazili povene spis, ki
povez in poprek cele strani ponuja gradivo za kritično
opdelavo ideje o zgodovinskem poročanju. Presenečljivo

and N

Pajasoni

Od tistega trenutka, ko so gospodje psihoanalitiki svoja orožja preusmerili iz zgolj osebnega spopada s Sešerkom tudi na krog t.im. „mlajših“, marksistov, seveda tudi mi ne smemo molčati. Molki bi bil več kot oportunistem popuščati neki teoretski praksi, ki raste „iz nje postavljene“ in „samo njej poznane“ realne razlike.

Toda ker am ni gre za neko „nadzgodovinsko“, „simbolno“, „znakovno“ določenost, oziroma za me-
nico, ki jo jezik izstavi dejanski zgodovini vnaprej, da
se ta po njej „dogaja“ in se „posreduje“ nazaj v formi
paradoksov, temveč za dejanske in delujoče ljudi, ki so
produkt in ki producirajo določena družbena raz-
merja, moramo bolj kot po „znakovnih poljih“ grebsti
po dejanskih družbenih razmerjih, ki jih vsaj v dolo-
čenem zgodovinskem obdobju soustvarjajo tudi gospo-
da psihoanalitiki. Tu si seveda ne smemo delati ni-
kakršnih utvar o njihovi radikalnosti, kot si jo je delal
Sešerko, ko jih je ukoviril s proudhonizmom, kajti oni
so manj radikalni kot Proudhon. Dočim „stari anar-
hist“, kot pravi Marx, „v blagu – delu, ki je grozotna
realnost, vidi le neko slovnično elipso“ in mu „potem-
takaem vsa današnja družba, ki temelji na delu – blagu,
temelji le na nekaj posnihih licenc, nekakem fikcijs-
nem, ki ga je treba razkriti“.

nevarnosti ne iz nekakšne politične interakcije, nekakšni ngrajenemu izrazu", pa vendarle vztraja na prevratu, saj zagovarja, „da če hoče druga iztrebiti vse nevesočnosti", zavoljo katerih mora trpeti, no, naj iztrebi spokatljive izraze, naj spremeni jezik", pa naša gospoda psihoanalitiki vztrajajo na nespremenljivosti, oziroma nemožnosti spreminjanja tistega, ki vendar vse spreminja.

Ce si je Proudhon dovolil, ko je pisal politično ekonomijo, dolge tirade o etimologiji, poskušajoč s spreminjanjem in iskanjem novih izrazov poiskati rešitev, ga moramo zavrniti, da to ni mogoče samo zaradi tega, ker družbena razmerja določajo jezik, temveč zaradi tega, ker „jezik ni spremenljiv“, kajti „on sam spreminja“, „on sam določa ta družbena razmerja“.

Ampak, mogoče vendar za razredni boj, bodo zavpili gosposje, ta pa je še kako dejanski in delujoč, kajti vsaka „nemožnost spolnega razmerja“, ki imenitno pripada spolni razliki kot taki, je posredovana z razrednim bojem. Razredni boj ni potemtakem nič drugega kot nujno in neprekinjeno ponavljanje, oziroma družbeno posredovanje te nemožnosti, je stalno odpiranje zevi „preko katere se nevroza usklajuje z nekim realnim“, s tem seveda, da se nikoli ne more uskladiti, pa tako znova in znova odpira to razpoko. S tem pa seveda tudi razredni boj porinemo ne samo v fero psihoanalitičnega razodetja, temveč tudi na področje večnega, na področje sveta psihoanalitičnih senc. Če seveda pri Lacanu nastopa razmerje med „zevjo“ in razrednim bojem kot neka precej oddaljena homologija, so se naši prihoanalitiki, ki nimajo klinične analitske prakse, imajo pa „humanistično“ izobrazbo, potrudili, da sami zarišejo med njima enačaja. S tem so Lacana sicer „podružbili“, toda obenem so razredni boj „individualizirali“ in absolutizirali. Na ta način, ko je omogočen sestop na pozicijo večnega razrednega boja, pa ne sestopi nikamor drugam kot na pozicijo radikalnega dela buržoazije, ki

boju s staro frakcijo rabi tudi delavski razred. Tisti del buržoazije, ki je na oblasti, ne vpije po nobenem razrednem boju, tisti del buržoazije, ki je v zgodovinskem napadu, pa potrebuje teorijo nadzgodovinskega razrednega boja. Razredni boj proletariata ni večni boj, temveč je boj, ki ukinja vsakršni razredni boj, s tem ko ukinja razredno družbo kot tako. In dalje, takoj ko proglasi katero koli diktaturo, pa naj bo ta še tako proletarska, za večno, tedaj nisi za diktaturo proletariata, temveč za diktaturo nad proletariatom, v kateri imajo tudi preroki svoje posebno mesto, kajti ti „morajo komunistom narediti domumljivo, da različnost DEJAVNOSTI, DELA' utelemljuje različnost VREDNOSTI in BLAŽENOSTI (ali užitka, zasluge, zadovoljstva, kar je vse isto) in da, ker vsakdo svoj BLAŽENOST kot tudi svoje DELO določa sam, torej ON, prerok-ta je praktična poanta razodetja-mora terjati BOLJŠE ŽIVLJENJE kot neveden ROKODELEC". Praktične zahteve naših prerokov večnega razrednega boja sicer, še niso razodete do konca, nekaj jih bomo v nadaljevanju razodeli mi, „vemo pa, da je njihov nauk temeljna dogma vsake duhovne in posvetne oblasti željnosti, mistična tančica vsake svetoholnske užitkaželjnosti, i, olepševanje sleherne nizkotonosti in vir mnogih prisodarij.“

Potem seveda niti ni toliko važno, da te ta princip večnega razrednega boja, ki konstituira tudi lastne subjekte, v končni instanci pripelje od tega, da niti ni več važno na kateri strani si. Za tvojo revolucionarno potrditev je važno samo to, da se bojuješ. Tu seveda ni nobenega dvoma, katere razredne pozicije spontani refleksi je ta značilni teorem.

Na tem mestu zaustavimo ta kratki ekskurz v močnatno področje eklektično nabranih teoremov iz vseh vetrov, ki vejejo skozi „spalnico“ slovenske psihoanalize, opovedujejo se vsem, „puzljanjem“, vsakemu „transferju“ (četudi ima ta idejni transfer povsem neo-imperialistične značilnosti), vsemu nezavednemu in vsakršnemu „ponavljanju“, naj vse to ostane v pristojnosti visoko doneče latinške „sancta casa“ psihoanalize, kajti obstaja nevernost, da bomo morali kot pravi A. Blanqui to „kašo pojediti tudi mi“, čeprav je nismo ustvarjali, če bomo seveda predlogo mešali po njej.

Podajmo si, na področje, kjer se ta teoretska zmeda praktično udejanja, torej na področje „realnih“ razmerij in „realnih“ subjektov, ki gospodov psihoanalitikov nikoli posebej ne zanimajo. Priporočam, ki jih bomo navedli, bodo odgnile mistično tančico nad „solo“, ali po novem nad „stvarjo“ ljubljanskih psihoanaliz. Mogoče bo po teh pripombah vsaj delno odgovorjeno na mistično vprašanje, kdo je Francois Dolto v Ljubljani.

Ker se ravamo po znani Maovi maksimi, da riba smrdi pri glavi, bomo načeli slučaj nespornega vodje (saj do sedaj je tako) ljubljanskih psihoanalitikov, slučaj Močnika torej. Če bo obravnavanje nesramno, bo samo v toliko, v kolikor je nesramnost konstitutivni element samih razmerij med ljubljanskimi psihoanalitiki in razmerji med njenim gospodarjenjem in zunanjim svetom, predvsem Tribune. To bomo storili navkljub razburjenjem poisanilu Močnika (poisanilo je

Co K
ajaznile

napisal v končni izpeljavi Močnik), da je vsakršno „napačno“ razumevanje razmerij med ljubljanskimi psihoanalitikami a priori stalinistično; na naše ne preveč veliko veselje moramo k temu dodati le to, da je „napačna“ dejanskost ljubljanske psihoanalize sama in če je ta stalinistična, mi tu ne moremo odpopmoči drugače, kot da jo razkrinkamo. Vsako primerjanje ljubljanske psihoanalize oziroma njenega položaja s položajem poljskega delavskega razreda in Šešerka s poljsko birokracijo, pa je itak že na prvi pogled ena sama megalomanska maskarada. Pri tem je več kot očitno, da Močnik očita Šešku, ko kritično smotri dejavnost ljubljanske psihoanalize, da kot pravi „malomeščan“ kuka, nikamor drugam, kot v „gospodarsko spalnico“.

Toda začnimo že enkrat. Vse informacije, ki jih bomo navedli in ki se tičejo notranjih razmerij med ljubljanskimi psihoanalitiki, so iz območja, ki jo „znakovno“ pokriva zgoraj omenjena „spalnica“.

—Kot veste, so bili na famozni kolokvij „o večnem pluralizmu“ ki so ga izpeljali psihoanalitiki iz mednarodne centrale in iz domače dislocirane šole, vabljeni mnogi teoretični mogotci. Med njimi je bil tudi tisti Dadoun, ki je poleg izjave, da je samoupravljanje masturbacija, sfabriciral tudi „človeško zgodovino pluralizma od gradnje babilonskega stolpa do deklaracije o človekovih svoboščinah v francoski buržoasni revoluciji“. No, tega velikega teoretika je povsem samovoljno povabil Močnik, in sicer zato, da bi mu Dadoun tiskal njegove tekste v Franciji, saj možakar urednik ene izmed edicij pri Payot-u. Močnik naj bi se mu poleg tega odločil tudi s pisanjem njegovega teksta tu v Sloveniji.

— Ko sta Dolar in Žižek po kolokviju ježno vprašala, zakaj je Močnik pustil, da na kolokviju govori tudi M. Potrč, jima je odgovoril: „Saj sem pustil govoriti tudi vas!“

— Močnik naspotovanju z ostalimi člani ljubljanske psihoanalize tudi samovoljno vzdržuje zveze z enim od protisluhih odpadnikov od Lacana—Verdigienej, ker je ki je poznan po svojih novo-filozofskih stališčih. Ker g. Verdigiene razpolaga z močnim „ideološkim aparatom“ in ker ima vrečo zvrhano denarja, bi rad Močnik sodeloval tudi z njim, seveda na isti način, kot z Dadounom, torej recipročno tiskanje tekstov.

– Kako mnan je Močnik, kaže tudi način uredni-
kovanja pri reviji Problemi. Kljub ostrumu nasproti-
vanju odgovornega urednika S. Žižka, je uporabljajoč
Strajna izpeljal etnološko in rockovsko število Problem-
ov, ki jo je odgovorni urednik označil kot totalno
zgrešeni projekt. Ker Močnik s podobnimi projekti še
pritiska in ker je s svojim vmešanjem v uredniško
politiko, Žižka že spravil v neprijeten položaj, ko je v
istih rubriki dosegel poleg objave Potrčevega teksta tudi
objavo teksta dr. B. Debenjaka, kar je vsejstrano
britje norčav tudi iz „starejše“ generacije marksistov,
je Žižek izjavil, da tega ne bo več trpel in da je to
povedal tudi samemu „gospodarju“.

— Nekaj podobnega, čeprav v bolj misterioznih okoliščinah, se je zgodilo tudi na Časopisu za kritiko znanosti, kjer se je po skupnem dogovoru, da se pripravi številka Lacana in anti-Lacana, pojavila mistična prepoved iz pariške centrale, češ da ima Lacan toliko nasprotnikov, da je nemogoč reprezentativen prikaz, pa se zaradi tega prepoveduje slovenski obračun z njim.

S tem bi a kratko zaključili pripoved o „demokracičnih“ in nič kaj „centraliziranih“ odločitvah med ljubljanskimi psihanalitiki in prešli še na razmerja Močnika do Tribune, ki prav tako zaslužijo javne osvetlitve. Omenili jih bomo v dveh točkah.

izobraževanju, katere je organizirala tudi Tribuna in na katerih je sodeloval tudi Močnik. Kakor koli so bila naša stališča do koncepta usmerjenega izobraževanja kritična, pa tudi različna, pa je Močnik s sebi lastnim stilom vso zadevo zasakal v blatenje in etiketiranje ljudi, ki so ta koncept sestavili, z birokrati. To je rezultiralo v prekinitev vsakršne diskusije in z istim stilom s stranjo blatenih ljudi, le da so glavni udarci padali po glavah Tribune redakcije, kajti Močnik se je elegantno izvil, brž ko je žvenketanje orožja načelo vsakdanji ropot pod lepim stanovanjem na Resljevi cesti.

Druga zgozda, katere stranski igralec je bil Močnik, pa je novejšega datuma. Dotika se sporne pesmi, zaradi katere je bilo zaustavljeno razpečevanje predzadnje številke Tribune. Ko je namreč redakcija ugotovila, da je pesem, oziroma objava pesmi provokacija, s katero se je hotelo uničiti nadaljnje delo Tribune, se je nenadoma pojavil Močnik in poskušal preprečiti del redakcije, da se pesem lahko „hermenevtično“ brani in da naj redakcija na objavi pesmi vztraja, ter da je tožilec nepristojen za prepoved razpečevanja Tribune. Redakcija tem dobro znanim metodam ni nasedla, zaradi česar imajo študentje še vedno svoj samostojen časopis.

Vse to so konkretnosti, čeprav umazane konkret-
nosti, ki so jih gospodje za vsako ceno hoteli od nas.
Potem seveda ni več dvomiti, katere sile in kateri
"transferji" delujejo v ljubljanski psihoanalitični šoli
ali "stvari". Dvom ostaja samo še v tem, ali so te sile in
ti "transferji" v substancialnem odnosu do Lacanove
teorije same, ali pa so posredovane oziroma posre-
dovani z "nečim realnim, ki samo prav lahko ostane
nedoločeno". Upajmo, da smo ga vsaj malo "določili".
Ob tem se nagibamo k temu, da se zgoraj omenjeni
dvom razvezuje v obojem.

„mlajši“ marksisti

O organizaciji znanstveno raziskovalnega dela

Uporabil bom pravico predsednika in povedal nekaj besed o sedanjem razvoju našega znanstveno raziskovalnega dela, posebno tistega, ki zadeva gospodarstvo. Ko z gospodarskega stališča govorimo o tem delu, ne moremo ne da bi na splošno razpravljali o razvoju znanstveno raziskovalnega dela, ker je to dvojno neločljivo povezano.

V naši državi je bilo za znanstveno raziskovalno delo značilno, da se je do sedaj razvijalo stihijno. To delo je bilo stihijno tako v znanstveno raziskovalnih enotah, inštitutih, postajah v gospodarstvu in tudi na akademijah, univerzah itd. Za to stihijo je bilo značilno tole:

Birokratski sistem v gospodarstvu, ki ga sedaj ukinjamo, je zahteval, da je sleherna birokratska ustanova hotela ustanoviti svoj inštitut. Bile so težnje, da bi ustanavljali inštitute tako kot rastejo gobe po dežju in ustanovili smo vrsto inštitutov. Lahko rečem, da je več kot polovica inštitutov, ustanovljenih po tej birokratski poti bila med seboj v stalni konkurenčni borbi. Po svoji vsebini to niso bili inštituti, niso imeli dovolj znanstvenih sodelavcev, manjkala jim je oprema, trdil bi celo, da niso imeli zadostno izdelanih stališč o znanstveno-raziskovalnem delu, da bi ga lahko tako imenovali. Tako je bilo v teh birokratskih ustanovah. Po drugi strani so bile naše tradicionalne ustanove (univerze, akademije itd.) deležne velike pozornosti z vrha, čeprav so bile materialne možnosti majhne.

V primerjavi s predvojnimi stanjem so se te ustanove razvile, dobile so nekaj opreme, nismo pa imeli načrta, ki je bil izdelan na podlagi obstoječih možnosti. Toda do sedaj še nimamo nobenega načrta, ki bi upošteval vse obstoječe možnosti. Brez dvoma, da smo v tem šli ponekod predaleč. V zvezi s tem je treba poudariti posebej tole: v inštitutih tehničnih in naravoslovnih ved nikakor nimamo toliko sposobnih ljudi, kakor jih zahteva pospešena industrializacija. Tu je protislovje, ki ga moramo odpraviti; če bi gledali z gospodarskega stališča in bi strokovnjake usmerili v tiste tovarne, kjer jih primanjkuje, bi zanemarili razvoj znanosti, industrija pa bi se ustavila, ker se ne bi mogla razvijati iz svojih moči.

Razvijati moramo znanost, da bo napredovala naša domovina. Če bi pa strokovnjake usmerili v znanost, bi se zgodilo, da bi vrsta tovarn ostala brez inženirjev. Mislim, da ni treba naštevati števil, imamo pa tu opraviti z globokim načelnim vprašanjem in po besedah tovariša Stankovića ga moramo reševati celotno.

Naš gospodarski sistem bo omogočil dodatna sredstva. Naša znanost se bo tem bolj razvijala, kolikor več bo svobode in kolikor manj bo monopolizma. Sami veste, da pomeni en sam inštitut monopol. Naše prvo načelo naj bi bilo — nobenega monopolizma in svoboden razvoj znanosti. Toda dogovoriti se moramo, kam bomo vlagali državna sredstva, ki so nam na razpolago. Moramo jih racionalno porabiti. Če pa se kak inštitut lahko razvija z lastnimi sredstvi, naj se. S tem je povezano tudi drugo načelno vprašanje. Znanosti ne moremo voditi centralistično. Centralistično vodenje slabi pobudo; to vsi vsemo iz gospodarstva in zato bomo čimprej začeli po novem. Razumno moramo usklajevati in spodbujati in ne smemo nastopati kot togo centralno telo, temveč mora nekdo dajati pobudo. Tudi gospodarstvo bo v novem sistemu dajalo pobudo, ker bo imelo sredstva za to. Ne bi se povsem strinjal s stališči tovariša predsednika (srbske akademije znanosti) Aleksandra Belića, češ, da znanost ne more poslovati kot gospodarska organizacija, ker bi se morale v tem primeru znanstvene raziskave omejiti na izvedenska poročila. Država mora financirati doberšen del znanstvenih raziskav. To velja posebno za dolgoročne raziskave; če hočemo, da se znanost razvija, moramo zagotoviti dokaj velike vsote.

Menim, da morajo navezovati stike s trenutnimi problemi gospodarstva tudi tiste ustanove, ki se ukvarjajo z dolgoročnimi znanstvenimi raziskavami ne glede na trenutne gospodarske težave. Toliko poznam naravoslovje, da lahko trdim, da je znanosti potreben stik s trenutnimi problemi gospodarstva; zato mislim, da moramo tudi tovrstne znanstveno raziskovalne ustanove strokovno ocenjevati z gospodarskega vidika. Pri tem pa gospodarski interesi ne smejo iti predaleč in ogroziti ali zavirati dolgoročne znanstvene raziskave.

Zaradi omejenih proračunskih sredstev bodo imeli inštituti vedno finančne težave; če pa bodo zaslužili dodatne zneske, bo to koristilo gospodarstvu in znanstveno raziskovalnemu delu. Zato bi načelno predlagal kombinacijo državnega proračuna in gospodarskega računa, ker bi se sicer stvari razvijale v eno ali drugo skrajnost.

Kakšen naj bi bil odnos med tema viroma, je vprašanje vsakega posameznega inštituta, oziroma prakse, ki naj pokaže najboljšo kombinacijo obeh.

Tretje načelno vprašanje zadeva inštitute akademij znanosti. Popolnoma se strinjam s tovariši iz akademij, ki poudarjajo resnost tega vprašanja. Mislim, da tu ni kaj opomniti. Menim, da so nam ti inštituti, v kolikor smo jim dali sredstva, do danes zelo koristili gospodarstvu, mnogo bolj kot vsi birokratski inštituti, ki smo jih ustanovili pri posameznih direktorijah ali pri industrijskih podjetjih.

Mislim, da ne smemo razpustiti teh inštitutov, saj tudi nimam občutka, da je tu sploh kdo govoril o tem in mislil na to. Kar je predlagala komisija, ki je obiskala te ustanove, je njena stvar. Ti predlogi niso uradna stališča, ki bi jih morali vsiliti, temveč je to le snov za razpravo.

Glede inštitutov akademij se postavljata dve vprašanji, ki ju moramo rešiti:

1. Odnos inštitutov akademij in gospodarstva v bodočem sistemu. Tega ne bo težko rešiti. Na eni strani bo akademija na zahteve gospodarstva reševala nekatere probleme, zato bo v interesu gospodarstva dajati akademiji dolgoročno podporo.

2. Razčistiti moramo odnos med inštituti akademij in vzgojnimi delom na univerzi. Inštitutov imamo hkrati veliko in premalo. Na univerzi jih je malo. Vzpostaviti moramo nekakšno sodelovanje, da bodo nekateri inštituti akademij prispevali k vzgoji študentov. To vprašanje moramo rešiti pozitivno.

Če bi vprašanje inštitutov akademij ločili od vprašanja visokošolske izobrazbe, to bi bila druga skrajnost. Inštituti akademij so nam zelo potrebni, saj brez njih ni zanesljivega razvoja znanosti. Pustiti pa inštitute akademij, da bi bili samo inštituti, bi bila smešna skrajnost, skrajnost, ki bi odvedla znanost daleč od naše stvarnosti. V praksi moramo najti takšno rešitev, da bodo inštituti akademij delno in ustrezno služili tudi univerzi. Danes ne

moremo imeti podobnih inštitutov na akademiji in na univerzi, ko nam izkušnje pedagoške znanosti kažejo, da je celo v mislih nemogoče ločiti napredek znanosti in delo novih kadrov od znanstvenega dela in vzgoje študentov. To lahko potrjuje sami profesorji. Najpomembnejše vprašanje so pri tem kadri, toda nemogoče je ločeno obravnavati ta vprašanja. Načelno sem proti temu, da bi se dokončno odločili, ker se morajo ta vprašanja reševati v ustanovah, ki jih zadevajo in po potrebah, ki se kažejo.

Sedaj pa nekaj besed o inštitutih v gospodarstvu. Do sedaj smo ukinjali birokratske inštitute, ki so se porajali kot gobe po dežju. Postavljali smo temelje njihove samostojnosti in njihovega sodelovanja z gospodarstvom in to tako, da si gospodarstvo ne bi lastilo pravic do znanosti, da bi se ravnalo po načelu daj-dam in delno pokrivalo proračune teh inštitutov. Naše tovarne in gospodarska združenja morajo imeti tudi svoje laboratorije in svoje inštitute, če to zahtevajo njihove potrebe. Današnje tovarne ne morejo delati brez svojih laboratorijev, sicer bi proizvajale le zastarele izdelke. Večina tovarn, ki jih bomo zgradili v naslednjih dveh letih, bo imela najodobnejše proizvodne postopke in najodobnejšo opremo. Brez laboratorijev take tovarne ne bodo mogle delati. Razen tega bi moralo gospodarstvo samo, neodvisno od univerz in akademij, opravljati dolgoročne raziskave. Prav s tem ko bodo inštituti naših tovarn raziskovali dolgoročne praktične probleme, bomo istočasno omogočili znanosti, univerzi in inštitutom akademij, da se bodo ukvarjali z zapletenimi vprašanji, ki so manj povezana z neposredno prakso. To sem hotel na kratko povedati, ker se zdi, da ni bilo jasno naše stališče.

Osnovno vprašanje je, kako zagotoviti, da ob takem pomanjkanju strokovnjakov dobijo zadostno število kadrov tovarne, ki začnejo obratovati naslednje leto in leta 1953. Pri tem ne mislim na popolnoma zadostno število strokovnjakov, temveč na tisto minimalno, ki je potrebno za obratovanje, in to ne samo v obratih, temveč tudi v laboratorijih in zavodih.

Ne mislimo, da bi do tega števila strokovnjakov morali priti z ukinitvijo posameznih akademijskih ali univerzitetnih inštitutov. Ta pot bi bila popolnoma zgrešena. Mislimo, da so vsi ti inštituti dosežki naše izgradnje. To je še vse nezadostno, toda temelji so že in zato mislimo, da ne smemo zapreti nobenega inštituta. Če pa se pokaže, da potrebujejo nekatere tovarne strokovnjake, jih bomo morali odstopiti gospodarstvu.

Drugo: Vsi do sedaj ustanovljeni univerzitetni in akademijski inštituti so dosežek naše graditve. Kakršnikoli ostri in grobi organizacijski ukrepi niso potrebni. Z dnevnega reda črtajmo reorganizacijo teh inštitutov. Ne pride v poštev prenos akademijskih inštitutov na univerzo ali univerzitetnih inštitutov na akademijo. Še manj pride v poštev, da bi državna uprava prevzela inštitute. To je morda ostalo v glavah nekaterih birokratov. Nasprotno, država odstopa svoje inštitute gospodarstvu in akademijam. Če bo potrebna kaka preureditev, se bo ta opravila v okviru republiških svetov za znanost in kulturo. O tem bo natančneje poročal tovariš Čolaković.

Tretje: Načelno se zavzemamo, da bo redno vzdrževanje univerzitetnih in akademijskih inštitutov vnešeno v državni proračun. Toda univerzitetni inštituti lahko dobivajo in morajo poleg rednega vzdrževanja pridobivati sredstva na podlagi gospodarskega računa. Tako bi koristili gospodarstvu, sami pa bi dobili gnotna sredstva za svoj razvoj. Kako naj se to uresniči?

Nadalje, vsi akademijski in univerzitetni inštituti ostajajo popolnoma samostojni. Gospodarstvu ni treba predpisovati načina dela inštitutov, saj bo plačalo za tisto, kar bodo zanj storili inštituti. Inštituti so samostojni, toda naše univerze ne smejo biti gimnazije. Gospodarstvo ne potrebuje inženirjev, ki so se naučili samo tehničnih standardov in se ne znajo sami znanstveno izpopolnjevati. Danes nismo zadovoljni niti s tehniko, ki so v znanstveno raziskovalnem pogledu precej napredovali. Če celo od tehnikov zahtevamo, da so ustvarjalci, to lahko še bolj zahtevamo od inženirjev. Trdno smo prepričani, da se morajo naše univerze in visoke šole ukvarjati tudi z znanstveno raziskovalnim delom, pri tem pa mislim, da moramo ponovno združiti te ustanove. Ravno tako zagovarjamo stališče, da morajo akademije s svojimi inštituti vzgajati nove znanstvenike in prispevati k uresničitvi tesnega sodelovanja akademij in univerze. Kako in do katere meje naj bi to storili, morajo preučiti naši republiški odbori, v katerih ste tudi vi. Predpostavljam, da bodo akademijski inštituti usmerjeni predvsem na kompleksne dolgoročne raziskave. Seveda v njihovih laboratorijih študentje ne bodo vadili, toda ti inštituti lahko pomagajo pri znanstveno raziskovalnem delu diplomantov. Razen tega so tudi inštituti, ki bi del svojih prostorov lahko dajali na razpolago za zapletene vaje, včasih prikazovali v njih znanstvene poskuse, itd. Kako opravljati takšno delo — to je odvisno od stroke in okoliščin. Toda načelno mora to biti takšna vrsta tesnega sodelovanja. Brez tega bi naše univerze postale gimnazije in akademije bi postale neživljenjske. Torej ne gre za spreminjanje akademijskih inštitutov v univerzitetne, temveč za uresničitev sodelovanja oziroma njihovega znanstvenega ustvarjanja, kar bo koristilo znanosti in študentom. Brez tega sodelovanja ni napredka.

Prakticizem je ravno tako neprimeren kot čista znanost. Nagibi so včasih različni, toda rezultati so isti. Jaz čiste znanosti ne bi ločeval od uporabne. Je znanost, ki mora biti nekoliko ločena od gospodarskega življenja; je tudi znanost, ki je zasnovana predvsem na gospodarski problematiki. Včasih kompleksna znanost naleti pri teoretičnem raziskovanju na praktične rezultate. V zvezi s tem bi predlagali, da naše profesorje in akademike honorarno pritegnemo v gospodarstvo tam, kjer nam to dopuščajo prometne zveze. To moramo organizirati brez modelov in pritiskov tako, da bi ti strokovnjaki delali toliko, kolikor jim dopušča čas. Ne gre za to, da bi postali obratni inženirji, ampak gre za njihovo pomoč gospodarstvu. To je racionalno izkoriščanje človeka, ki je sposoben znanstveno delati in hkrati neposredno koristiti. Tovarne bodo zagotovile prevoz, ker je to v njihovem interesu. Svetoval bi, da sprejmemo to rešitev, ker nam bo v tem težkem obdobju pomagala.

Mislim tudi, da je treba čim več publicirati in spodbujati medsebojno znanstveno kritiko, ker to prispeva k sodelovanju, medsebojnemu spoznavanju in podružabljanju znanosti.

Popolnoma so upravičene pripombe tovarišev iz kmetijstva in gozdarstva, da moramo posvetiti še večjo pozornost znanstveno raziskovalnemu delu na njihovih področjih. Kmetijstvo in gozdarstvo nista doživela popolne preobrazbe, kakor se je to že zgodilo v industriji. Še vedno obstaja vrsta birokratskih oblik v

organizaciji inštitutov in izvajanju te preobrazbe. Moramo se izogniti tistim napakam, ki smo jih storili v industriji. Tovariši iz kmetijstva in gozdarstva upravičeno zahtevajo večjo pomoč od tiste, ki smo jim jo do sedaj nudili. Nekateri ljudje na vzhodu in zahodu se motijo, kadar mislijo, da v kmetijstvu odstopamo od socialističnih ciljev. Sedanji ukrepi, ki jih bomo morali še bolj zaostri čez dva, tri mesece, ko bodo močno padle cene kmetijskih pridelkov, so usmerjeni v ustanavljanje velikih socialističnih kmetijskih posestev. Ne bomo ubrali ruske poti kolektivizacije, ker je groba in ne vodi k socialističnemu velposvestu, temveč k primitivnim družbenim odnosom. Ubrali bomo našo, jugoslovansko pot ustvarjanja večjih socialističnih kmetijskih posestev. Uspehov le-teh pa si ne moremo zamisliti brez znanstvenega napredka v kmetijstvu. Naše kmetijstvo se danes bori z dvema težavama — nizko produktivnostjo dela in tehnično zaostalostjo. Te naše poti nismo načrtovali samo za oddaljeno bodočnost, temveč je že pred nami in si je ne moremo zamisljati brez razvitega znanstveno raziskovalnega dela.

Sedaj bi govoril še o nekaterih zadevah, ki so bile omenjene v razpravi, s katerimi pa se ne strinjam. Tovariša Babić je omenila demokratizacijo inštitutov. Igranja ne bi priporočal. Ena stvar je demokratizacija gospodarstva prek delavskih svetov, ki upravljajo tovarne; toda primer delavskih svetov se ne more mehanično prenašati na druga področja. Pri nas so bile tovrstne težnje, na primer v gimnazijah, gledališčih, itd., toda pokazalo se je, da to niso tovarne. Ne mislim, da je v inštitutih treba zadržati stare odnose. Inštituti potrebujejo določeno demokratizacijo, vendar v obliki posvetovanj znotraj inštitutov in razvijanja pravilne socialistične, odprte in stvarne kritike. Odgovornost v inštitutih morajo nositi predvsem predstojniki kot organizatorji celotnega znanstveno raziskovalnega dela. Če bi na inštitute mehanično prenesli izkušnje delavskih svetov, bi lahko poslali vanje tudi pomožne delavce.

Čeprav smo bili soglasni, da so osnovno vprašanje kadri in da ne gre za odpravljanje inštitutov, temveč za pošiljanje kadrov v gospodarske laboratorije in inštitute, menim, da moramo poudariti, da to ne bo šlo lahko. Ne bi želel, da bi tovariši dobili tak vtis. Sporazumeli smo se o načelnih vprašanjih, vendar te kadre moramo poslati, ker tovarne že obratujejo. Ne bi bilo pravilno in pošteno od nas, če bi se udeleženci tega posvetovanja razšli z občutkom, da ne bo nobenih žrtv. Žrtve bodo in nekatere kadre ne bomo mogli obdržati. Morali bodo v gospodarstvo. Te kadre je treba razporediti tako, da bodo koristili celoti, tako gospodarstvu kakor znanosti. Profesor Vidmar je pravilno ugotovil, da se v naše inštitute še vedno zatekajo razni birokrati in diplomati, ki nočejo iti na teren. Morali bomo razhajkati taka zatočišča.

To bi bile splošne ugotovitve, ki sem jih povzel iz razprave. Ta je bila v celoti uspešna, ker smo razpravljali svobodno in v resnično akademskem vzdušju. Kar zadeva evidenco, mislim, da so bile pripombe prof. Hadžija na mestu. Razen akademskih publikacij in tradicionalnih poročil moramo prirejati še več posvetovanj.

Ko se borimo zoper birokratsko pojmovanje, da je znanost splošna družbena zadeva, ko se borimo proti misli, da lahko birokracija podružbi znanost, pomeni borba za ustvarjalno vzpodbudo znanstveno raziskovalnega dela družbeno povezovanje. Industrija in znanost sta temelja socializma. Kakor se ustvarjalna vzpodbuda posameznika ne moremo postaviti zoper socialistični kolektiv, tako tudi znanost ne more kljubovati družbi kot celoti.

Zato, tovariši, moramo sprejeti predlog, da je treba prirediti več konferenc in posvetovanj, ne samo v načelnih vprašanjih, temveč tudi o konkretnih strokovnih vprašanjih. Tudi o tem ne bi dajal nobenih navodil.

Če mi dovolite, bi strnil tisto, o čemer smo se strinjali in kar bi morala obdelati komisija. Prosim vas, da k vsaki točki poveste, ali se z njo strinjate.

1. Temeljna naloga komisije je racionalna razdelitev kadrov med znanostjo in gospodarstvom glede na sedanji položaj. Ponovno poudarjam, da tu ne gre za odpravljanje inštitutov, temveč za usmerjanje tistih kadrov, ki jih nujno potrebuje gospodarstvo ter za ustrezno razporeditev bodoče generacije.

Država in industrija bosta poleg financiranja izvedenskih poročil finančno podpirali tiste inštitute, ki jih imamo za posebno pomembne.

2. Doseči moramo čim boljše sodelovanje univerzitetnih in akademijskih inštitutov pri vzgoji bodočih znanstvenikov in v razvoju znanstvenega dela na univerzi in njenih ustanovah.

3. Vladi priporočamo, da v proračunu sveta za industrijo v prihodnjem letu določi čim večja sredstva v ta namen, tako da bi se svet v imenu in v interesu industrije povezal z inštituti. Isto mora veljati za kmetijstvo in gozdarstvo.

4. Inštituti se morajo redno vzdrževati iz državnega proračuna, toda hkrati se morajo povezovati z gospodarstvom po gospodarskem računu, to je s plačevanjem strokovnih mnenj in finančno podporo industrijskih svetov.

5. Sprejmemo vsi, znanstveniki, akademiki in univerzitetni profesorji vse večje inštitute, ki jih bomo ustanovili v gospodarstvu, za svoje. O tem je govoril tovariš Tempo. V istem duhu si moramo prizadevati, da se to sodelovanje zares uresniči, v prid Jugoslavije in njenega razvoja.

6. Glede na nezadostno pripravljenost te konference — na njej ni bil navzoč zastopnik sveta za narodno zdravje in socialno politiko — moramo poudariti, kot je rekel prof. Štampar, izreden pomen inštituta za higieno dela, ki je pomemben ne samo za splošno ljudsko zdravje, temveč tudi za gospodarstvo.

In na koncu še pogled naprej. V gospodarstvu nas čaka še eno težko leto, ki bo potekalo v znamenju gospodarskega utrjevanja, zmanjšanju administrativnih posegov in upadanju cen. V celoti bomo manj vlagali v gradnjo, toda osredotočili bomo delovno silo in material na nekaj ključnih gradenj. Celotni znesek vlaganj bomo zmanjšali s 23 milijard v letu 1951 na 19 milijard 1952. Vendar zaradi osredotočenja ne bo lahko doseči tega zneska. Nikar ne imejte iluzij. V prihodnjem letu ne boste dobili velikih finančnih podpor. Če bomo v letu 1952 izpolnili vse naloge, bo v letu 1953 laže; tedaj bo tudi znanost imela več možnosti.

ZNANOST IN TEHNOLOGIJA V NOvem SOCIALNO

EKONOMSKEM KONTEKSTU

Znanost kot produktivna sila kapitala neprestano revolucionira produkcijski proces in hkrati s tem tudi sam njen razvoj postaja plen spremenjenih družbenih odnosov. Revolucionarne spremembe v produkcijskem procesu, ki so neposredna posledica tehnološke revolucije, se odražajo predvsem v dveh temeljnih vprašanjih našega časa:

- vprašanje energije oz. energijska kriza,
- vprašanje popolne avtomatizacije produkcijskega procesa oz. vprašanje informacijske tehnologije.

Obe 'krizi' sugerirata popolno in globalno prenovu družbeno ekonomskih odnosov v svetu.

Položaj znanosti v teh hitro se spreminjajočih družbenih razmerah se vzpostavlja predvsem skozi razreševanje dveh vprašanj:

- vprašanja smotrnosti znanstveno tehnološkega razvoja,
- vprašanja financiranja raziskav in globalne znanstveno tehnološke politike.

Študija komiteja za znanstveno tehnološko politiko dežel članic OECD nam v precejšnji meri razgalja konstelacijo protislovij, ki se porajajo okrog znanstveno tehnološkega napredka.

Študijo bomo objavili v treh delih. Tabele zaradi tehničnih vzrokov ne bodo sledile referencam v tekstu, pač pa naj jih pazljivi bralec po objavi zadnjega nadaljevanja sam postavi na pravo mesto.

UREDNIŠTVO ZA NARAVOSLOVJE

Prvo nadaljevanje

OECD

Comite de la politique scientifique et technologique

Pariz, 11. september 1979

ZNANOST IN TEHNOLOGIJA V NOvem SOCIALNO EKONOMSKEM KONTEKSTU

Sestavila: mednarodna skupina industrijskih in univerzitetnih ekspertov

dr. Bernard Delapalme (predsednik)

prof. A. Carciolo di Forino

prof. Umberto Colombo

prof. Christopher Freeman

dr. Herbert Fuxfeld

prof. Robert Gilpin

prof. Claude Gmison

prof. Albert O. Hirschman

prof. Helmar Krupp

dr. Goesta Lagermalm

prof. Richard Nelson

Keith Pavitt

prof. Gert W. Rathenau

prof. Nathan Rosenberg

prof. Emma Rothchild

UVOD

Spremembe v sedemdesetih letih so visokorazvite družbe presenetile in jih v marsičem razkrinkale. Po dvajsetih letih izjemnega napredka in ekonomske rasti, ki jima botrujejo napori znanstveno tehnične revolucije, so se začeli kazati znaki strukturalnih nesozmerij, ki so z ukrepi dežel OPEC in podražitvijo nafte ter tako celotne sfere energije močno relativizirali dotedanje razvojne politike. Spremenil se je tudi odnos do znanosti, tiste, ki je kot produkcijska sila kapitala postala nenadomestljiva za hitro in učinkovito rast, to pa je le še povečalo zaskrbljenost strokovnjakov, ki se ukvarjajo z razvojno politiko.

Namen te analize je raziskati vlogo znanstveno tehnološke politike v funkciji sedanjih in prihodnjih pogojev rasti v deželah članicah OECD. Predvsem gre za odgovor na vprašanje, v kakšnih pogojih in v kakšni meri tehnične spremembe konstituira grožnjo za kapacitete dežel članic, da bi dosegle povečan nivo zaposlenosti, računajoč, da bi ob tem obdržale znaten nivo produktivnosti, ki ga je moč pričakovati od tehničnega napredka, natančneje, od „elektronske revolucije“ v tovarniškem sektorju in v sektorju uslug.

Velik del aktualnih problemov ima korenine v spremembah ekonomij OECD pred petrolejsko krizo 1973. Vendar so današnji problemi specifični in globlje strukturirani kot tisti iz petdesetih ali šestdesetih let.

Poglavitne implikacije te analize so predvsem v tem:

- učinkovite politike regulacije povpraševanja ne morejo zado- stovati za rešitev aktualnih težav,
- tehnična inovacija, daleč od tega, da bi bila obrobni problem, je nasprotno — odločilna za rešitev teh problemov
- tehnični napredek ne more veljati za pridobljenega: njegov ritem je jasno zadrževan in njegova orientacija dela napake v tistih domenah, kjer bi moral biti vitalnega pomena.

Priredil: Boštjan Dežman

1. SPREMENJENI SVET

Sedemdeseta leta so se v marsičem razlikovala od ostalih po- vojnih desetletij. Spremembe, ki so novost zadnjih desetih let, tvo- rijo nov kontekst in so startna osnova za razvoj dežel članic OECD v osemdesetih letih. Gre predvsem za štiri skupine vzajemnih sprememb:

- i) sočasen obstoj inflacije in brezposelnosti,
- ii) prerazporeditev svetovne ekonomske in industrijske moči,
- iii) revolucija v energiji in njene posledice,
- iiii) pojav novih družbenih vrednot in aspiracij.

Zmotno bi bilo misliti, da so te spremembe posledica zgolj ener- getskega šoka leta 1973. Mnogi znaki, ki so napovedovali globalne spremembe, so bili opazni že pred tem in so izhajali iz struktural- nih nesozmerij v ekonomijah dežel članic OECD. Že leta 1971 so ZDA uvedle dodatne uvozne takse in diskvalificirale konverti- bilnost dolarja; to potezo označujemo kot simbol konca poveljnih mednarodnih ekonomskih odnosov in dejansko pomeni ukinitve sporazuma iz Bretton Woodsa 1944. Hkrati so ZDA s tem sprožile izzivalen proces, v katerem naj bi visokorazvite dežele skupno re- konstruirale mednarodne ekonomske mehanizme v skladu s spre- membami v politiki, ekonomiji in družbi, ki so se pojavile tako na notranjem kot na zunanem področju.

Analize, ki so poskušale ovrednotiti te procese sprememb, se razhajajo v odgovoru na vprašanje, ali gre za pojave konjunkturnega ali strukturalnega značaja. Zagovorniki konjunkturnega pristopa menijo, da gre za posledice, povzročene s šoki, od zunaj, ter da je rešitev tako nastalih težav mogoče doseči z ortodoksnimi eko- nomskimi ukrepi, ki ne zahtevajo bistveno nove orientacije v eko- nomski politiki. Nasproti njim so si strukturalisti edini v mnenju, da gre za temeljne spremembe, ki so posledica dolgoročnih raz- vojnih trendov. Tako eni poudarjajo spremembe v okvirih svetovne ekonomije, ki se izražajo v novi razporeditvi ekonomske moči: ZDA so se dale ujeti Evropi in Japonski, v tretjem svetu pa so se mnoge dežele hitro industrializirale. Spet drugi poudarjajo dolgo- ročnost energetskih sprememb. Hkrati strukturalisti opozarjajo na pomembne premike znotraj nacionalnih ekonomij dežel članic

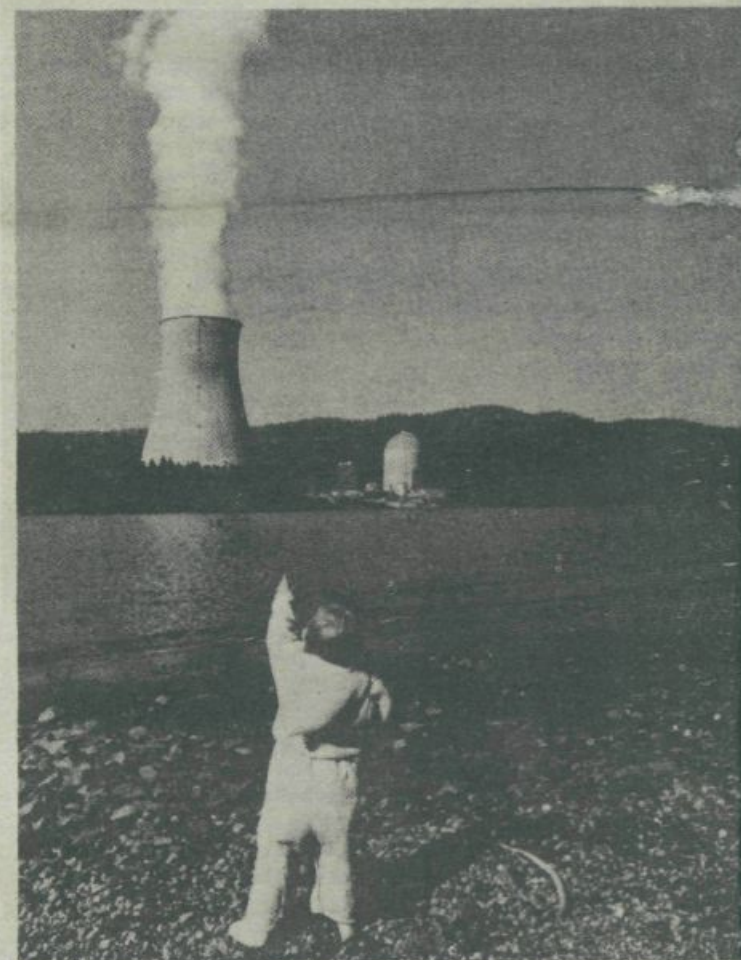
OECD, saj npr. v ZDA, Veliki Britaniji, na Švedskem ugotavljajo tendence počasnejše rasti produktivnosti. Seveda so spremembe različno vplivale na posamezne sektorje ekonomije, tako da so eni veliko bolj prizadeti kot drugi.

Razlike med strukturalisti in konjunkturisti pa le niso takšne, da ne bi mogli najti skupnih stališč. Oboji se npr. strinjajo, da bo v prihodnje ekonomska rast počasnejša kot doslej. Resno grožnjo za obujanje rasti in redukcijo brezposelnosti vidijo vsi v nizki ravni investiranja, negotovost pa še povečujejo cene nafte in surovin ter kratkoročna narava raziskovalnih programov z majhnim rizikom.

1.1. Sočasen obstoj inflacije in brezposelnosti

Tradicionalni ciklusi variranja cen in ekonomske fluktuacije so izginili že pred dvigom cen energije. Trmasto dvignjen nivo inflacije je postal ena od karakteristik ekonomij večine dežel članic OECD.

Se posebej po letu 1975 se je pojavila močna brezposelnost, katere nivo ni primerljiv z nobenim po 2. svetovni vojni. Hkrati se je povečal pritisk sindikatov in drugih interesnih skupin na pove- čanje plač, dvig cen, kar je okrepilo inflacijske tenzije. Tako na- stala negotovost je negativno vplivala na ostale dele ekonomskega sistema, npr. na vlaganja, rast, produktivnost. Zmanjšale so se tudi naložbe v znanstveno raziskovanje, hkrati pa so ekonomske težave omejele zaposlovanje znanstvenega osebja ter zmanjšale mobilnost tehnike znotraj sistema raziskovanja.

1.2. Nova razporeditev ekonomske in industrijske moči

Kljub temu, da so ZDA še vedno najmočnejša ekonomska sila, pa mnogokaj kaže, da sta se ji Japonska in Evropa približali kot še nikoli. Poleg tega so v ZDA še vedno evidentni nekateri pomembni bolezenski znaki, posebej negativna plačilna bilanca, brezposelnost in protekcionizem. Spremenil se je svetovni monetarni sistem, na svetovnem trgu pa so se pomembno uveljavile dežele v razvoju. Zdi se, da je v takih razmerah, za visokorazvite dežele v svetovni konkurenci in soodvisnosti, najpomembnejša njihova intelektualna premoč.

Ob tem je med deželami članicami OECD pričakovati okreple- no konkurenco za osvojitve novih trgov, v kar jih silijo negativne trgovinske in plačilne bilance. Hkrati prosti trg vse bolj prepušča svojo iniciativo meddržavnim odnosom, predvsem v sektorju visoke tehnologije, kjer se konkurenca najbolj intenzivira.

1.3. Seveda pa je energetska kriza močno vplivala na padanje stopnje gospodarske rasti. Dvig cen nafte je vplival predvsem na inflacijo, najpomembnejše posledice pa bomo čutili šele čez več desetletij. Energetska revolucija je pokazala nov imperativ in- dustrijskega prestrukturiranja, ki danes že poteka. V tem prehod- nem obdobju, v času adaptacije, bo ekonomska rast gotovo za- ostajala. Prvi možni odgovor na energetske izzive je seveda varče- vanje z energijo, predelovanje odpadkov in iskanje novih energetskih virov. Ob tem pa je treba razvijati sektorje, ki lahko pomagajo umiriti in izenačiti plačilne bilance. S temi nalogami so postale vezi med industrijo, ekonomsko politiko in znanostjo teh- nologijo tako tesne, da je učinkovito koordiniranje med temi faktorji postalo vitalnega pomena, če hočemo doseči optimalno adaptacijo ali celo transformacijo.

1.4. Nihče ne more biti več indiferenten do novih vrednot in družbenih aspiracij, ki se izražajo na različne načine, pa tudi preko rastočega pomena terciarnega ekonomskega sektorja. Ravno ta sektor je namreč najbolj določal zaposlovanje v sedemdesetih letih,

še posebej izrazito v ZDA. Porasla je veljava in pomen različnih socialnih služb in uslug (medicina, lokalne skupnosti, državna administracija).

Pomembno novost predstavljajo tudi vrednote, ki se vežejo na industrijo in znanstveno tehnološko politiko. Nekatere dobrine, kot so voda, zrak in okolje, so postale bistvenega pomena, to pa dokazuje naraščajoča moč ekoloških in antipolucijskih gibanj. Ti izražajo rastoče povpraševanje po novih načinih in poteh, ki jim mora znanstveno tehnološka politika nameniti še posebno pozornost.

Kot posledica teh dveh tendenc se je v ekonomijah dežel članic OECD močno povečala vloga države. Državne institucije povečujejo svoj vpliv tako preko sektorja javnih uslug kot preko zakonodaje o pogojih delovanja ekonomskih podjetij ter preko sistema subvencioniranja.

Tretja tendenca se kaže v spremenjenem odnosu do dela in delovnih pogojev. Vse več je ljudi, ki se ukvarjajo z izboljšanjem delovnih pogojev, proučevanjem prostega časa; čedalje glasnejše so zahteve po spremembi delovnega urnika v smislu skrajšanja delovnega časa in podaljšanja dopustov; čedalje več sredstev je namenjenih proučevanju ti. „kvalitete življenja“. Dejstvo, da je čedalje manj ljudi zaposlenih v dejavnostih, ki zadovoljujejo osnovne človekove potrebe, in da raste zaposlovanje v novih panogah, je postalo značilnost visoko razvitih industrijskih družb.

Dvig teh aspiracij in vrednot je spremljal kritičnejše pojmovanje vpliva in dosežkov znanosti in tehnike, ki je v ekstremnih primerih vodilo celo do oblikovanja protiznanstvenih in protitehnoloških ideologij. Zdi se, da so dokončno minili časi „tehnološkega laissez faire“, ki so prevečali povojno obdobje. Kot posledica takih pojmovanj je prišlo do ustanavljanja posebnih institucij nadzora, ki naj bi omogočile vpliv in participacijo javnosti pri odločanju v zvezi z znanostjo in tehniko.

Pomembno se zdi omeniti, da se je ob degradaciji „etike dela“ in kolektivne odgovornosti izrazila omejena učinkovitost političnih sistemov, ki so zaradi pogostih vladnih kriz ipd. zmožni sprejemati le kratkoročne odločitve. Konsenz, ki naj bi bil predpostavka odločanja v industrijski družbi, je danes, če sploh obstaja, manj eviden ten kot kdajkoli prej. Potrebno bo torej vzpostaviti nov tip odnosov, še posebej pa je to očitno za znanstveni establishment, kjer bi moral funkcijo igrati triangularni sistem odnosov med raziskovanjem, industrijo ter vlado in veliko javnostjo.

Seveda pa analize ne morejo mimo bolj optimističnih napovedi. Ves povojni razvoj kaže izjemen napredek, posebej kvantitativni (rast BNP...) prišlo pa je tudi do pomembnih kvalitativnih sprememb, ki se izražajo v redefiniciji dela, redukciji delovnega časa, potrebi po decentralizaciji, participaciji in samoupravljanju. Zadnje desetletje nam z gotovostjo dokazuje, da je ekonomska rast nujen, ne pa tudi zadosten pogoj za novo in boljše kvaliteto življenja.

2. TENDENCE V RAZISKOVALNI DEJAVNOSTI IN INOVACIJAH

Rastoče in kontinuirano inoviranje je bilo v povojnih letih, kot tudi prej, eden osnovnih pogojev izboljševanja življenjskega nivoja ter dvigovanja in oblikovanja produktivnosti. Inoviranje se je manifestiralo tako v akumulaciji malih izboljšav kot temeljnih in radikalnih novosti. Ravno v zadnjih letih je odnos med tezo temeljnih raziskav in manj pomembnih inovacij najbolj določal orientacijo in napredek tehnike. Tako so nove tehnologije v kemijski, elektrotehnični in tehnični industriji ter strojegradnji silno vplivale na tehnične spremembe sploh. Enega poglavitnih virov napredka teh tehnologij je predstavljala „profesionalizirana“ znanost, katere laboratoriji so v zadnjem času postali komplementarni in integralni element sistema inoviranja.

2.1. Raziskovalna dejavnost

Podatki po deželah kažejo, da so v šestdesetih letih največji delež BNP za raziskovanje dajale ZDA in Velika Britanija. Vendar je pomembna strukturalna porazdelitev teh izdatkov, ki nam kaže, da je bila večina sredstev namenjena za vojaške, atomske in vesoljske raziskave. Vodilnima ZDA in Veliki Britaniji so se do konca šestdesetih let že približale ZRN, Nizozemska, pa tudi Japonska (Tabela 1).

TABELA 1

Evolucija stroškov za raziskovalno dejavnost v odstotkih od notranjega bruto produkta, v nekaterih deželah OECD glede na naravo cilja (Celota, nacionalna obramba in drugo)

	skupaj	obramba	drugo
ZRN	1,40	1,70	2,10
	0,14	0,21	0,16
	1,26	1,49	1,94
Kanada	1,00	1,20	1,00
	0,09	0,09	0,06
	0,91	1,11	1,14
ZDA	2,90	2,90	2,60
	1,37	1,10	0,80
	1,53	1,80	1,80
Francija	1,60	2,20	1,90
	0,43	0,55	0,33
	1,17	1,65	1,57
Italija	0,60	0,70	0,90
	0,01	0,02	0,02
	0,59	0,68	0,88
Japonska	1,30	1,30	1,60
	0,01	0,02	0,01
	1,29	1,28	1,69
Nizozemska	1,90	2,20	2,00
	0,04(a)	0,03	0,03
	1,96	1,87	1,87
Velika Britanija	2,30	2,30	2,10(a)
	0,79	0,61	0,53
	1,51	1,69	1,57
Švedska	1,30	1,30	1,50
	0,40	0,43	0,23(b)
	0,90	0,87	1,27

Vse tabele vir: OECD

2.1.1. Posebej odlično mesto v raziskovalni dejavnosti zavzema tovarniška industrija, saj ponekod zagotavlja več kot 60 % vseh raziskovalnih aktivnosti. Znatno del industrijskega raziskovanja v nekaterih deželah financira država, predvsem v vesoljstvu, strojogradnji, elektriki in elektroniki (tabela 2). Delež raziskav, ki jih financira privatna industrija, je večji v ZRN in na Japonskem kot pa v ZDA, Franciji ali Veliki Britaniji. V industrijskih družbah opazno raste del sredstev, ki so namenjena dejavnostim, ki so se razvile v zadnjem času, in ki celo spadajo pod raziskovalno dejavnost (statistične službe ipd.)

TABELA 2

Sektorska razporeditev izdatkov tovarniške industrije za raziskovanje, v nekaterih deželah OECD, glede na vir financiranja

	Francija	ZRN	Japonska	Velika Britanija	ZDA
	financiranje	financiranje	financiranje	financiranje	financiranje
Elektrika, elektronika	1967 22,7 23,6 24,6 25,2 25,8 25,9 24,4 23,0 22,5 27,9 24,1 20,0 20,8 24,4	1975 22,0 22,7 23,7 24,0 24,0 24,4 24,0 22,5 20,3 24,5 26,0 20,3 20,6 23,6	1967 27,4 2,2 19,0 23,2 4,3 28,3 22,1 11,0 27,0 21,0 1,1 14,7 21,0 2,8 11,8	1975 28,1 2,0 19,2 23,0 4,3 28,3 22,1 11,0 27,0 21,0 1,1 14,7 21,0 2,8 11,8	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Kemija	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Mehanika, strojogradnja	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Aeronavtika, vesolje	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Drugi materiali, transport	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Bazični metali	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Mehanika, konstrukcije	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Kemija, podvržena industriji	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Druga tovarniška industrija	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1975 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6	1967 2,7 2,4 5,6 12,2 37,1 16,2 10,7 23,0 10,6 14,4 7,6 11,8 17,3 6,4 11,6
Skupaj	1967 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100	1975 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100	1967 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100	1975 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100	1967 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100

a/podjetja, b/država, c/celota

Vloga podjetij se glede na raziskovanje menja od panoge do panoge. Tako so majhna podjetja pomembnejša v tistih panogah, kjer potrebna kritična masa ne prekorači relativno skromnega praga (izdelovanje znanstvenih instrumentov, konstrukcija strojev, nekatere veje elektronike). Specializirani izdelki majhnih podjetij so največkrat namenjeni velikim podjetjem, tako da je ponekod vloga velikih in majhnih komplementarna. Žal pa inovativna majhna podjetja le težko preživijo velike gospodarske krize, kar nam potrjujejo tudi podatki iz ZDA, iz katerih je razvidno, da so bila majhna podjetja v letih 1973 – 1975 močno prizadeta, hkrati pa je prišlo do brutalnega zmanjšanja javnih sredstev za njihovo ustanavljanje.

Razlike v podpiranju in izvajanju raziskovalne dejavnosti so očitne med panogami. V nekaterih deželah predstavlja največji izdelek državno financirano vesoljsko raziskovanje. Več kot tri četrtine raziskav, ki jih financirajo podjetja, je izvedenih v sektorjih električne, elektronske, kemijske in transportne industrije ter strojegradnje (tabela 3). To so hkrati sektorji, ki imajo najvišjo produktivnost, le-ta pa je odvisna še od ekonomske situacije ter strukture trga. Napredek tehnike ima to lastnost, da ne odgovarja avtomatično povpraševanju na prostem trgu.

K trgu so posebej usmerjeni privatniki, zato so tudi rezultati njihovega raziskovanja bolj uporabni v samih podjetjih kot pa v širšem družbenem planu (npr. v javnem prometu). Vendar trg deluje včasih v nasprotju s socialnimi potrebami in ne predstavlja zadovoljivega distributivnega sredstva, še posebej pa ne za raziskovalno dejavnost. Tej imperfektnosti trga so pospešeno parirale vladne politike ter čedalje bolj podpirale raziskovalno dejavnost. Vlade preko financiranja nimajo le direktnega vpliva na raziskovanje, ampak preko zakonodaje tudi pomembno posredno vplivajo.

2.1.1.1. Po 2. svetovni vojni so v podjetjih izdatki za raziskovanje hitro naraščali, oscilacije in upočasnitev rasti pa so bili občutni koncem šestdesetih let. Od 1959 do 1967 so izdatki narasli za dve tretjini, medtem ko v letih 1967–75 beležimo skoraj popolno stagnacijo. Osnovni razlog za tako upočasnitev rasti je v občutnem zmanjšanju velikih javnih stroškov za vesoljske raziskave.

Hkrati je s stališča podjetij raziskovanje poraslo za 25 %. Najpomembnejši napredek je dosegel sektor „drugi materiali za transport“ (tabela 3). Stroški za raziskovanje v podjetjih so v tem obdobju (67–75) narasli povsod, razen v Kanadi, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji. Tak trend je jasen od leta 1973, od takrat naprej pa ni več moč določiti jasnih tendenc, saj je tovrstno financiranje v nekaterih deželah naraslo in v drugih padlo (grafikon 1).

Močno se je spremenil tudi delež raziskovanj podjetij v različnih deželah. Leta 1967 so podjetja v ZDA realizirala 60 % vse raziskovalne dejavnosti, leta 1975 pa le še 45 %. Ravno obraten proces se je različno hitro odvijal na Japonskem, v Franciji in v ZRN, saj se

je njihov delež v celotni raziskovalni dejavnosti OECD povečal od 22 % na 31 %, delež podjetniškega raziskovanja pa od 29 % na 36 % (tabela 4).

Porast vlaganj podjetij v raziskovalno dejavnost je mogoče pripisati zvišanju cen energije ter uvajanju novih predpisov v zvezi s zaščito okolja in varnostjo dela. To je posebej očitno v ZDA, kjer je 10 % vseh raziskav, ki jih financirajo podjetja, namenjenih antipolucijski tehnologiji in novim energetskim virom. Vendar se tovrstno raziskovanje čedalje bolj jasno usmerja h kratkoročnim rešitvam in k redukciji dolgoročnega raziskovanja ter k raziskavam s čim manj rizika. Tako v ZDA „temeljno raziskovanje“ v industriji ni nehalo nazadovati od sredine šestdesetih let dalje, v tem obdobju pa so se stroški za tovrstno dejavnost zmanjšali za okoli 30 %! Enake tendence so opazili tudi v drugih deželah članicah OECD, to pa bi utegnilo imeti resne posledice za ritem tehničnega napredka v osemdesetih letih. Kriteriji za raziskovalno dejavnost so čedalje bolj formalistični, le količinsko zahtevni, in težijo h kratkoročnosti (tabela 6).

Za sedaj še ni jasen značaj sprememb, ki smo jim bili priča v letih 1975–77, ko so se znova pokazali odločnejši pozitivni trendi. Nekateri menijo, da gre za začetek ponovnega vzpona, saj je temeljno raziskovanje v ZDA naraslo kar 6 % letno (tabela 5), kar naj bi izražalo nov duh v ameriških podjetjih.

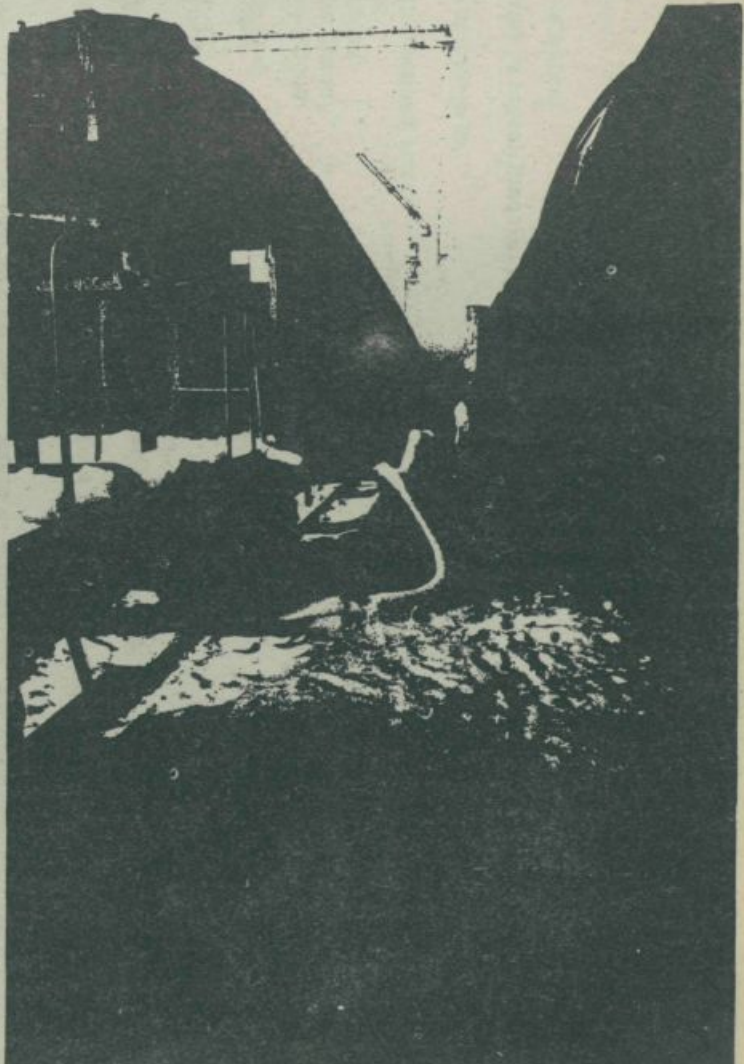
TABELA 3

Evolucija realnih deležev financiranja raziskovanja v podjetjih in celotni izdatki industrije za raziskovanje skupaj za dežele OECD¹⁾ v vsakem sektorju tovarniške industrije (1967 = 100)

	1967	1969	1971	1973	1975
Elektrika/elektronika	izdatki podjetij	100	117,4	131,3	139,0
	skupaj - celota	100	105,2	112,5	118,3
Kemija	izdatki podjetij	100	103,9	120,2	119,1
	skupaj - celota	100	104,3	111,8	115,4
Aeronavtika/vesolje	izdatki podjetij	100	93,5	78,6	73,6
	skupaj - celota	100	90,1	78,9	74,2
Drugi materiali za transport	izdatki podjetij	100	106,3	136,3	160,7
	skupaj - celota	100	105,6	125,2	149,2
Bazični metali	izdatki podjetij	100	88,3	94,8	95,1
	skupaj - celota	100	91,5	94,0	101,6
Mehanika konstrukcije	izdatki podjetij	100	109,5	131,6	140,6
	skupaj - celota	100	103,2	115,4	98,4
Kemija podvržena industriji	izdatki podjetij	100	84,3	113,4	116,5
	skupaj - celota	100	97,0	112,2	117,4
Druga tovarniška industrija	izdatki podjetij	100	69,4	114,9	126,0
	skupaj - celota	100	108,8	113,5	125,7
Skupaj ²⁾	izdatki podjetij	100	103,1	120,1	126,1
	skupaj - celota	100	100,0	104,1	108,8

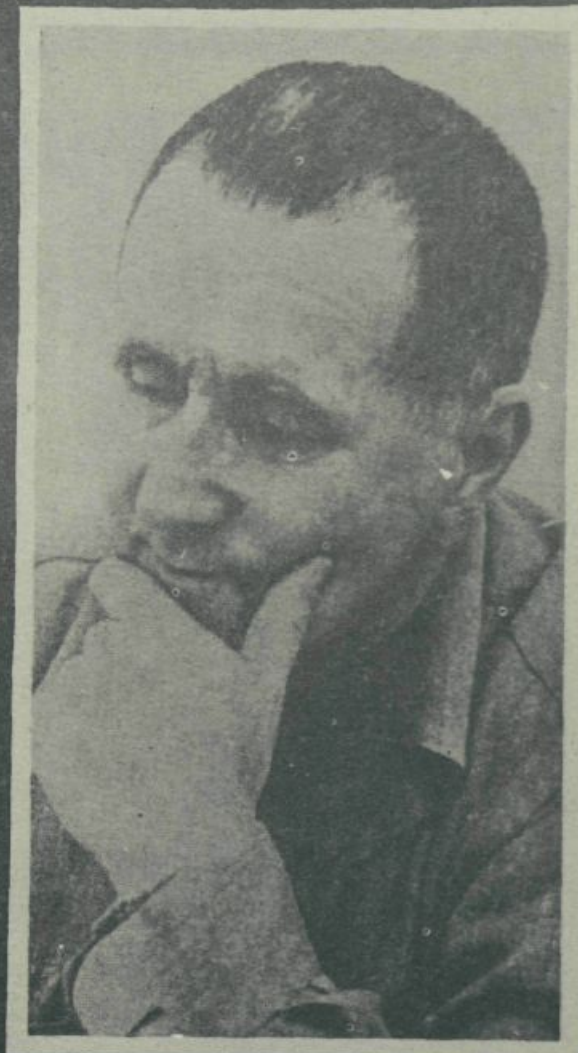
1) Upošteevane niso dežele, ki nimajo večjega deleža pri celoti izdatkov kot 1%. Pri nekaterih statističnih podatkih niso popolni, vendar vseeno izražajo realne tendence. Upošteevane so: ZRN, Belgija, Kanada, ZDA, Francija, Italija, Japonska, Velika Britanija.
2) Samo za nekatere dežele

SE NADALJUJE

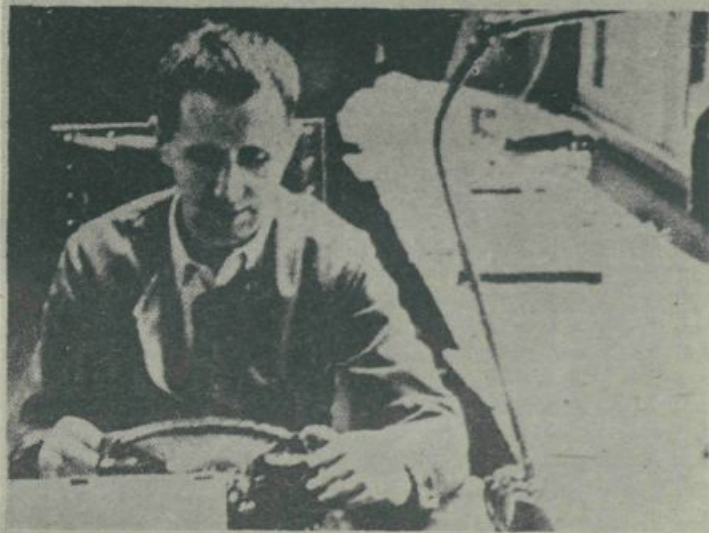
TISTI, KI GOVORI DA — TISTI, KI GOVORI NE

Premor.
Deček se vsede.
TRIJE ŠTUDENTJE To bomo povedali učitelju. Gospod, ko smo prej povprašali po dečku, si rekel, da je zgolj utrujen od vzpona. Zdaj pa zgleda zelo čudno. Tudi vsedel se je. O tem govorimo z zgražanjem, toda glede tega vlada od nekdaj velik običaj: tisti, ki ne morejo dalje, bodo vrženi v dolino.
UČITELJ Kaj, tega otroka hočete vreči v dolino?
TRIJE ŠTUDENTJE Da, to hočemo.
UČITELJ To je velik običaj. Ne morem se mu upreti. Toda veliki običaj prav tako predpisuje, da tistega, ki zbolí, vprašamo, če naj se zaradi njega vrne. V mojem srcu čutim veliko žalost za tem stvarom. Stopil bom k njemu in mu prizanesljivo povedal o velikem običaju.
TRIJE ŠTUDENTJE Prosim, stori to.
Postavijo se z obrazi drug naproti drugemu.
TRIJE ŠTUDENTJE, VELIKI ZBOR
Vpišali ga bomo (so ga), če hoče
Da se zaradi njega vrne (vrnejo).
Toda tudi če bi to zahteval
Se ne bi obrnili
Marveč bi ga vrgli v dolino.
UČITELJ sestopi k dečku v prostor 1: Dobro prislunil! Od nekdaj obstoji zakon, da je treba tistega, ki na takšni poti zbolí, vreči v dolino. Takoj je mrtev. Toda običaj prav tako predpisuje, da tistega, ki zbolí, vprašamo, če naj se zaradi njega vrne. Običaj pa tudi predpisuje, da tisti, ki je zbolel odgovori: Ni se vam treba vrniti. Kako rad bi umrl, če bi lahko zavzel tvoje mesto!
DEČEK Razumem.
UČITELJ Ali zahtevaš, naj se zaradi tebe obrnemo? Ali pa soglašas s tem, da te vržemo v dolino, kot to zahteva veliki običaj?
DEČEK pn premoru za premislek: Ne. Ne soglašam.
UČITELJ zakliče iz prostora 1 v prostor 2: Pridite doli! Ni odgovoril tako kot ustreza običaju!
TRIJE ŠTUDENTJE med sestopanjem v prostor 1: Rekel je ne. Dečku: Zakaj nisi odgovoril tako kot ustreza običaju? Kdor je rekel a, mora reči tudi b. Ko si bil ob svojem času vprašan, če soglašas tudi z vsem, kar se lahko pripeti na poti, si odgovoril z da.
DEČEK Odgovor, ki sem ga dal, je bil napačen, toda vaše vprašanje je bilo še bolj napačno. Kdor pravi da, ni treba, da reče b. Lahko tudi ugotovi, da je bil a napačen. Hotel sem dobiti zdravilo za mojo mater, toda zdaj sem sam zbolel, torej to ni več mogoče. In v skladu z novim položajem se hočem takoj vrniti. Tudi vas prosim, da se obrnete in me pripeljete domov. Vaše učenje lahko na vsak način počaka. Če je tam preko kaj takega, kar se je vredno naučiti, in upam, da je, potem je lahko zgolj to, da se je treba v našem položaju obrniti. Kar pa zadeva stari veliki običaj, ne vidim na njem nič umnega. Nasprotno rabim nov veliki običaj, ki ga moramo takoj vpeljati, namreč običaj, da je treba v vsakem položaju nanovo razmisliti.
TRIJE ŠTUDENTJE učitelju: Kaj naj storimo? Kar pravi deček, je umno, četudi ni junaško.
UČITELJ Odločitev o tem, kaj morate storiti, prepuščam vam. Moram vam pa reči, da vas bodo, če se boste obrnili, zasuli s posmehom in sramoto.
TRIJE ŠTUDENTJE Je v tem, da on sam govori zase, kakšna sramota?
UČITELJ Ne. V tem ne vidim nikakršne sramote.
TRIJE ŠTUDENTJE Potem pa se bomo vrnili, in nikakršen posmehek in nikakršno sramotenje nas ne smeta odvrniti od tega, da storimo to, kar je umno, in nikakršen star običaj nam ne sme preprečiti, da sprejmemo pravilno misel.
Nasloni svojo glavo na naša ramena.
Ne naprezaj se.
Nesli te bomo previdno.
VELIKI ZBOR
Tako so prijatelji dvignili prijatelja
In utemeljili nov običaj
In nov zakon
In pripeljali dečka nazaj.
Drug ob drugem so hodili tesno skupaj
Sramotenju naproti
Posmehu naproti, z odprtimi očmi
Nobeden bolj bojazljiv kot njegov sosed.

TISTI, KI GOVORI DA (2. različica)

I
VELIKI ZBOR
Pomembno je predvsem, da se naučimo soglasja.
Mnogi pravijo da, pa vendar ni v tem nikakršnega soglasja.
Mnogih se sploh ne vpraša, mnogi pa
Soglašajo z napačnim. Zatorej:
Pomembno je predvsem, da se naučimo soglasja.
Učitelj v prostoru 1, mati in deček v prostoru 2.
UČITELJ Jaz sem učitelj. V mestu imam šolo, v nji pa učenca, čigar oče je mrtev. Ostala mu je zgolj mati, ki skrbi zanj. Zdaj bom šel k njima in se od njiju poslovil, takoj zatem pa se bom podal na pot v hribe. Pri nas je namreč izbruhnila kuga, v mestu onstran hribov pa prebivajo veliki zdravniki. Potrka na vrata. Smem vstopiti?
DEČEK stopi iz prostora 2 v prostor 1: Kdo je tukaj? O, učitelj je tukaj, učitelj nas je prišel obiskat!
UČITELJ Zakaj te toliko časa ni bilo v mesto k pouku?
DEČEK Nisem mogel priti, ker je bila moja mati bolna.
UČITELJ Nisem vedel, da je tudi tvoja mati bolna. Prosim, takoj ji povej, da sem tukaj.
DEČEK zakliče v prostor 2: Mati, učitelj je tukaj.
MATI sedi v prostoru 2: Prosi ga, naj pride noter.
DEČEK Vstopite, prosim.
Oba vstopita v prostor 2.
UČITELJ Že dolgo časa me ni bilo tukaj. Vaš sin pravi, da ste tudi vi zboleli. Vam je zdaj bolje?
MATI Na žalost mi ne gre na bolje, saj doslej še ni znano zdravilo zoper to bolezen.
UČITELJ Nekaj moramo najti. Prav zato sem prišel, da bi se poslovil od vas: jutri se bom podal na pot prek hribov, da bi dobil zdravilo in nasvet. V mestu onstran hribov so namreč veliki zdravniki.
MATI Ekspedicija po pomoč v hribe! Da, zares, slišala sem, da tam živijo veliki zdravniki, slišala pa sem tudi, da je to nevarno potovanje. Hočete vzeti s sabo mojega otroka?
UČITELJ To ni pot, na katero bi vzeli s sabo otroka.
MATI Dobro. Upam, da se boste zdravi vrnili.
UČITELJ Zdaj moram iti. Dobro se imejte.
Gre v prostor 1.
DEČEK sledi učitelju v prostor 1: Nekaj vam moram reči.
Mati posluša na vratih.
UČITELJ Kaj hočeš reči?
DEČEK Rad bi šel z vami v hribe.
UČITELJ
Kot sem že rekel tvoji materi
Je to težka in
Nevarna pot. Ne bi je
Zmogel. Poleg tega:
Le kako si lahko želiš
Zapustiti mater, ki je vendar bolna?
Ostani tukaj. Povsem
Nemogoče je, da bi šel zraven.
DEČEK
Zraven hočem prav zato
Ker je moja mati bolna, da bi zanj
Pri velikih zdravniki v mestu onstran hribov
Dobil zdravilo in nasvet.
UČITELJ Še enkrat moram govoriti s tvojo materjo. Vrne se v prostor 2.
Deček posluša na vratih.
UČITELJ Še enkrat sem se vrnil. Vaš sin pravi, da hoče z nami. Rekel sem mu, da vas vendar ne more zapustiti, ko pa ste bolni, in da je pot težavna in nevarna. Rekel sem, da nikakor ne bi zmogel te poti. Toda odvrnil je, da mora zraven, da bi dobil v mestu onstran hribov zdravilo in nasvet za vašo bolezen.
MATI Slišala sem njegove besede. Ne dvomim v to, kar je rekel fant — da bi rad šel z vami na nevarno potovanje. Stopi noter, sin moj!

Deček stopi v prostor 2.
Od dneva, ko naju je
Zapustil tvoj oče
Nimam ob sebi
Nikogar razen tebe.
V mojih mislih in očeh
Nisi nikoli manjkal dlje
Kot sem rabila za to
Da ti pripravim hrano
Da ti uredim obleko in
Da priskrbim denar.
DEČEK Vse je tako, kot praviš. Kljub temu pa me nič ne more odvrniti od moje namere.
DEČEK, MATI, UČITELJ
Šel bom (bo) na nevarno potovanje
In za njeno (mojo vašo) bolezen
V mestu onstran hribov
Dobil zdravilo in nasvet.
VELIKI ZBOR
Videla sta, da ga nobena misel
Ne more odvrniti.
Nato sta učitelj in mati
Z enim glasom rekla:
UČITELJ, MATI
Mnogi soglašajo z napačnim, on pa
Ne soglaša z boleznijo, marveč s tem
Da je treba bolezen pozdraviti.
VELIKI ZBOR Mati pa je rekla:
Nimam več moči.
Če mora tako biti
Pojdi z gospodom učiteljem.
Toda hitro, hitro
Se vrni nazaj iz nevarnosti.

II
VELIKI ZBOR
Ljudje so se lotili
Poti v hribe.
Med njimi sta bila učitelj
In deček.
Deček ni bil dorasel naporom:
Prenapel je svoje srce
Ki si je želelo hitre vrnitve.
Ob zori pri vznožju hriba
Je komaj še lahko vlačil za sabo
Svoje utrujene noge.
V prostor 1 vstopijo: učitelj, 3 študentje, nazadnje deček z vrčem.
UČITELJ Hitro smo se povzpeli. Tam je prva koča. Ob njej se bomo malo ustavili.
TRIJE ŠTUDENTJE Ubogali bomo.
Stopijo na podest v prostoru 2. Deček zadrži učitelja.
DEČEK Nekaj moram reči.
UČITELJ Kaj hočeš reči?
DEČEK Ne počutim se dobro.
UČITELJ Stoj! Kdor gre na takšno pot, ne sme reči kaj takega. Morda si utrujen, ker nisi vajen vzpona. Ustavi se malo in si odpočij.
Stopi na podest.
TRIJE ŠTUDENTJE Zdi se, da je deček zbolel od vzpona. Vprašajmo o tem učitelja.
VELIKI ZBOR Da. Sterite to!
TRIJE ŠTUDENTJE učitelju: Slišali smo, da je ta deček zbolel od vzpona. Kaj je z njim? Si zaskrbljen zanj?
UČITELJ Ne počuti se dobro, sicer pa je z njim vse v redu. Utrujen je od vzpona.
TRIJE ŠTUDENTJE Torej nisi zaskrbljen zanj?
Dolg premor.
TRIJE ŠTUDENTJE med sabo:
Ste slišali? Učitelj je rekel
Da je deček zgolj utrujen od vzpona.
Toda mar zdaj ne zgleda zelo čudno?
Tako za kočo pa je ozek greben.
Prek njega lahko pridemo le
Če se z obema rokama držimo skalnate stene.
Na srečo ni bolan.
Če namreč ne more naprej, ga moramo
Pustiti tukaj.
Zakličejo navzdol v prostor I z rokami pred usti kot lijakom:
Si bolan? — Ne odgovarja. — Vprašajmo učitelja. Učitelju: Ko smo prej povprašali po dečku, si rekel, da je zgolj utrujen od vzpona, zdaj pa zgleda zelo čudno. Tudi vsedel se je.
UČITELJ Vidim, da je zbolel. Toda poskusite ga prenesti prek ozkega grebena.
TRIJE ŠTUDENTJE Poskusili bomo.
Tehnikum: Trije študentje skušajo prenesti dečka prek ozkega grebena. Ozki greben morajo igralci tako sestaviti iz podesta, vrvi, stolov itn., da lahko trije študentje pridejo čezenj sami, ne morejo pa tega storiti, ko nosijo še dečka.
TRIJE ŠTUDENTJE Ne moremo ga prenesti, prav tako pa ne moremo ostati pri njem. Kakorkoli že, naprej moramo, saj čaka olo mesto na zdravilo, ki ga moramo dobiti. O tem govorimo z zgražanjem, toda če ne more z nami, ga moramo pustiti, da obleži prav tukaj v gorovju.
UČITELJ Da, morda res morate. Ne morem se vam upreti. Toda zdi se mi pravilno, da tistega, ki zboli, vprašamo, če naj se zaradi njega vrnemo. V mojem srcu čutim veliko žalost za tem stvarom. Stopil bom k njemu in ga prizanesljivo pripravil na njegovo usodo.
TRIJE ŠTUDENTJE Prosim, stori to.
Postavijo se z obrazi drug nasproti drugemu.
TRIJE ŠTUDENTJE, VELIKI ZBOR
Vprašali ga bomo (so ga), če hoče
Da se zaradi njega vrnemo (vrnejo)
Toda tudi če bi to zahteval
Se ne bi obrnili
Marveč bi ga pustili ležat in šli naprej.
UČITELJ sestopi k dečku v prostor I: Dobro prisluhni! Ker si bolan in ne moreš naprej, te moramo pustiti tukaj. Toda prav je, da tistega, ki zboli, vprašamo, če naj se zaradi njega vrnemo. Običaj pa tudi predpisuje, da tisti, ki je zbolel, odgovori: Ni se vam treba vrniti.
DEČEK Razumem.
UČITELJ Ali zahtevaš, naj se zaradi tebe obrnemo?
DEČEK Ni se vam treba obrniti.
UČITELJ Potemtakem soglašas s tem, da te pustimo zadaj?
DEČEK Premislil bom. Premor za razmislek. Da, soglašam.
UČITELJ zakliče iz prostora 1 v prostor 2: Odgovoril je kot ustreza nujnosti.
VELIKI ZBOR IN TRIJE ŠTUDENTJE med sestopanjem v prostor I: Rekel je, da: Pojdite naprej!
Trije študentje še naprej stojijo.
UČITELJ
Pojdite zdaj naprej, ne stojte
Saj ste se odločili, da boste šli naprej.
Trije študentje še naprej stojijo.
DEČEK Nekaj hočem povedati: Prosim vas, da me ne pustite tukaj ležati, ampak da me vržete v dolino, ker se bojim sam umreti.
TRIJE ŠTUDENTJE Tega ne moremo.
DEČEK Stoj! To zahtevam.
UČITELJ Odločili ste se, da greste naprej in ga pustite tukaj.
Lahko je določiti njegovo usodo
Težko pa jo je izpolniti.
Ste ga pripravljeni vreči v dolino?
TRIJE ŠTUDENTJE Da.
Trije študentje prenesejo dečka na podest v prostoru 2.
Nasloni svojo glavo na naša ramena
Ne naprezaj se.
Nesli te bomo previdno.

Trije študentje se na zadnjem robu odra postavijo pred dečka, tako, da ga zakrivajo.

DEČEK neviden:
Dobro sem vedel, da lahko na tej poti
Zgubim življenje.
Misel na mojo mater
Me je zapeljal k potovanju.
Vzemite moj vrč
Napolnite ga z zdravilom
In ga nesite moji materi
Ko se vrnete.
VELIKI ZBOR
Prijetelji so nato vzeli vrč
In tožili nad žalostnimi potmi sveta
In nad njegovim bridkim zakonom
In vrgli dečka navzdol.
Z nog ob nogi so stali tesno skupaj
Na robu brezna
In ga vrgli navzdol z zaprtimi očmi
Nihče ni bil bolj kriv kot njegov sosed
Za njim pa so vrgli
Kepe zemlje
In ploščato kamenje.

K DIALEKTIKI DESTALINIZACIJSKEGA

PROCESA V ČSSR

a) Samoupravljanje je vezano na uveljavljanje blagovne produkcije in tržnih odnosov, vezano torej tudi na tržno družbeno formo producenta kot lastnika delovne sile, tako, da, kot tako, ne funkcionira v smeri odpravljanja razmerij blagovne produkcije (četudi „socialistične“) in mezdnega suženjstva. Nasprotno, tehnokratska koncepcija reforme je lahko izkoriščanje delavcev samo okrepila. 17 Vsiljena je lažna alternativa: ali tržni model ekonomije z elementi samoupravljanja ali stalinistična centralno-planska ekonomija brez elementov samoupravljanja.

b) Delavsko samoupravljanje je v tem tržnem modelu ekonomije, po logiki stvari, omejeno na samoupravljanje delavcev v produkcijskih enotah, torej v zdaj relativno avtonomnih podjetjih, medtem ko razmerja med podjetji uravnava „samoupravljanje“ trga. Blagovnokapitalska družbena razmerja v globalu tako niso načeta; samoupravljanje je v tej svoji lokalizaciji ekonomistično zreducirano; idejno-zgodovinsko se oživlja Buchezova zamisel „republique dans l'atelier“, kjer se kapital ne odpravlja, temveč množi in perpetuira — za ceno asketizma producentov („da bo bodočim rodovom lepo“) in njihove brezpogojne prednosti „Ideji“.

c) Samoupravljanje ni projekt odpravljanja države, praksa diktature proletariata, uvajanje neposredne delavske demokracije, marveč naj bi obstajalo v „dialektični harmoniji“ med „socialistično državo in socialističnim samoupravljanjem“ (gl. Baškovič, II). Družbeno-materialni temelj takih konfučnih konstrukcij je seveda politična kastracija samoupravljanja, ki poleg ekonomističnega angažmaja neposrednih producentov zahteva še posebno kraljestvo politične oblasti iz katerega so delavci izgnani, gledano „idenegschichtlich“ pa gre za reprizo gilskega socializma (kakor si ga je zamislil Cole¹). To tendenco je v temelju radikalno, brez koketiranja s samoupravljanjem, ki ga je denuciriral kot anarhosindikalizem, ² realiziral prav stalinizem.

d) Tej harmoniji navzven korespondira harmonija navznoter. Če se je večina managerjev 1968 izrekla za uvedbo samoupravljanja, se je zato, ker je videla v tem možnost, „da se delavce učinkovito integrira v tehnokratski model“ (Plogstedt, p. 74). Samoupravljanje se je pod njihovimi rokami pervertiralo v human relations model, prispevalo naj bi k „prijetni socialni atmosferi v podjetju in z manipulacijo omogočilo zaslepitev ljudi“ (cit. ib., p. 75). Managerji so si pridržali reševanje „konceptualnih in operativnih problemov“, „udeležba delavcev pri vodstvu pa ima določen vpliv na zadovoljstvo zaposlenih, četudi pravzaprav samo dopolnjuje gospodarsko vodstvo“ (cit. ib., p. 74).

e) Samoupravljanje ni razumljeno kot proces revolucioniranja družbenih produkcijskih razmerij kot „lokomotiva zgodovine“. Ota Šik vidi, nasprotno, ključno komponento socialnega razvoja „predvsem“ v „razvoju tehnike“. Kot „temeljni proces socialne revolucije“ se prikazuje — v dobri stari, seveda nereflektirani buharinski tradiciji, ki jo je v tem pogledu dedoval stalinizem — znanstveno-tehnična revolucija.

Po vsem tem samoupravljanje kot tako ni moglo biti alternativa tehnokratizmu, marveč dopolnitev in utrditev tehnokratskega modela; ni bilo zastavljeno kot projekt razrednega boja in diktature proletariata, marveč kot onesposobljanje razrednega boja in razpuščanje diktature proletariata. V tej diktirani podobi je samoupravljanje, sploščeno, vzbujało nezaupanje delavcev. To se ni kazalo toliko v številu delavcev, ki bi uvajanje delavskih svetov odklanjali, kot v številu nevtralnih ³ še toliko bolj pa v poklicni oz. strokovni strukturi iniciativnih komitejev za ustanavljanje delavskih svetov in izvoljenih delavskih svetov. Čeprav so delavci predstavljali 2/3 volilcev, je bila večina izvoljenih tehnikov. ⁴ V tem ni videti zgolj posledice dolgoletne stalinistične depolitizacije delavcev, zaradi katere delavci tedaj še ne bi poznali svoje politične priljubljenosti ter bi videli v delavskih svetih zgolj organe vodstva podjetja, marveč tudi že manifestacijo razredne zavesti, s katero so odgovorili na dolgoletne poskuse Novotnyjevega režima, da bi skonstruiral nasprotje in razdor med delavskim razredom in inteligenco, v obratih torej predvsem med delavci in tehnično inteligenco. Poleg tega, da so bili delavski sveti tako izraz razredne solidarnosti inteligence in proletariata (ki se je zlasti utrdila po tuji vojaški intervenciji), so bili tudi očiten protest proti „amaterizmu starega sistema“, ki je dal prosperirati po liniji (deklarirane) lojalnosti, osebnih zvez, poznanstev, korupcije itd., ne pa na temelju „delovnih kvalifikacij“ ⁵.

Vsa protislovnost tako celotnega čehoslovaškega reformnega gibanja kot, posebej, procesa uvajanja delavskega samoupravljanja se je poglobila, zaostрила in pokazala prav v praksi uvajanja samoupravljanja in njegovega prakticiranja, delovanja. Čeprav, kot rečeno, delavci niso bili iniciatorji uvajanja delavskih svetov, ⁶ so se njihovi interesi postopno in napredujoče oblikovali in artikulirali ravno v pripravljanju organov delavskega samoupravljanja in v njihovem delovanju. K temu sta prispevala dva dejavnika:

Po eni strani zunanji pritisk SZ in drugih držav Varšavskega pakta, ki se je stopnjeval od maja naprej, ter se zelo zaostřil julija s pismi „petih komunističnih in delavskih partij“; hkrati je bil konec junija objavljen razglas „2000 besed“, v katerem so nekatere notranje čehoslovaške sile zahtevale pospešitev procesa demokratizacije ter klicale prebivalstvo, da ga pospeši s štrajki, demonstracijami in drugimi oblikami pritiska. Junija in julija je doseglo vrh formiranja pripravljalnih oz. iniciativnih komitejev. Prizadevanja oblastnih organov, da bi upočasnila to gibanje, so bila verjetno ena prvih močnejših ideoloških streznitev (v smislu Enttauschung) revolucionirajočega prebivalstva. Zunanji pritisk je kulminiral v avgustovski okupaciji ČSSR, po kateri je začel — zaradi zadržanja do moskovskega diktata ⁷ — se bolj bledeti heroični sijaj januar-skih reformatorjev. Ljudstvo je preživelo naslednjo močno in nujno deziluzijo o naravi destalinizacijskega procesa in njegovih vodite-

ljev. In medtem ko so Dubček in tovariši dobivali namesto junaškega vse bolj mučeniški videz, morda ne samo takšnega, kakršnega imajo na slikah krščanski svetniki, ki vdano prenašajo trpinčenje nevernikov, je delavstvo vse bolj jemalo stvari v svoje roke. Število delavskih svetov, ki so jih vzpostavili iniciativni odbori, je močno naraslo v mesecih, ki so sledili invaziji sil Varšavskega pakta. Poročila iz tistega časa kažejo, da so se delavci zavedali resnosti krize in tudi odločilnega pomena svojega boja za uveljavljanje delavskega samoupravljanja, organizacijskih form za doseganje svojih pravic in interesov.

Po drugi strani so se v notranji dialektiki procesa prakticiranja delavskega samoupravljanja ne samo pokazale konceptualne razlike med managerji in sindikalisti, med vodstvom sindikatov in sindikal-

nimi aktivisti, med obratnimi vodstvi in delavci, različni pogledi na naloge delavskih svetov in njihova najpomembnejša delovna področja med delavci in celokupnim prebivalstvom („javnostjo“), marveč so si delavci priborili za organe delavskega samoupravljanja mnogo širše kompetence, kot so jim jih prvotno namenili managerji. V nasprotju s hotenji tehnokratov, po katerih naj bi delavski sveti samo utrdili njihovo oblast in preprečili „neizobraženim masam“, da bi vdrlje v svetišča ekspertov, so ti sveti po lastnem razumevanju bili „organi, ki s svojo dejavnostjo predvsem nadomeščajo dotedanjo vodstvo obrata“, postali so dejanska alternativa tehnokratskemu modelu. Ta alternativa tehnokratizmu ni bila regresija na stalinistično administrativno centralistično planiranje, temveč nasprotno — dejansko, korenito prevladovanje stalinizma. Zato pa je delavsko samoupravljanje naletelo, pred in po intervenciji, na združeno opozicijo tehnokracije in stalinistične birokracije.

Temeljna naloga kontrarevolucije je bila uničiti revolucionarni temelj in revolucionarno perspektivo čehoslovaške demokracije — delavsko samoupravljanje. Toda kakor je to v bistvu delavsko-razredno podjetje med vsemi podjetji „praške pomladi“ potekalo najmanj opazno ⁸ (medtem ko so na oči javnosti visoko poletovali buržoaznodemokratski reformatorji in inteligentski ideologi, je v čeških, moravskih, pa tudi slovaških rudnikih in tovarnah ril stari krt) ⁹ in najbolj počasi, tako je zarezovalo najgloblje, najbolj v temelju zatreslo stari sistem in vztrajalo najdlje. ¹⁰ Zato se lahko po porazu zmagovalno zakliče: „Brav gewuehlt, alter Maulwurf!“ — „Dobro si ril, stari krt!“ (gl. 18. brumaire).

Po intervenciji se je, kot rečeno, gibanje za delavsko samoupravljanje intenziviralo, delavski sveti so privzeli posebno odporiško funkcijo, samoupravljanje se je razumelo kot „razrešitev razmerij oblasti birokratskega centralizma“. 85 % vseh delavskih svetov je bilo ustanovljenih po okupaciji. Naraščanje števila formiranih delavskih svetov je naletelo na prvo začasno prepoved že oktobra '68 — predvsem nasprotniki delavskega samoupravljanja med vrhovnimi birokrati so se opogumili ter mestoma uspeli zadušiti, blokirati načrte in celo razpustiti nekaj že obstoječih svetov — samo, da bi doseglo nov vrh decembra. ¹¹

Polet gibanja delavskega samoupravljanja gre v precejšnji meri pripisati podpori in sodelovanju sindikatov. Delavski sveti so sodelovali s sindikalnimi organizacijami vse do njihove „konsolidacije“ ¹² vendar pa so že novembra 1968 „skušali ustanoviti temeljne koordinacijske komiteje (Basiskoordinationskomitees), da bi obšli centralne sindikalne strukture in da bi lahko skupaj s študenti pripravljali akcije“ (Plogstedt, p. 75).

Na posvetovanju o delavskih svetih 9. — 10. januarja 1969 v Plzenu, ki so se ga udeležili predstavniki delavskih svetov in pripravljalnih odborov 183 podjetij (890.000 zaposlenih) (nižja ocena v Vitak, p. 284) in je potekal z opaznim pomanjkanjem publicitete in uradne podpore, so enoglasno podprli usmeritev, ki je zahtevala hitro sprejetje zakona o podjetjih, s katerim bi legalizirali položaj svetov in odprli perspektivo njihove polne afirmacije. Poudarjeno je bilo, da brez demokratičnih organov ni mogoče vzpodbujati iniciativne podjetij, dosegati ciljev gospodarske reforme in razvijati oblasti ljudstva. Posvetovanje se je zavzelo za koncepcijo delavskih svetov kot najvišjih organov demokratičnega odločanja v podjetjih. Nasprotno so se ponavljajoče se zahteve partije in vlade, ob prikrivanju podatka o dejstvenem stanju javnosti, naj se proces delavske demokracije ustavi, dokler ne bo „legaliziran“, izkristalizirale v stališču vlade do osnutka zakona o socialističnih podjetjih (20. feb. 1969).

Pripombe vlade so zadevale predvsem odnos med kompetencami direktorja in delavskega sveta. Po mnenju vlade bi delavski sveti morali biti „organi soodločanja“, ne pa najvišji pravni organi podjetja, češ da niti nimajo niti ne morejo imeti kvalifikacijskih in drugih pogojev za takšne kompetence. Stališče vlade je naletelo na ostro nesoglasanje širše javnosti, predvsem v podjetjih in sindikalnih organizacijah.

Na majskem plenumu CK KPČ, ki se je sestal po ostrih anti-sovjetskih demonstracijah 28. marca (po zmagi čehoslovaške hokejske reprezentance nad SZ) in po aprilskem plenumu, na katerem je podal ostavko Dubček in je bilo reorganizirano partijsko vodstvo, je novi prvi sekretar, G. Husak, v referatu prištel med pglavitne naloge Partije v aktualni politični situaciji „krepitev

funkcije socialistične države kot organa oblasti delavskega razreda in delovnega ljudstva“. Ta stalinistična etatiistična konstanta je seveda in obsojala in izključevala projekt delavskega samoupravljanja kot formiranja neposredne oblasti delavskega razreda in delavske demokracije ter odmiranja države.

Da bi se lahko organe delavske oblasti likvidiralo, je bilo treba najprej spodbiti njihov aktualni ekonomski temelj. Zato je Predsedstvo CK KPČ (v poteku dogodkov pač ni mogoče spregledati, kako gre pri vseh večjih akcijah in spremembah za direktni diktat z vrha) naseji 20. junija, na kateri je obravnavalo gospodarsko situacijo in ugotovilo, da sprejeti stabilizacijski ukrepi niso dosegli želenega efekta, krivdo za ta neuspeh zvalilo na „situacijo v podjetjih“ ter poudarilo, da je „pogoj za premaganje obstoječih gospodarskih problemov“ izrazit dvig nivoja državnega vodstva in krepitev avtoritete plana. (Ž. Jevtič: Društveni procesi v ČSSR. Centar za društvena istraživanja pri Predsedstvu SKJ Bg. 1970.)

Ideološka likvidacija samoupravljanja je sledila na liniji „boja proti antikomunistični ideologiji“ na septembrskem plenumu CK KPČ in oktobrskem CK KP Slovaške, in seveda ni mogla mimo razpustitve večjega števila univerzitetnih partijskih komitejev. „Predzgodovina“ tega plenuma so bile krvave demonstracije češkoslovaškega ljudstva ob obletnici vojaške intervencije držav varšavskega pakta. Demonstracije so zadušili policija, „delavska milica“, vojska in gasilci, krivdo zanje pa so naprtili, v slogu sovjetskih 30. let, „kontrarevolucionarnim centrom v deželi in tujini“, ki da so „dezorientirali delavsko in ostalo prebivalstvo, da bi ustvarili v deželi kaos“, in Dubčku, hkrati pa prestavili realne razloge, zaradi katerih se je ljudstvo dvignilo, v red imaginarnega. „Okupacije“ ČSSR da sploh ni bilo in je ni, pač pa le — in zdaj se operira v drugi smeri, zdaj se imaginarno predstavlja kot realno — „prihod tujih enot v interesu obrambe socializma v ČSSR, protidesničarskim, antisocialističnim in kontrarevolucionarnim silam, v skupnem interesu varnosti delavskega in komunističnega gibanja“. Sklepi vlade in partijskega vodstva iz julija in avgusta 1968, ki so situacijo ocenjevali še drugače, so seveda morali biti preklicani.

Na omenjenem plenumu partije, ki je uspešno rešila, prvo fazo konsolidacije, je Husak napadel Václava Slavika, člana CK, izključena na tem plenumu, zaradi „revizionizma“ (Slavik je obtožbe zavrnil) — v enakem tonu kakor svoj čas Novotny Šika: „Slavik se, mislim, zelo dobro zaveda smeri, po kateri gre. Tukaj nam govori, predava o tem, kako je bil Marx za samoupravljanje proizvajalcev. Tudi mi smo to brali. Le da Marx, ko je govoril o samoupravljanju proizvajalcev, ni računal na to, da bo to samoupravljanje objektivno instrument sovražnika delovnega človeka, temveč instrument delovnih ljudi, instrument proletariata — ne pa buržoaznih in drobnoburžoaznih elementov. Slavik zelo dobro ve, za kaj gre. Ve da so tako imenovani sveti delovnih ljudi (delavski sveti), ki so jih Šik in grupa, ki mu je sledila, lansirali v svet kot parolo, ne da bi se posvetovali s Predsedstvom Partije in vlade, bili parola za razbijanje ekonomije, da je šlo za izirvanje Partije iz vpliva na celotno ekonomijo in da to ni bila naključna akcija v desničarski kampanji“ (cit. po Jevti, p. 69).

Nastopilo je obdobje „generalnega revanša“, v katerem so si „ekstremne konservativne sile na Češkoslovaškem“ prizadevale vzpostaviti odnose, ki bi v veliki meri spominjali na strahovlado iz obdobja 1949–1954 (ib., p. 67). Sproženo je bilo široko politično in ideološko obračunavanje z eksponiranimi pristaši samoupravljanja. Njihove koncepcije so napadali kot „romantizem“, „iluzije“,

„primitivizem“, kot pot, po kateri so prodirale sile kontrarevolucije. Samoupravljanju so celo nasploh, „ne glede na pogoje, kraj in čas, negirali socialistični karakter“ (ib., p. 69). Geslo „Vso oblast svetom“ so preprosto pripisali kontrarevolucionarni propagandi, vnašanje gesel o demokratizaciji produkcije pa, da je revizionistična, antisocialistična, proti družbi usmerjena dejavnost (po Plogstedt, p. 76). Še več, ni se zanikovalo samo socialističnega značaja samoupravljanja, na XIV. kongresu KPC (1971) so zanikali sploh možnost samoupravljanja. Potem ko so delavske svete že likvidirali, so razglasili, da so spodleteli, da so se izjalovili – in s tem argumentirali, da „ne more noben sistem, niti najboljši ne, nadomestiti direktnega, organizatoričnega vodstva vodečih. (...) Energično moramo likvidirati vse elemente spontanosti in egalitarizma“ (cit. ib.).

Organe delavskega samoupravljanja so napadali predvsem po dveh linijah: kot napad na državo¹³, in kot konkurenco partiji¹⁴. Budnemu očesu CK ni ušlo, kako je „zmeda v splošni usmeritvi vodila v nekaterih primerih do ekstremističnih in anarhističnih tendenc, pri čemer so šli nekateri sveti tako daleč, da so se poslužili sredstev, ki so nameravala oslabiliti vlogo partije“ (cit. ib.). O zgodovinski podobi in vlogi te partije se seveda ne sprašuje zato pa se poudarja njeno neizmerno dobroto in žrtvovanje: „Desno – oportunistične sile so pridigale samoupravljanje in odmiranje države, kar je lahko v najboljšem primeru samo zelo daljnji cilj. V tem trenutku bi samoupravljanje in velika odgovornost, ki jo pri-

OPOMBE:

- 1.) Po Colu bi „delavci morali kontrolirati normalni potek industrije“. Da pa s samovoljnim določanjem cen blaga (NB: „problem“ je, za buržuja, cena) ne bi „eksploatirali“ skupnosti (konsumentov), je proti njim država kot zaščitnica skupnosti kot skupnosti konsumentov. Rešitev „gotovo leži v delitvi funkcij med državo kot predstavnikom organiziranih potrošnikov in sindikati oziroma telesi, ki izhajajo iz njih z industrijskim povezovanjem, kot predstavniki organiziranih producentov“ (G. H. Cole: Collectivism, Syndicalism and Guilds, V. Vanek, ed., p. 64). V bojznosti, da delavci, producenti ne bi „eksploatirali“ skupnosti, seveda govori strah, da delavci ne bi prenehali biti eksploatirani. V kakor že naivni formi se za odvzemanjem producentom pravice, da bi samovoljno, „at will“ določali cene produktov, skriva odrekanje pravice, da bi odločali o produkciji (in distribuciji) presežne vrednosti (ki gre seveda v dobro „skupnosti“). Ta socialistični Jacques le Bonhomme pa vendar nezmotljivo identificira v državi garanta eksploatacije delavcev. Kakšno drugo funkcijo naj ima država, ki živi ob samoupravljanju, ki kljub samoupravljanju ne odmirata?
- 2.) To etiketo so Sovjeti brez sovjetov lepili tudi na socialistično Jugoslavijo: „Sumnja se u socialistički karakter Jugoslavije, priča se o njenom anarhosindikalističkom putu, u partijama se interno govori i onda širi dalje da treba taktično postupati s Jugoslavijom, prevaspitati je i ponovo dovesti u lager“ (Tito na VII. kongresu ZKJ, Govori i članci XIII, Naprijed, 79., p. 172).
- 3.) Raziskave, ki so bile opravljene 1968 in 1969, so pokazale, da je med delavci procentualno večje število tistih, ki so za uvedbo delavskega samoupravljanja in si od nje obetajo tudi izboljšave, kot med celotnim prebivalstvom („javnostjo“) – 1968 74 % delavcev, 53 % celokupnega prebivalstva, oz. manjše število tistih, ki ga odklanjajo – 1968 1 %

slovenski prevod v MEID IV, Govor na obletnici lista „People's Paper“, p. 5).

- 10.) „Med vsemi pojavi „praške pomladi“ je bilo to v bistvu delavskorazredno podjetje, čeprav se je morda počasi razvijalo, med tistimi, ki so preživela najdlje“ (Vítak, p. 288). – „Zanimljivo je, da je (po kontrarevoluciji) najmanjše spremnosti za ponižavajočo samokritiko bilo medu radnicami i tehničkom inteligencijom, vezanom za proces proizvodnje“ (Jevtić, p. 72).
- 11.) Po konzervativnih ocenah je v začetku 1969 delovalo okoli 120 delavskih svetov, v katerih je bila organizirana približno 1/6 delovne sile, zaposlene v industriji (Vítak, p. 283). Sredi leta 1969 naj bi po nepopolnih ocenah bilo že (oz. še) 300 delavskih svetov, od tega 73 % v industriji, 12 % v gradbeništvu, 6 % v komunalnem gospodarstvu, po 4 % v gostinstvu in kmetijstvu in 1 % v transportu (gl. Plogstedt, p. 71). Jevtić (op. cit., p. 69) pa navaja, da je bilo 1969 v podjetjih ustanovljenih čez 500 samoupravnih organov. Medtem ko je odločenost za delavsko samoupravljanje naraščala, je novo politiko, kljub prizadevanjem propagandistov, podpiralo komaj kaj več kot 10 % prebivalstva (gl. ib., p. 77/8).
- 12.) Za reakcije. Sindikati so po januarskem plenumu CK KPC 1968 med prvimi „revidirali“ svojo politiko, zahtevajoč „lastno politiko“ in program in izvedli kadrovske spremembe. Karel Poláček, novi predsednik Centralnega sveta sindikatov, je bil na VII. kongresu čehoslovaških sindikatov, ki sindikatov še ni pustil ponovno zvnesti na gole transmissijske organe KPC, ponovno izvoljen in je moral to funkcijo, hkrati s članstvom v Predsedstvu CK KPC, odložiti šele na januarskem plenumu CK KPC 1970. – „Delitev dela“ med sindikati in delavskimi sveti je temeljila na „dvojnem statusu“ zaposlenih: kot „uslužbenec“ jih je zastopal sindikat, medtem ko so preko svetov izpolnjene funkcije družbenega lastništva (gl. Vítak, p. 282). Na razpoloženo članstva KPC se da sklepati indirektno; če partijsko vodstvo ni vzpodbujalo in odobravalo procesa uveljavljanja in vztrajanja delavskega samoupravljanja, pa je bilo povprečno več kot polovica članov delavskih svetov komunistov (gl. ib., p. 286/7). Komunisti delavskemu samoupravljanju torej niso nasprotovali, marveč so v njem aktivno sodelovali.
- 13.) „Na vse, kar je dišalo po samoupravljanju, so uradno gledali kot na napad na državno oblast“ (Vítak, p. 280).
- 14.) Ker se ideološki policaji–hlapci t.i. realnega socializma še vedno sklicujejo na Lenina, je treba, v tej zvezi, opozoriti na Leninovo stališče. V revoluciji 1905, ko so se sovjeti prvič formirali, je Lenin, tudi proti doktrinarstvu nekaterih boljševikov, ki je segalo do ekskomunikacije Leninovih pogledov na stvar, jasno povedal, da vprašanja razmerja med partijo in sovjeti ni mogoče postaviti v formi ali–ali: „rešitev se mora brezpogojno glasiti: tako sovjet delavskih odposlancev kot partija“ (Lenin: Izbrana dela, 2. izdaja, 2. zv., CZ, LJ, 1977, p. 375), in da bi bilo „nesmotno s strani sovjeta, če bi se popolnoma pridružili katerikoli stranki“ (ib.). Kar Lenina razlikuje od kadetov realnega socializma je njegova predanost revoluciji in zaupanje v revolucionarno gibanje množic; kjer je Stalin zaničljivo videl „čvekalnico“ in kjer njegovi nasledniki danes vidijo neko povsem nedoločeno bete noire – revolucijo in revolucionarno organiziranost, je Lenin pritrjeval „ustanovitvi novih organov revolucionarne oblasti“, ki jih ni ilegaliziralo preprosto dejstvo, da pri njihovem ustanavljanju sam ni sodeloval: „Te organe so ustanavljali izključno revolucionarni sloji prebivalstva, ustanavljali so jih mimo vseh zakonov in norm na povsem revolucionaren način, kot produkt samobitne ljudske ustvarjalnosti, kot izraz samodejavnosti ljudstva, ki se je rešilo ali se rešuje starih policijskih spon“ (ib., p. 474): kaj bi lahko natikovalce novih „policijskih spon“ navdajalo z večjo prozo?
- 15.) „Od praktičnih mera vredne su pažnje one, koje znače potpunu likvidaciju ranije osnovanih samoupravnih organa“ (Jevtić, p. 69).
- 16.) Avgustovska intervencija in nadaljnji razvoj dogodkov, zmagovita kontrarevolucija „je imela na delavce veliko večji vpliv kot samo reformno gibanje. Odpor, s katerim je celotno prebivalstvo reagiralo na invazijo, kaže, kako fundamentalna je danes opozicija proti deformirani formi socializma“ (Plogstedt, p. 77).

V prejšnji številki Tribune so izpadle opombe. Zato jih tokrat objavljamo.

OPOMBE:

1. Ravno nasprotno tej stalinistični lastni ideološki predstavi in predstavi konzervativne in reakcionarne kritike komunizma je stalinizem dejansko ponovno uvedel „principium individuationis“, v temelju seveda s tem, da je demontiral ali „funkcionaliziral“ razrednoboje organizacijske forme proletariata, „neposredne“ z organizacijo produkcijskega procesa in produkcijskih razmerij na ravni obrata (pri čemer je edinočalec samo „vrh ledene gore“) ter z metodami samoeksploatacije in razbijanja razredne solidarnosti delavcev, ne nazadnje pa tudi z lansiranjem s procesi povezane atmosfere oadustva, strahu in nezaupanja.
2. Na to „historično dialektiko stalinistične reforme v ČSSR“ opozarja Krahel, ko pravi, „da lahko ob državni odpravi privatne lastnine produkcijskih sredstev republikanske svobščine spet na sicer zgodovinsko nov način dajejo proletariatu organizacijske pogoje za nadaljevanje revolucionarnega razrednega boja v samem socialistnem taboru“ (op. cit., p. 274/5).
3. Krahlova oznaka za intervencijo 21. avgusta 1968. – Bettelheim pravi, da se invazije v ČSSR, mednarodne politike SZ ali „reform“ in njihovih rezultatov ne da pojasniti „dokler se v analizo ne potegne dejstvo, da proletariati ne več na oblasti“ (op. cit., p. 112).
4. „Vzpodbuda za gospodarske reforme (...) je torej prišla iz notranjosti partijske birokracije. (...) Birokracija se je zavestno izogibala temu, da bi pri tem sodelovali delavci“ (Plogstedt, op. cit., p. 53). Ko je Šik 1967 v tovarnah predstavil delavcem novi ekonomski sistem, mu je partija prepovedala javno nastopanje.
5. „Na mestu, ki ga je namenil delavskim svetom, se da najbolje pokazati tehnokratsko borniranost Šikovih reformnih načrtov“ (Plogstedt, op. cit., p. 68).
6. „Kajti ekonomska destalinizacija naj bi se izpeljala na plečih delavskega razreda“ (Krahel, op. cit., p. 268).

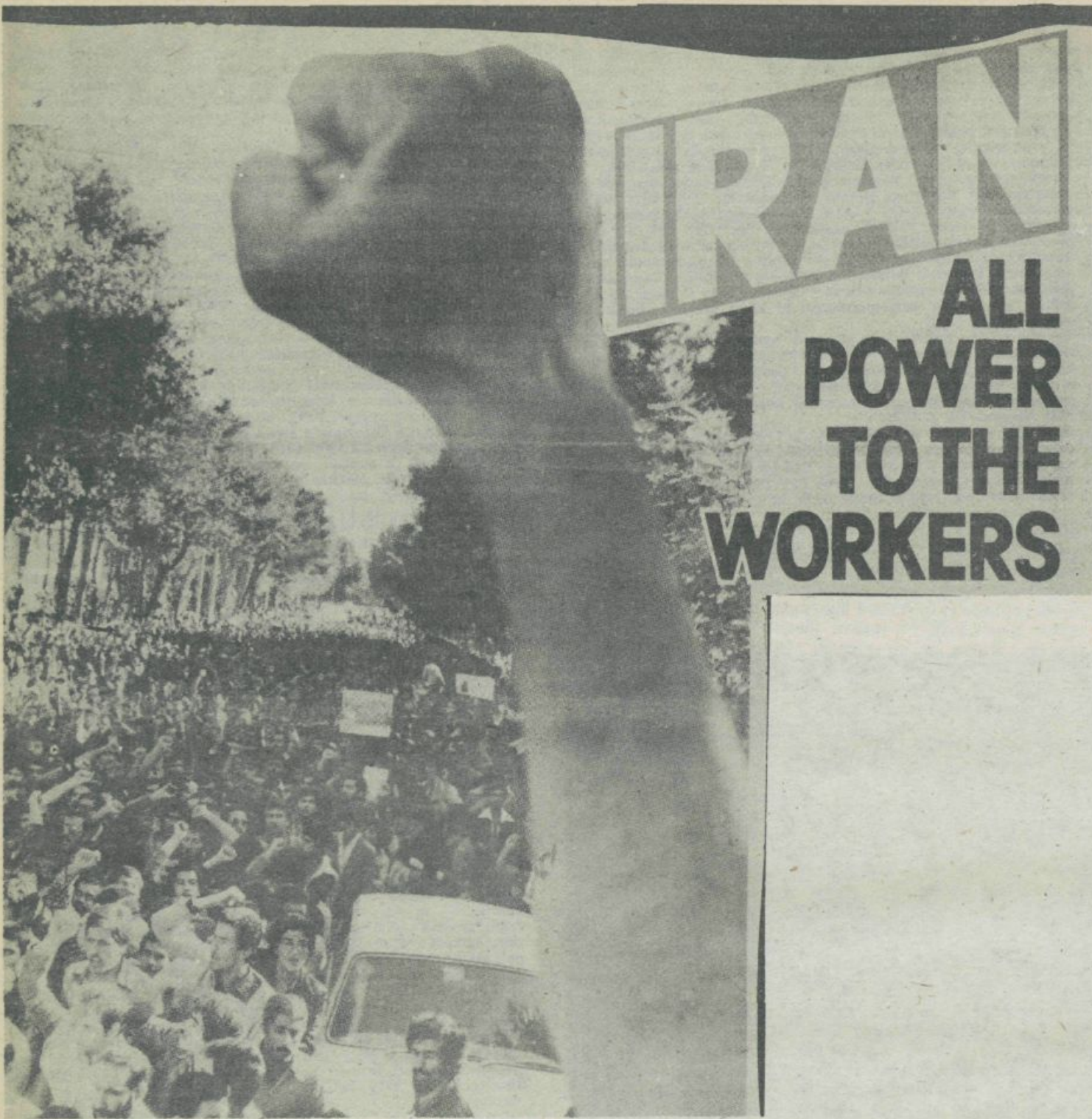
naša s seboj, jemalo delavcem preveč časa in preveč intelektualne energije, s tem bi jih oropalo njihovega prostega časa, ki ga potrebujejo (za reprodukcijo delovne sile). Zato se bomo žrtvovali, da bomo namesto njih prevzeli to nevhvalno nalogo“ (cit. ib.). Cinizem tega dušebrižništva ni nič manjši od tistega, s katerim so septembra 1969 pozivali delavce k „razvijanju delovne iniciative v čast 25. obletnice osvoboditve s strani sovjetske armade“ (po Jevtić, p. 99).

Do poletja 1970, šele poleti 1970 so bili delavski sveti, ki se niso pustili zvesti na gole soodločujoče organe, kakor na Poljskem, in so hoteli dejansko odpraviti oblast centralnih organov, likvidirani¹⁵. Direktorji podjetij, izbrani po konkurzu na temelju skepov svetov kot najvišjih upravnih organov podjetij, so bili pozamenjani že prej. Sindikatom je bila odrejena posebna disciplinarska funkcija: „Sindikati se bodo odkrito borili proti neredu v produkciji in proti nedisciplini pri delu“ (po Plogstedt, p. 76). Na novo sprejeti sistem vodenja v gospodarstvu (januarski plenum CK KPC 1970), ki je ukinil relativno avtonomijo podjetij in delavsko samoupravljanje povsem izčrpal, namesto tega pa uvedel stari sistem direktivnega centralnega planiranja, državne kontrole in „stalne vodilne vloge Partije“, so delavci morali negativno reagirati¹⁶. Ko se njihov odpor ni mogel več odkrito izražati, je privzel formo bojkota produkcije, ki je znova priklkal in okrepil novotnyjevsko „permanentno ekonomsko krizo birokratskega sistema“.

Produktivnosti dela ni mogoče ločevati od družbenopolitičnih razmerij: „postane merilo za zavestnost, s katero delavci uporabljajo svojo delovno silo kot bojno sredstvo“ (ib., p. 77). Nizka produktivnost dela je izraz protesta delavcev proti družbenopolitičnemu sistemu, ki jih je odrinil od odločanja o procesu družbene produkcije in reprodukcije, spodkopava ta sistem in ga nareja nevzdržnega. Nizka produktivnost dela, ki jo producirajo delavci, je zmanjševanje stopnje njihove eksploatacije v pogojih, ko eksploataciji še niso odpravljeni; kaže nemoč eksploatacije, po drugi strani pa relativno nemoč delavskega razreda, da bi eksploatacijo naravnost odpravil. Produktivnost dela, ki je pod realno močjo višino v danih tehnično-materialnih pogojih, je politični plebiscit delavskega razreda. Permanentna ekonomska kriza v deželah „socialističnega tabora“ ne gre toliko na račun krize svetovnega kapitalističnega sistema, kolikor je izraz tihe permanentne proletarske revolucije. Te krize zato ne bodo odpravile nobene tehnološke izboljšave, znanstveno-tehnološke revolucije, pač pa le radikalna sprememba družbenih razmerij, kakršno je nakazovalo tudi revolucionarno gibanje čehoslovaških delavcev v času reformne „praške pomladi“ in po njej, proletarska revolucija.

delavcev, 10 % „javnosti“. Raziskave 1969 so pokazale naraščanje odločenosti za delavsko samoupravljanje in upadanje nasprotovanja le-temu – ta gibanja so bila očitnejša v predelih, kjer so delavski sveti bili uvedeni prej in so, torej, delovali dlje. – Nevtiralnost delavcev je značilna za fazo, ko se šele diskutira o kompetencah delavskih svetov (gl. Plogstedt, p. 70–71).

- 4.) Vítak navaja naslednje podatke: „70,3 % članov sveta so bili tehniki, 24,3 % so bili ročni delavci, 5,4 % administrativni kader“ (op. cit., p. 286). Med izvoljenimi delavci je bilo, po istih podatkih, od 68–85 % visoko kvalificiranih; med tehniki je bilo 55 % visoko kvalificiranih; 26 % članov svetov je imelo univerzitetno, 26 % pa višjo srednjo izobrazbo (ib.).
- 5.) Da takšno postopanje ni bilo slepo nasprotovanje staremu sistemu ali preprosta zamenjava birokracije sans phrase s tehnobirokracijo, ampak da je proletariati, kot pravi Lenin, „stal na straži“, pričajo preventivni ukrepi proti možnosti konstituiranja nove, samoupravne birokracije, proti možnosti odtujitve organov delavskega samoupravljanja delavcem samim v protidelavsko moč, v organe zatiranja delavskega razreda. Na to opozarja Vítak, op. cit., p. 286.
- 6.) Po podatkih, s katerimi razpolaga Vítak, je bilo 1968, v raziskovanih podjetjih, 65 % pripravljalnih komitejev formiranih na iniciativo sindikatov, 17 % na iniciativo partijskih organizacij, 14 % na iniciativo uprave, 2–3 % na iniciativo tehnikov in 1 % na iniciativo skupljadalno delo prepuščeno lokalni iniciativi.
- 7.) Carillo je ob neki priložnosti dejal, da bi na Dubčkovem mestu pozval prebivalstvo k orožju.
- 8.) „Med dramatičnimi dogodki 1968 in 1969 gibanje delavskih svetov seveda ni bilo v ospredju javnega interesa in niso bili vsi informirani o njegovih namenih“ (Vítak, p. 287). – Tudi Krahel v cit. delu tega gibanja – v določeni meri morda zaradi časa nastanka teksta – ne upošteva, prikazuje se mu samo kot že tehnokratsko zmanipulirana „Virtbestimmungsideologie“, ideologija vodstvenja, ki zastira avtoritarno kontrolo avtonomnih obratnih proizvodov nad producenti (p. 268). Tako lahko v resnici, kakor že lucidno, sledi samo historični dialektiki buržoaznih reform, v kateri se nastavki proletarske revolucije ne morejo osamosvojiti in sprožiti svoje lastne zgodovinske dialektike. Revolucionarni razredni boj se mu zato prikazuje samo kot možnost, ne in acta, in emancipatornemu gibanju čehoslovaškega delavskega razreda odredi konec že tam (s sovjetsko intervencijo, z uvoženo kontrarevolucijo), kjer se to pravzaprav šele postavi na lastne noge.
- 9.) „In the signs that bewilder the middle class, the aristocracy and the poor prophets of regression, we do recognize our brave friend, Robin Goodfellow, the old mole that can work in the earth so fast, that worthy pioneer – the Revolution“ (K. Marx: Speech at the Anniversary of the People's Paper. Surveys from Exile, Political Writings, Vol. 2. Edited and Introduced by David Fernbach. Penguin Books in association with New Left Review Harmondsworth/London 1977, p. 300). V primeri s „the heroic struggles“ čehoslovaškega delavskega razreda so bile „the so-called revolutions“ inteligence in reformne politične birokracije in tehnokratov „but poor incidents – small fractures and fissures in the dry crust of European society. However, they denounced the abyss. Beneath the apparently solid surface they betrayed oceans of liquid matter, only needing expansion to rend into fragments continents of hard rock. Noisily and confusedly they proclaimed the emancipation of the proletarian“ (ib., p. 299, gl.

Eden najpomembnejših vidikov iranske revolucije je razširitev ideje o delavski kontroli in formiranju delavskih svetov. Razvoj, ki je verjetno neprimerljiv na srednjem Vzhodu, je formiral svete (v glavnem jeziku Farsi se imenujejo SHORA) v tovarnah, na deželi, v šoli, bolnišnicah, vojnih bazah, državnih uradih, v časopisju, na radiu in televiziji, zato da bi zagotovil ljudsko kontrolo in napredek revolucije. Delavski in kmečki sveti posebej so zelo podobni sovjetom, ki so se pojavili v Rusiji v obdobju pred Oktobrsko revolucijo.

Ti sveti, socialistični elementi iranske revolucije, so se formirali s pomočjo levih sil v mesecih, ki so predhodili februarjski vstaji 1979. Ko je bil revolucionarni proces na najvišji točki, je bil koncept delavske kontrole zelo popularen in tako v mestih kot na deželi je močno gibanje pospeševalo te organe rastoče avtonomije. Ta izredni eksperiment je bil kakorkoli že v večini primerov kratkega življenja in po zmagi je mnogo teh svetov izgubilo svojo neodvisno naravo, kajti duhovščina in začasna oblast se je premaknila vanje in nadnje.

Toda ljudska žepa po demokraciji je ostala. Medtem ko so mnoge svete prevzeli desničarski elementi, so ostali zadržali svoj neodvisni in militantni karakter. Leve sile, ki v delavskih in kmečkih svetih prepoznajo boj za spremembo obstoječe družbene strukture in zahtevo po hegemoniji delavskega razreda, jih kontinuirano branijo in razvijajo. Seveda, to je ogorčen boj, kajti politika režima Islamske republike je diskreditiranje, deformiranje in razrušenje teh svetov; v preteklih mesecih je bilo določeno število tovarniških, kmečkih, in študentskih svetov tarča verbalnih in fizičnih napadov. Soočajoč se s stopnjevanjem represije, pa se boj za ljudsko oblast vseeno nadaljuje. V revolucionarnem procesu je iransko ljudstvo izkusilo njihovo lastno ogromno moč. Zaradi tega in pa zaradi nesposobnosti režima, da reši resne socialne in ekonomske probleme, s katerimi se sooča Iran, bo ideja delavske kontrole in delavskih in kmečkih svetov zelo težko zadušiti.

II

Iranska revolucija je bila resnično ljudska revolucija, v kateri so participirali vsi sektorji iranske družbe, z izjemo šahove baze—kompradorske buržoazije, z namenom zrušitve etabliiranega režima. Poleg dominirajočega v mestih temelječega gibanja, je revolucijo karakteriziral tudi oster konflikt med šahovo žandarmerijo in militantnimi nacionalnimi manjšinami na podeželju. Čeprav se je ta boj pojavil kasneje kot v večjih mestih, pa je bil vzdignjen z ogromno močjo. V Kurdistanu in Turkmeniji (Severni Iran) so oboroženi kmetje zavzeli vojaške in žandarmerijske postaje, izgnali lokalne korumpirane oblastnike in ekspropriirali zemljo, ki je bila last odsotnih zemljiških gospodov in lokalnih kanov. S pomočjo lokalnih levih skupin (v Turkmeniji Fedaini; v Kurdistanu Kurdska demokratična partija, Khoumaleh in Fedaini) so vzpostavili svete, da bi kontrolirali svete, zemljo in razvijali lastne življenjske pogoje. Presenetljivi vidik antišahovega boja, seveda za tiste, ki so vztrajali na tem, da ima delavski razred „nizko stopnjo zavesti“, je bila krucialna, resnično odločilna vloga delavskega razreda. V resnici je kontinuirana stavka naftnih delavcev tista, ki je končno paralizirala šahov režim. V mesecih, ki so predhodili vstaji, so iranski delavci demonstrirali njihovo razredno zavest, s tem ko so se lotili političnega boja, ko so formirali stavkovne odbore, ko so nagnali korumpirane managerje in prevzeli produkcijo in distribucijo.

Napredni deli delavskega razreda so ustanovili svete za kontrolo vseh vidikov produkcije kot tudi distribucije in finančnega poslovanja. Visoka stopnja radikalizacije naftnih delavcev se je posebej manifestirala v naftni stavki, ki so jo začeli v oktobru 1978 in nadaljevali (navzlic obljubam režima, da bo povišal mezde) s

političnimi zahtevami, ki so jih predložili (kot na primer svoboda za politične ujetnike in konec obsednega stanja) in s sveti, ki so jih ustanovili, da bi kontrolirali produkcijo, predelavo in distribucijo surove nafte.

Med najbolj radikalnimi delavci so tisti iz tovarn strojnega orodja in traktorjev v Tabrizu, glavnem mestu turško govoreče Azerbejdžanske province. V njihovi skupni izjavi 13. Aban 1357 (4. 11. 1978) so delavci Tabriza artikulirali njihove politične in ekonomske zahteve, zahtevajoč med drugimi stvarmi tudi uničenje obstoječih delavskih organizacij in „rumenih sindikatov; formiranje lastnih svetov in sindikatov,“ ki bodo branili pravice in družbeni prestiž delavcev; in nevmešavanje zunanjih oblasti v notranje zadeve tovarn.¹

Leve sile, posebej pa marksistično-leninistična organizacija Fedainov in progresivni islamski Mojahedini so igrali največjo vlogo v formiranju in obrambi teh svetov. V nekaj tovarnah v Teheranu so DANESHJOONAN—E—PISHGAM („študentska avantgarda“ vseiransko združenje študentov, ki podpira Fedaine) podpirali delavske stavke, sodelovali v naporih delavcev pri volitvi njihovih predstavnikov v svete in sodelovali pri formuliranju delavskih političnih in ekonomskih zahtev.

Sveti so bili torej ustvarjeni v procesu vstaje. Bili so rezultat revolucionarne situacije, „ko spodnji razred ni hotel več živeti pod obstoječimi pogoji in je bil zgornji razred nezmožen vladati kot poprej.“ Sveti so bili ustanovljeni po naslednjih poteh:

1. skozi komiteje, ki so bili formirani, da koordinirajo stavke znotraj produkcijskih enot, ki so postopoma, sledeč padcu šaha pripravili tla za volitve svetov;
2. v produkcijskih enotah, ki so jih kapitalisti zapustili, v vaseh, kjer so zemljiški lastniki zbežali, v vojaških bazah, kjer je obstoječi red doživel kolaps, v ministrstvih, kjer so se vodilni poskrili, skratka povsod tam, kjer se je obstoječa oblastna struktura dezintegrirala in kjer so bili delavci pod vplivom propagande zavestnih in naprednih sil, so se formirali sveti, da prevzamejo odgovornost za nadaljnje delo. Ti sveti so predstavljali novo obliko, nov tip oblasti, iniciiran s strani ljudskih mas, jedra nove ljudske oblasti.

Življenjska naloga iranske revolucije je bila uničenje imperialistične vloge Irana navzven in vzpostavitev ljudske oblasti navznoter. Vstaja februarja 1979 je bil prvi korak k končni zmagi, ki je zahteval uničenje vseh manifestacij odvisnosti od imperializma z vsemi njenimi oporniki ekonomske, politične, vojaške in kulturne dominacije. Na formiranje ljudske oblasti, formiranje delavskih in kmečkih svetov, je bilo gledano kot na krucialno za nadaljevanje in uspeh revolucije, in je bilo zaradi tega tudi odločno podpirano in branjeno s strani Fedainov.²

V resoluciji organizacije Fedainov 23. 2. 1979 se zahteva ukinitve vseh anti-delavskih in nedemokratičnih zakonov, razpustitev anti-delavskih organizacij, etabliiranih s strani starega režima in priznavanja resnično delavskih svetov v vodenju tovarn in produkcijskih enot. Zahtevalo se je priznanje kmečkih svetov, ki morajo biti odgovorni za njihovo lastno dejavnost; delničarske kmetijske družbe, kmetijski business in vsa ostala podjetja morajo biti predana svetom; izkoriščanje gozdov mora pasti pod dejavnost kmečkih svetov. Urejevanje podeželja se mora vršiti skozi kmečke svete z namenom, da se zagotovi aktivna participacija kmetov v določanju njihove lastne prihodnosti. Priznali so se tudi vsi ostali sveti, ki so bili ustanovljeni v revolucionarnem procesu. Fedaini so zahtevali formiranje ljudske vojske s participacijo vseh tistih, ki so se udeležili revolucije in s kooperacijo vojakov, nepooblaščenih kadetov vojnega letalstva (famoznih HOMOFARS, ki so skupaj z Fedaini in Mojahedini vodili oboroženo vstajo) in mlajšimi oficirji stare armade, ki so odpadli in se pridružili ljudskim vrstam. Njihovi sveti so morali izvoliti komandante nove vojske iz njihovih lastnih vrst.

Resolucija je prav tako zahtevala vzpostavitev novega administrativnega aparata, ki bi odgovarjala novim pogojem iranske družbe. Njegova dejavnost naj bi potekala skozi uslužbenske svete, ki bi volili managerje in direktorje različnih institucij in nadzorovali njihovo dejavnost. Univerze in vse ostale pedagoške institucije naj bi vodili sveti študentov profesorjev in ostalih delavcev, ki bi aktivno sodelovali pri razvijanju novih izobraževalnih problemov.³

Resnična sila iranske revolucije je bila moč milijonov aktivistov in stavkajočih, ki so vrgli šahov režim. Torej bi moral biti tudi Revolucionarni svet ustanovljen po februarjski zmagi, formiran iz voljenih predstavnikov stavkovnih komitejev in drugih komitejev, ki so jih formirali ljudje, da bi kontrolirali lastno dejavnost. V tem svetu bi sodelovali predstavniki delavcev, kmečkih delavcev, duhovščine, uslužbencev, malih trgovcev, univerzitetno in pedagoško osebje in intelektualci.

Seveda, to se ni zgodilo. Liberalna buržoazija in duhovščina, ki sta si po vstaji delili oblast sta bili ekstremno sovražni napram tem organom ljudske oblasti. Najprej sta napadli ustanovljene svete in odklonili njihovo priznanje. Sveti so predstavljali resen izziv njenemu monopolu nad oblastjo in Bazarganova vlada in Revolucionarni svet sta jih poskušala diskreditirati ob vsakem času. Koncept delavske kontrole je bil neprestano napadan kot „smešen“ in „anti-islamski“ in napovedovano „kontrarevolucionaren“ in intervjuju za radio „Glas revolucije“ je tedanji predsednik vlade Mehdi Bazargan ostro kritiziral radikalne politične skupine, ki „se je pritoževal,“ govorijo, da se mora armada uničiti in da morajo sveti voditi nacionalne zadeve in da mora biti ljudstvo v vsakem času revolucionarno. Če se bo to nadaljevalo, nam ne bo ostalo drugega, kot da odstopimo.“⁴ Pozicija novega režima je bila, da vlada formira svete. Revolucionarna levica in militantni delavci pa so seveda insistirali, da sveti formirajo vlado.

V mesecih, ki so sledili zmagi, se je spontano delavsko gibanje do neke mere umirilo. Razlogi so vključevali ponovno odpiranje nekaterih produkcijskih enot in manjša redukcija v nezaposlenosti; uspešni poskusi v nekaterih tovarnah v reduciranju delovnega časa (v nekaterih primerih na 40 ur tedensko); porast v osnovnih mezdah. V tem obdobju so mnogo delavskih svetov, ki so prevzeli kontrolo in vodenje tovarn, zavzeli imamski komiteji, v nekaterih primerih pa tudi PASDARAN (revolucionarna garda).⁵ Levi aktivisti v svetih so bili izgnani, nekaj svetov pa je bilo uničeno, dočim so bili drugi reducirani v konsultativna telesa — nekateri prostovoljno, nekateri siloma. Prvi sveti, ki so se srečali z vladnim nasprotovanjem, so bili tisti, ki so bili ustanovljeni znotraj vojske, posebej sveti letalskega osebja. Ti so bili takoj prepovedani. V naftni industriji, kjer so stavkovni komiteji že štiri mesece neomajno zavračali produciranje čez domačo porabo, so poskušali ustanoviti svete, da bi zagotovili, da iranska surova nafta ne bo ponovno prekomerno izkoriščana in trošena. Več tednov po zmagi se je vlekla vojna za način kontrole nad naftno industrijo med delavci, ki so zahtevali sodelovanje v upravljanju s produkcijo in distribucijo, in Bazarganovo vlado, ki je zavračala, da bi o tem sploh razmislila. Favorizirana taktika, ki so jo uporabljali za uničevanje enotnosti naftnih delavcev, je bila hujskanje religioznih delavcev proti nereligioznim. V začetku marca je vlada kontrolirala naftna polja, levičarski delavci so bili izključeni, sveti razrušeni in dejavnost vrnjena v „normalo“.⁶

Poudariti moramo, da je kmečki izvor večine iranskega delavskega razreda bil faktor osebe delavskega gibanja, ki je sledila februarjski zmagi. Relativna mladost delavskega razreda je naredila bolj občutljivega za maloburžoazno ideologijo, pa tudi za vpliv duhovščine. Večina delavskega razreda je podpirala ajatolo Homeinija in čutila, da bi začasna vlada, ki jo je ustanovil lahko ustregla njenim potrebam.

Ob koncu poletja 1979 je kakorkoli že delavsko gibanje okusilo umiritev, ki se je nadaljevalo v padec, za časa katerega so zahtevali zvišanje mezd in udeležbe pri profitu. Delavci so začeli protestirati proti odpuščanju iz tovarn zaradi očitnega izključevanja naprednih delavcev. V Kuzistanu (južna naftna provinca) in v Azerbedjanu, obe imata zelo velik delavski razred, se je spopad osredotočil na vzpostavitev minimalne mezde, 40-urnega delavnika in neodvisnih svetov in sindikatov.⁷ Skozi pritisk množic in s konstantnim ustanavljanjem svetov, predvsem pa ko sta kurdska in turkmenska nacionalna manjšina izbrali svete za orodje reševanja njihovih lastnih problemov in za izražanje njune avtonomije, je bil režim prisiljen na umik in na formalno priznanje. Nova ustava islamske republike sicer svete priznava, toda dopušča zakonu pravico, da določi, kateri od njih je sprejemljiv.⁸ Režim konsistentno in skoz in skoz namerava redefinirati oziroma vplivati na značaj svetov, da bi jih spremenil v konsultativna, razredno-sodelujoča telesa.

DELAVSKI IN KMEČKI SVETI V IRANU

SHAHRZAD AZAD

Delavski sveti so se razvijali neenakomerno, nekateri so neodvisni in imajo revolucionarni značaj, drugi so ozko povezani z režimom. Nekateri so sestavljeni izključno iz delavcev, drugi iz delavcev, managerjev in ostalih uslužbencev. Nekateri sveti so imeli regularne generalne skupščine, dočim so se drugi sestali zgolj zato, da so izvolili svoje predstavnike. Kakorkoli že, danes obstajajo sveti v večini večjih industrijskih enot, kot tudi v malih tovarnah. Celo sezonski delavci formirajo svoje svete, takšen je na primer Svet sezonskih delavcev Gašsarana (blizu Abadana na naftnem jugu).⁹

Delavski svet velike Jahan Cheet (bombažne tovarne) v Teheranu nadzoruje produkcijo in cene tovarniških izdelkov. V centralno-severnem industrijskem mestu Arak so delavci organizirali sindikate in svete, da bi se obranili ponavljajočega trpičenja. Velika polnilnica na jugu Teherana in pa obrat General Motorsa v Teheranu imata islamske, toda aktivne svete. Nekateri ukrepi, ki so jih izvedli so, odpust korumpiranih managerjev, najemanje dodatnih delavcev, povišanje plač preko dovoljene meje, zniževanje plač vodilnemu osebju, in stalni zdravstveni pregledi. Te, pa tudi ostale tovarne so zgradile knjižnice, postavile organiziran prevoz v in iz tovarne, zagotovile brezplačne delovne obleke, povečale dopust za delavce in demokratizirale in razvile prehranjevalni servis.

V rudno bogati provinci Kermanšah se je svet delavcev dnevnih kopov boril za povišanje mezd in zahteval, da rudnike ponovno renacionalizirajo (vrženi šah je rudnike prenesel v privatni sektor). Njihovim zahtevam je bilo ustreženo in svet nadaljuje z vodenjem Marivanskih rudnikov.¹⁰ V Urumiehu v Azerbejdjanu pa je bila ena prvih akcij sveta delavcev, ki delajo na poljih sladkorne repe, odpust nekega inženirja, ki je motil delo sveta, kot tudi odpoklic managerja, ki se je upiral nacionalizaciji.¹¹ V Gilanu na severu Irana so bili ustanovljeni delavski sveti v večini obratov in tovarn, vključujoč Pušeh (tekstil), Toshiba (elektronika), Iran Porcelan, Iran Fiber, Gilan Preproge, Iran Barak (to je ena največjih in najrazvitejših tekstilnih tovarn v Iranu). V januarju so ti tovarniški sveti začeli s stavko zaradi vrednotenja in klasificiranja delovnih mest in zaradi sheme delitve profita. Skupno so zasnovali resolucijo devetih točk, ki je vključevala zahteve za: „Uradno priznanje svetov in njihove kontrole nad produkcijo in distribucijo; odobritev njihove lastne sheme delitve dobička, novi proračun za razvoj, razširitev in najem novih dodatnih delavcev, radikalno spremembo v produkciji z namenom, da se eliminira odvisnost od imperialističnih dežel; preklic starih zakonov, ki so se nanašali na delavce in kreiranje novih, ki bi jih načrtovali resnični predstavniki delavcev.“¹²

Pomemben korak naprej za delavsko gibanje je bil koordiniranje dejavnosti svetov. V marcu 1980 je bil ta korak narejen v provinci Gilan in v mestu Tabriz. V Gilanu se je 6 prej omenjenih tovarniških svetov pridružila 25 drugim vključujoč v totalu 20.000 delavcev, da formirajo koordinativni svet. V tem smislu je pomembno vlogo odigrala organizacija Fedainov. V istem času je tudi 8 tovarniških svetov Tabriza formiralo koordinativni svet. Toda zmaga v Tabrizu ni dolgo trajala. V maju so bile najbolj militantne tovarne; pro-fedainska tovarna strojniškega orodja in tovarna traktorjev, fizično napadene s strani „črnih Band“ Islamske republikanske partije (IRP) in bile prisiljene, da razpustijo lastne svete.¹³

Ta tip napadov na neodvisne in militantne tovarniške svete, ni bil tako nepogosten in kot bomo videli kasneje, se je uporabljal tudi na podeželju. V nekaterih primerih so bili za nosilce napadov organizirani LUMPEN elementi, pod pretvezo boja s „kontrarevolucionarji“, drugič pa je to bil PASDARAN. Svet sezonskih delavcev Gašsarana je bil na primer tarča napadov tako verbalnih kot fizičnih s strani PASDARANA in lokalnih oblasti. Od zime bojuje tudi delavski svet Chooka bitko s PASDARANOM in lokalnimi oblastmi. Chooka je obširen visoko razvit gozdarski kompleks v Mazanderanu na severu Irana. Pozimi so oblasti zavrnile priznanje tega sveta na temelju, da ni prilagojen standardom in kriterijem, ki jih je sprejel Revolucionarni svet in Ustava.¹⁴ Obrati so bili z ukazom zaprti za mesec dni, dozdevno zaradi iskanja agentov Savaka in kontrarevolucionarjev. Toda, kakor je naglasil svet, mora vsaka taka akcija oblasti po določilih tovarniških potekati, s potrditvijo in v soglasju s svetom. Oblasti so si preprosto izbrale ignoriranje tega.

V resnici je spopad v Chooki ena izmed mnogih instanc, v kateri sta bila režim in delavci na nasprotnih pozicijah glede vprašanja kontrole nad delovišči, industrijo in javnimi institucijami. IRP, verjetno najmočnejši center današnjega Irana, favorizira pripajanje delavskih združenj partiji in razpečala je njene „črne bande“ po mnogih tovarnah, da bi razdelila delavce z izkoriščanjem religioznega sentimenta kot preludij v razrušenje obstoječih svetov in vzpostavitev „islamskih svetov“. To se je zgodilo v aprilu v Urumiehu v Azerbejdjanu, kjer je bilo 15 delavcev tudi aretiranih, v prej omejenih tovarnah v Tabrizu, v opekarni v Qvazinu (zahodno od Teherana) in drugje.¹⁵ In tudi „umirjeni“ Bani-Sadr nič manj ne nasprotuje delavskim svetom. V imenu „reda in varnosti“ namerava spremeniti svete v privesek vladi, oziroma misli jih pripojiti ministrstvu za delo. Tovarniški sveti v

Iranu močno nasprotujejo tem potezan, in borba da ostanejo neodvisni, se nadaljuje. V tem spopadu imajo delavci aktivno podporo v revolucionarnih levih organizacijah—Fedainih, Mojahedinih, Paykar, Rah-e-Kargar (zadnji dve sta majhni komunistični formaciji). Čeprav dajajo podporo formiranju sindikatov, so te organizacije konsistentno vzgajale svoje privržence o naravi in omejenosti sindikalizma, poudarjajoč, da sveti predstavljajo ogromen korak naprej za iranski delavski razred v njegovem boju za hegemonijo. Pozivajoč se na Gramscija, so prav tako poudarile pomen resničnih tovarniških svetov za delavsko samo-vzgojo in samo-spremembo.¹⁶ V nasprotju, pa Tudeh partija-tradicionalna komunistična partija—nikoli ni bila navdušena nad delavskimi sveti in je preferirala idejo o vsenarnodnem delavskem sindikatu, takšnem kot obstoji v Franciji. Nič presenetljivega ni, da je vpliv Tudeh partije v delavskem razredu zelo omejen.¹⁷

Tudi cenjena močna pozicija Tudeha med naftnimi delavci je zelo dvomljiva. Naftni delavci protestirajo in demonstrirajo bolj v sporu kot pa s podporo Tudeh partije. Čeprav je detaljno informacijo o situaciji v naftni industriji težko dobiti, pa obstajajo napetosti med levičarskimi in desničarskimi delavci, med delavci in upravo, arabskimi delavci in vlado, kar nedvomno rezultira v padcu produkcije. Delavska militantnost še nadalje gnjavi šefa za nafto Ali Akbar Moinfara, tako kot je, ali še bolj kot je mučila njegovega predhodnika, Hassana Naziha. Naftni delavci posebej ne zaupajo in ne marajo Moinfara. V marcu je centralni svet Abadanske rafinerije zahteval pravico, da najema delavce in protestiral proti težnjam uprave in vladnih uslužbencev, da spodkopljejo svet. Sledeč posebej vročemu sestanku z delavci, je uprava zaprla tri delavske predstavnike, katere je zasliševal član bivše šahove Rastakhiz partije. Osramočen, je svet sklical demonstracijo, na kateri je 15.000 naftnih delavcev kričalo tudi takšne slogane: „Savakovi agenti so svobodni, dočim so revolucionarni islamski delavci zaprti“; delavci so zmagovalci“, kapital je poražen; in „Svet, svet mi te bomo branili.“¹⁸

Večina Irancev še vedno verjame, da lahko režim podpiran s strani Homeinija „preživi“. Kakorkoli že, še vedno slabšajoči ekonomski pogoji rezultirajo v porast ekonomskega boja delavcev okoli problemov nezaposlenosti, stanovanj, mezd in delovnih pogojev. In vedno bolj delavci vztrajajo, da mora „resnična islamska vlada“ uničiti kapitalizem, nacionalizirati vso industrijo in jo postaviti pod kontrolo svetov. Bolj ko se razredni boj v Iranu zaostruje in ko je vodstvo znova in znova preizkušano, napredni sektorji iranske družbe — posebej pa delavski razred — prevzemajo bolj prominentno vlogo v anti-imperialističnem demokratičnem boju.

III

Na podeželju so bili iranski kmetje pripravljeni, da požanjejo svoj delež v revoluciji. Zemljiška reforma 1960 (najpomembnejši vidik tako imenovane Bele revolucije šaha in Kenedyjeve administracije) je prinesla kapitalistično transformacijo podeželja z uničujočimi posledicami za kmete. Tako imenovana nacionalizacija gozdov in pašnikov, formiranje in krepitev vseh vrst policijskih organizacij (posebej žandarmerije), vzpostavitev kmetijskih korporacij, kar je imelo za posledico zasužnjenost kmetov, formiranje kmetijskega buisnesa na najbolj plodnih tleh (okoli jezer), darovanje zemljišč dvornim favoritom; vojaškim oficirjem, kapitalistom in ex-zemljiškim lastnikom — vse to je rezultiralo v totalno podjarmljenje zemljiških delavcev in v destrukcijo iranskega kmetijstva. Toda na podeželju je eksistirala tudi revolucionarna situacija. V področjih, kjer so fevdalna razmerja še vedno eksistirala, so se izkoreninjeni kmetje vrnili na svojo zemljo, pregnali korumpirane zemljiške gospode, kapitaliste — lastnike zemlje, uničili kmetijsko kooperacijo starega režima in etabrirali kmečke svete.¹⁹

Skoz severni Iran ob Kaspijskem morju datira legalna aktivnost levičarskih organizacij na začetek stoletja; in simpatija za levo v splošnem in za Fedaine posebej, hitro raste. (9. 2. 1971 je 15 fedainov gverilcev napadlo žandarmerijsko postajo v severnem mestu Siakhal, sprožajoč oboroženi boj proti šahovemu režimu). Tu so kmetje in ribiči postavljali ostre zahteve. Nekatere izmed zahtev, ki so jih postavili po zmagi, so, da morajo kmetje prevzeti upravljanje z vasi preko svetov in sindikatov; da mora kmetom pripasti odvečna zemlja; kajti samo tisti, ki delajo, se lahko priznajo za lastnike, da morajo biti dane garancije za odkup kmetijskih pridelkov in v primeru izgub, da se te kompenzirajo.²⁰

V Gonbad-e-Qabus, glavnem mestu Turkmen-Sahre, se je po februarjski zmagi zbralo več kot 15.000 kmetov, da razglase deklaracijo petih točk: (1) povračilo zemlje, ki jo je kmetom konfisciral stari režim, (2) resnična in demokratična zemljiška reforma, (3) redukcija v uvozu kmetijskih produktov z namenom zaščite lokalnega kmetijstva, (4) formiranje kmečkih in ribičkih svetov, (5) zaščita regionalnih ribičev in garajočih tkalcev preprog.²¹ Kmečki sveti so bili ustanovljeni po celi Turkmen-Sahri. Februarja 1980 je bilo približno 300 takšnih svetov, vsak s svojim programom in regularno skupščino, toda združeni s Centralnim vodstvom Turkmenkih kmečkih svetov v Gonbadu.

Največji dosežek je bil formiranje Politično-kulturnega centra turkmenskega ljudstva v Gonbadu. Politične naloge tega centra so bile: politična in demokratična vzgoja ljudstva; pomoč ljudstvu v organiziranju svetov na različnih nivojih (delavskih svetov v tovarnah in kmečkih v vaseh); vrnitev zemljišč, ki so jih uzurpirali ljudstvu, preko svetov; etabliranje zvez (take kot zveza tkalcev preprog) učiteljev in študentov.

V prvem letu svoje ustanovitve, je Center odprl svoje podružnice po vseh mestih, regije, vzpostavljajoč tesno povezanost z ljudstvom. Center in Avantgardna mladina sta zgradila knjižnice, imenujoč jih po revolucionarnih mučencih. Podružnice centra so organizirale filmske predstave, javna zborovanja in ostale dogodke. Center je izdal tudi IEL GOYGI (Ljudska moč) v obeh jezikih; turkmenskem in v Farsi, ki obravnava turkmensko zgodovino, umetnost, literaturo in dosežke revolucije.²²

Komite za umetnost in folkloro Centra je bil aktiven v oživiljanju in razvijanju turkmenske kulture in literature. Komite je delal tudi na projektih študija življenjskih pogojev kmetov, študijah za popravilo mostov, cest in šolskih poslopij; pomagal je luškim delavcem v pristaniščih v transportu produktov in pomagal kmetov v kultiviranju njihove zemlje. Mladinski center je bil aktiven v ustanavljanju različnih prostovoljnih skupin, da so te ukrepe uresničevali v vaseh.

Režim seveda ni bil pripravljen, da sprejme to aktivnost. Po odmevnem porazu armade in Pasdarana s strani kurdskega ljudstva v jeseni 1979, sta glavna arhitekta te agresije začela locirati svojo pozornost na militantno in samo-vladajoče ljudstvo Turkmen-Sahre. Ta dva sta bila obrambni minister Mostafa Čamran in Seid Ali Hamenei, Čamranov pomočnik in šef Pasdarana. V resnici sta začela sprožati kampanjo proti turkmenski avtonomiji in močnim svetom, ki jih je pomagala organizirati organizacija Fedainov. Neodvisnost in militantnost teh svetov je bila pravilno spoznana s strani režima kot grožnja njegovi kontroli. Politika najbolj nepopularnih elementov znotraj režima je bilo podpiranje „črnih band“ zemljiških lastnikov in njihova organizacija v lokalno revolucionarno gardo, da bi potolkla anti-fevdalni pro-avtonomistični boj kmetov, posebej v Turkmen-Sahri, Kurdistanu in Sistanu. Z namenom obvladati kmete so elementi v obrambnem ministrstvu distribuirali orožje med lokalne fevdalce. Krvave spopade v zadnji zimi v Zahedanu, glavnem mestu province Sistan v Balučistanu, lahko pripišemo tem elementom, ki so v srečanju z balučistanskimi fevdalci razdelili puške med njih. Isto je bilo storjeno v provinci Fars.

V tretji številki („Kar-a“ op. prevajalca) urejeni specialno v Turkmen-Sahri, je organizacija Fedainov poročala o pismu (datiranim z 21. 1. 1980) generalnega guvernerja Vzhodnega Azerbejdžana notranjemu ministru Hašemi Rafsnjaniju, v katerega delu se bere: „Kot sem poudaril na sestanku Revolucionarnega sveta v prisotnosti vseh članov... Absolutno se ne strinjam z idejo, da priskrbimo pomoč KANOM in poglavarjem plemen, da bi varovali naše meje.“²³ Glede na dejstvo, da je nujni pogoj takšne pomoči za „zaščito meja“, da bi se distribuiralo orožje med te poglavarje in KANE in glede na dejstvo, da se takšno orožje lahko distribuira samo skozi obrambno ministrstvo, je jasno, da je generalni guverner protestiral proti politiki Čamrana in Hameneia.

Revolucionarna garda je v turkmenski agresiji odigrala posebej gnusno vlogo. Odgovorna je za brutalno smrt štirih fedainov, aktivnih v turkmenskem spopadu – Tumaja, Mahtuma, Jorganija, in Vahedija – med 15. in 18. 2. 1980. Ti štirje moške so bili ustanovni člani kmečkih svetov in Politično-kulturnega centra. 7.2. so se srečali z delegacijo ministrstva za kmetijstvo, ki je bila poslana v Turkmen-Sahro, da raziše zemljiško vprašanje in oceni kmečke svete. Vse štirje je kasneje aretirala garda. Vladni uslužbenci, vključujoč Bani-Sadra, so izjavili poročevalcem, da so vsi štirje varni in da gre za rutinsko izpraševanje. 18. 2. so bila najdena njihova trupla. Preden so jih iz neposredne bližine ustrelili, so bili brutalno mučeni.²⁴

Medtem so enote armade in Pasdarana začele s krvavim napadom na Gonbad, kjer so ubili mnogo ljudi in uničili kot zaklad čuvan Politično-kulturni center. Vse to je bilo storjeno navidezno kot preganjanje, kontra-revolucionarjev“. Tragična ironija je, da je to koincidiralo s praznovanjem prve obletnice revolucije. Ko se je boj podel, se je v Turkmen-Sahri razširila vladina takojmenovana rekonstrukcijska kampanja, ki naj bi „pomagala“ ljudstvu. Posebej so bili zainteresirani s kmečkimi sveti in poskušali so vsiliti „islamske svete“, ki bi bili vezani na režim. Na to je bil močan ljudski odpor in v času tega pisanja turkmensko ljudstvo še vedno poskuša popraviti strašno škodo, ki jih je zadela.

Positivno znamenje: 20. 5. 1980 se je centralno vodstvo turkmenskih kmečkih svetov sestalo prvič po februarjskem nasilju, sklicujoč generalno skupščino Gonbada. Sveti so potrdili nadaljevanje anti-imperialističnega boja in boja zoper velike zemljiške lastnike. Sveti so izrazili tudi solidarnost z bojem kurdskega ljudstva.²⁵

Armada in Pasdaran predstavljajo resno nevarnost iranskemu ljudstvu, kajti uporabljeni sta bili z namenom uničiti najbolj napredne dosežke revolucije – idej ljudske oblasti in formiranja svetov. Ostra obramba teh dosežkov s strani kurdskega in turkmenskega ljudstva, je prispevek njihove militantnosti in zavesti in izpričuje vpliv revolucionarnih levih sil v teh področjih.

Mobilizacija kmetov se nadaljuje v Turkmeniji in seveda v Kurdistanu. Zaradi notranje zveze med nacionalnim vprašanjem in zemljiškim vprašanjem bodo regije z zatiranimi narodi še nadalje področja gibanj za ljudsko oblast.

IV

Iranska revolucija ostaja ena najbolj pomembnih revolucij modernega časa. Stopnja sodelovanja množic v anti-šahovem boju in klasični revolucionarni finale-oborožena vstaja je imela ogromen vpliv na ljudstvo: okusilo je svojo lastno moč. Formiranje svetov, posebej delavskih in kmečkih svetov, predstavlja spontano preraščanje gibanja k ljudski oblasti. Toda mladost iranskega delavskega razreda in odsotnost neodvisnih delavskih organizacij, med drugimi razlogi, omejuje revolucijo pri doseganju vseh njenih možnosti. Kot rezultat tega je bilo gibanje k ljudski oblasti zaustavljeno.

Toda, ker vlada ni sposobna lastne stabilizacije ali rešitve ekonomskih problemov v smislu temeljnih reform, lahko samo sveti vodijo v progresivno smer, vključno represivnim ukrepom. Esencialno je, da revolucionarne leve sile nadaljujejo z osredotočenjem na delavske in kmečke svete, da jih utrdijo in okrepijo. Za njih so sveti, jedra uveljavljanja želja množic, pot v socializem.

- in „Zavarujemo dosežke ljudske revolucije“, Teheran 14. 2. 1979 (letaka, ki ju je prevedla ZIS v ZDA)
- 3 OFGIL, „Resolucija članov skupščine OFGIL-a“, Teheran 23. 2. 1979 (letak, ki ga je prevedla ZIS v ZDA)
- 4 Washington Post, 29. 2. 1979
- 5 OFGIL, Kar št. 34, 29. 11. 1979 (v Farsi jeziku)
- 6 glej na primer Washington Post, „Boj Homeinijevih pristašev za kontrolo nad naftnimi polji“, 26. 2. 1979 in „Iran bo nadaljeval z izvozom nafte, ko bo Japonska plačala premijo“, 6. 3. 1979
- 7 Kar, št. 34
- 8 glej Ustavo islamske republike Iran, poglavje VII, členi 100–106
- 9 Kar, št. 49, 16. 3. 1980
- 10 Kar št. 53, april 1980
- 11 prav tam
- 12 Organizacija Paykar, Paykar št. 49, april 1980
- 13 Kar št. 59, 21. 5. 1980
- 14 Rah-e-Kargar Organizacija, Rah-e-Kargar št. 9., februar 1980
- 15 Kar št. 59
- 16 glej na primer Bazooye Enqelab (Časopis Organizacije Mojahedin za delavce) št. 14, maj 1980. Organizacija Rah-e-kargar redno navaja Gramscija.
- 17 V splošnem je karakteristika Tudeha po februarjski vstaji v prepad padajoča za neko komunistično organizacijo, saj se je na mnogih vprašanih vezala za režim. Tudeh-ino pomirljivo držanje napram duhovščini, je na primer prislužilo njenemu generalnemu sekretarju nadimek „ajatola Kianouri“.
- 18 Rah-e-Kargar, št. 18, april 1980
- 19 Kar, št. 1, 8. 3. 1979
- 20 prav tam
- 21 prav tam
- 22 Kar, specialna številka o uboju tovarišev Tumaja, Mahtumija, Jorganija in Vahedija, 25. 2. 1980
- 23 Kar, specialna številka o takratnih dogodkih v Turkmen-Sahri, 18. 2. 1980
- 24 Kar, specialna številka o uboju
- 25 Kar, št. 59

prevedel Kirn Srečo

Opombe:

- 1 „Organizacija fedainskih gverilcev iranskega ljudstva pozdravlja napredne delavce naftne, strojne in traktorske industrije“, Teheran, november 1980 (letak, ki ga je prevedlo Združenje iranskih študentov ZDA)
- 2 glej OFGIL, „Del minimalnega programa OFGIL v zvezi z nalogami začasne revolucionarne vlade“, Teheran 13. 2. 1979

Ta članek je bil napisan pred razkolom v organizaciji Fedainov, vodilne leve organizacije v Iranu, najglasnejšega in najaktivnejšega branilca delavskih in kmečkih svetov v začetku junija 1980. Sedaj obstoja „večina“ in „manjšina“ v sami organizaciji, in oboji publicirajo ločene številke tednika Kar (Delo). Razcep je nastal na mnogih vprašanih, vključujoč demokratični centralizem, razredni karakter režima, vprašanje oboroženega boja, vprašanje povzemanja zgodovine organizacije in vprašanje Kurdistanu. „Manjšina“ vidi državno oblast v rokah iranske buržoazije, ki je z internacionalizacijo kapitala neizogibno vezana z imperialisti. Vlado gledajo kot reakcionarno. „Večina“ pa sedaj gleda vlado predsednika A. Bani-Sadra kot „neodvisno“ in „narodno“, in ajatolo Homeinija kot „voditelja antiimperialističnega gibanja“. V času nastajanja tega teksta, pa je še vedno odprto vprašanje, kako bo ta nova pozicija „večine“ v organizaciji Fedainov, vplivala na delo s sveti.